

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

EVLİLİK UYUMU: DEĞER TERCİHLERİ VE ÖZNEL MUTLULUK
AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Deniz KUBLAY

TRABZON
Aralık, 2013

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**EVLİLİK UYUMU: DEĞER TERCİHLERİ VE ÖZNEL MUTLULUK
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Deniz KUBLAY

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek
Lisans Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Vesile OKTAN**

**TRABZON
Aralık, 2013**

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 17/12/2013

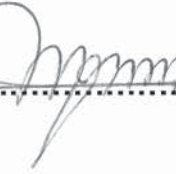
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Vesile OKTAN

.....

Üye : Doç. Dr. Mustafa ŞAHİN

.....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Yasin ÖZTÜRK

.....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Nevzat Yiğit
Enstitü Müdür V.

BİLDİRİM

Tezimin içerdđi yeniлик ve sonuçları başka bir yerden almadđımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldđını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Deniz KUBLAY

17/12/2013

ÖN SÖZ

Evlilik çok eski dönemlerden itibaren insan hayatının gündeminde olmuştur. Evli çiftler arasında uyumun bulunması, çiftlerin bireysel huzur ve mutluluğundan toplumsal huzur ve mutluluğa kadar yansımakta; bireylerin iş hayatlarında istekli ve verimli olmaları, yetiştirilen çocukların doğru kişilikler oluşturmaları gibi bireyi ve toplumu ilgilendiren her alanda etkili olabilmektedir. Evlilik uyumu üzerine akademik çalışmalar yürütülmesi ve kavramın daha yakından incelenmesi ile bireyi ve evlilik hayatını anlamak kolaylaşacak ve uzmanlar tarafından gerekli çözüm önerileri ile evliliklerde uyum sağlanmasına yardımcı olunacaktır. Bu araştırmada; bireylerin davranışları, tutumları, inançları, alışkanlıkları gibi pek çok konudaki kararlarına rehberlik eden değer tercihleri ve psikoloji bilimindeki tüm bilimsel çalışmaların odak noktası olarak düşünülebilecek olan öznel mutluluğun evlilik uyumu ile olan ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma sürecinin her aşamasında bilgisi ve deneyimi ile yardımlarını esirgemeyen, yaşanan olumsuzluklarda beni motive eden ve yüreklendiren, ilgisi, sevgisi ve sabrıyla beni daima destekleyen değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Vesile OKTAN' a teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans eğitimimde üzerimde büyük emekleri olan ve süreçte bana katkıları bulunan değerli hocalarıma sonsuz teşekkür ederim. Araştırma sürecinde ihtiyacım olduğunda içtenlikle yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Betül AYDIN'a emek ve katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Hayatım boyunca maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen, üzerimde büyük emekleri olan sevgili anneannem Ayşe USLU, annem Zehra AKÇAY ve babam Ferit AKÇAY'a sonsuz teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimim ve araştırma süreci boyunca gösterdiği sevgi ve sabrı ile beni destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen sevgili eşim Halit KUBLAY'a aynı zamanda hayatımda olduğu için teşekkür ederim. Hayatım boyunca yanımda olacağını bildiğim ve aynı zamanda araştırmamda da desteklerini esirgemeyen ağabeyim Özgür AKÇAY ve sevgili eşi Sümeyye AKÇAY'a teşekkür ederim. Desteği ve yardımları ile araştırmaya büyük katkıları olan Özlem ÖZSOY ve Sinan Murat KEŞEN'e teşekkür ederim. Son olarak değerli katkılarıyla araştırmayı mümkün kılan tüm katılımcılara ve hem süreçteki destekleri ile beni motive eden hem de katılımcılara ulaşmamda büyük yardımları bulunan tüm arkadaşlarım ve tanıdıklarımın teşekkürlerimi sunarım.

Aralık, 2013
Deniz KUBLAY

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖZET	viii
ABSTRACT	x
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı	4
1.2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	5
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.4. Araştırmanın Varsayımları	7
1.5. Tanımlar	7
2. LİTERATÜR TARAMASI	8
2.1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	8
2.1.1. Evlilik ve Aile	8
2.1.1.1. Evlilik.....	9
2.1.1.1.1. Sağlıklı ve Sağlıksız Evlilik.....	14
2.1.1.1.2. Evlilik ve Eş Seçimi	16
2.1.1.2. Aile.....	18
2.1.2. Evlilik Uyumu	21
2.1.3. Değer Tercihleri	24
2.1.3.1. Değerler	24
2.1.3.2. Değerlerin Sınıflandırılması	32
2.1.3.3. Değer Sistemleri	34
2.1.3.4. Değer Tercihlerinin Kuramsal Yapısı	35
2.1.4. Öznel Mutluluk.....	38
2.1.4.1. Öznel İyi Oluş Kuramları	43
2.1.5. Evlilik Uyumu ve Değer Tercihleri İlişkisi	48
2.1.6. Evlilik Uyumu ve Öznel Mutluluk İlişkisi.....	49

2.1.7. İlgili Araştırmalar.....	51
2.1.7.1. Evlilik Uyumu İle İlgili Araştırmalar.....	51
2.1.7.2. Değer Tercihleri İle İlgili Araştırmalar.....	55
2.1.7.3. Öznel Mutluluk-Mutluluk-Öznel İyi Oluş İle İlgili Araştırmalar	56
2.2. Literatür Taramasının Sonucu.....	58
3. YÖNTEM	59
3.1. Araştırma Modeli	59
3.2. Araştırma Grubu	59
3.3. Verilerin Toplanması	59
3.3.1. Veri Toplama Araçları.....	59
3.3.1.1. Kişisel Bilgi Formu	60
3.3.1.2. Evlilikte Uyum Ölçeği (Marital Adjustment Test).....	60
3.3.1.3. Dilmaç ve Arıcak Değerler Ölçeği.....	62
3.3.1.4. Öznel Mutluluk Ölçeği.....	65
3.3.2. Veri Toplama Süreci.....	66
3.4. Verilerin Analizi	66
4. BULGULAR.....	67
4.1. Tanımlayıcı Bulgular	67
4.2. Evlilik Uyumunun Cinsiyete Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular.....	69
4.3. Evlilik Uyumunun Yaşa Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular	69
4.4. Evlilik Uyumunun Eğitim Düzeyine Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular.....	70
4.5. Evlilik Uyumunun Mesleğe Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular	70
4.6. Evlilik Uyumunun Evlilik Süresine Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular	70
4.7. Evlilik Uyumunun Eş İle Olan Yaş Farkına Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular	71
4.8. Evlilik Uyumunun Evlenme Biçimine Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular	72
4.9. Evlilik Uyumunun Çocuk Sayısına Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular	72
4.10. Araştırmanın Değişkenlerine İlişkin Korelasyonel Bulgular.....	73
4.11. Evlilik Uyumunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon	74
5. TARTIŞMA	76
5.1. Bazı Demografik Değişkenler Açısından Bireylerin Evlilik Uyumlarının Farklılaşp Farklılaşmadığının İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması	76
5.1.1. Evlilik Uyumunun Cinsiyete Dayalı Farklılıkları	76
5.1.2. Evlilik Uyumunun Yaşa Dayalı Farklılıkları	77
5.1.3. Evlilik Uyumunun Eğitim Düzeyine Dayalı Farklılıkları	78
5.1.4. Evlilik Uyumunun Mesleğe Dayalı Farklılıkları.....	79

5.1.5. Evlilik Uyumunun Evlilik Süresine Dayalı Farklılıkları	80
5.1.6. Evlilik Uyumunun Eş İle Olan Yaş Farkına Dayalı Farklılıkları	81
5.1.7. Evlilik Uyumunun Evlenme Biçimine Dayalı Farklılıkları.....	82
5.1.8. Evlilik Uyumunun Çocuk Sayısına Dayalı Farklılıkları	84
5.2. Değişkenler Arasındaki İlişkiler	85
5.3. Evlilik Uyumunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyonun Yorumlanması	91
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	94
6.1. Sonuçlar	94
6.2. Öneriler	95
6.2.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler.....	95
6.2.2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	95
7. KAYNAKLAR	96
8. EKLER.....	113
9. ÖZ GEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ.....	120

ÖZET

Evlilik Uyumu: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi

Bu araştırma bireylerin evlilik uyumları ile değer tercihleri ve öznel mutlulukları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada aynı zamanda bireylerin evlilik uyumunun bazı demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, meslek, evlilik süresi, eş ile olan yaş farkı, evlilik biçimi ve çocuk sayısı) açısından farklılaşım farklılaşmadığının incelenmesi de amaçlanmıştır.

Araştırma modeli taramaya dayalı betimsel modeldir. Araştırma grubunu, 2013 yılında Rize ili merkez ilçede eğitim, emniyet ve sağlık alanında görev yapmakta olan 452 evli birey oluşturmaktadır. Araştırma verileri araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Evlilikte Uyum Ölçeği (Locke ve Wallace, 1959), Dilmaç ve Arıcağ Değerler Ölçeği (Dilmaç ve Arıcağ, 2013) ve Öznel Mutluluk Ölçeği (Lyubomirsky ve Lepper, 1999) aracılığı ile elde edilmiştir. Araştırma için toplanan verilerin analizinde SPSS 15.0 (Statistical Package For Social Sciences) programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistik teknikleri ile değişkenlere ilişkin ortalama, standart sapma, frekans ve yüzdeler değeri bulunmuştur. Bulguların incelenmesinde; bağımsız *t* testi, Kruskal Wallis H testi, tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA), Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı tekniği ve çoklu doğrusal regresyon analizinden faydalanılmıştır.

Araştırma sonucunda, evlilik uyumu demografik değişkenler açısından incelendiğinde; evlilik uyumunun cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek ve evlenme biçimine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin yaşları ele alındığında ise yaş arttıkça evlilik uyumunun düştüğü görülmüştür. Bireylerin evlilik uyumunun evlilik süresine dayalı farklılıkları incelendiğinde 26-35 yıl aralığına kadar olan aralıklarda, evlilik süresi arttıkça evlilik uyum düzeyinin düştüğü; 26-35 yıl aralığındaki evliliklerde ise evlilik uyum düzeyinde tekrar bir artış olduğu görülmektedir. Bireylerin evlilik uyumlarının eşleri ile olan yaş farkına dayalı farklılıkları incelendiğinde 15 ve üzeri yaş farkına kadar olan yaş farklarında eşlerin yaşları arasındaki fark arttıkça evlilik uyum düzeyinin düştüğü; eşi ile arasında 15 ve üzeri yaş farkı olan bireylerde ise evlilik uyum düzeyinde tekrar bir artış olduğu görülmektedir. Son olarak bireylerin evlilik uyumunun çocuk sayısına dayalı farklılıkları incelendiğinde ise sahip olunan çocuk sayısı 4'ten az olan ya da hiç çocuğu olmayan bireylerde, çocuk sayısı arttıkça evlilik uyum düzeyinin düştüğü; 4 çocuğa sahip bireylerde ise evlilik uyum düzeyinde tekrar bir artış olduğu görülmektedir.

Evlilik uyumu ile değer tercihleri arasındaki ilişki incelendiğinde; fütüvvet, özgürlük, romantik değerler, insan onuru, maneviyat, entelektüel değerler, kariyer değerleri ve toplumsal değerler ile evlilik uyumu arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki saptanmıştır. Materyalistik değerler ile evlilik uyumu arasında ise anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Evlilik uyumu ile öznel mutluluk arasındaki ilişki incelendiğinde de bu iki değişken arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki saptanmıştır.

Çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları incelendiğinde öznel mutluluk, romantik değerler ve insan onurunun evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir yordayıcı oldukları; kariyer değerleri, maneviyat, entelektüel değerler, özgürlük, materyalistik değerler, fütüvvet, toplumsal değerler, cinsiyet ve evlenme biçimi deęiŐkenlerinin ise evlilik uyumunda anlamlı bir etkiye sahip olmadıkları görülmüştür.

Bulgular literatür iŐığında tartıŐılmıŐ ve ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda öneriler getirilmiŐtir.

Anahtar Kelimeler: Evlilik Uyumu, Öznel Mutluluk, Değer Tercihleri.

ABSTRACT

Marital Adjustment: To Examine with the Aspect of Value Preferences and Subjective Happiness

This study of individuals with marital adjustment was carried out to examine the relationship between subjective happiness and value preferences. Some demographic variables of marital adjustment at the same time the study of individuals (gender, age, education level, occupation, length of marriage, age difference with spouse, marriage, format and number of children) differed in terms of study aimed at.

Descriptive research model based on the scan model. The research group in 2013, in the central district of Rize training, safety and health of 452 married individuals who are working in the field. Personal Information Form prepared by the researcher, Marital Adjustment Test (Locke and Wallace, 1959), and Arıcak& Dilmaç Value Scale (Dilmaç and Arica, 2013) and the Subjective Happiness Scale (Lyubomirsky and Lepper, 1999) have been obtained by means of. Analysis of the data collected for the study using SPSS 15.0 (Statistical Package for Social Sciences) program. Descriptive statistical techniques related to the variables with the mean, standard deviation, frequency and percentage values were found. Analysis of the findings, the independent t test, Kruskal-Wallis H test, one-way analysis of variance (One-Way ANOVA), the Pearson correlation coefficient and multiple linear regression analysis technique was utilized.

As a result, the demographic variables analyzed in terms of marital harmony, marital adjustment, gender, education level, occupation, and marriage is concluded that differ according to the format. Considering the age of the individuals was decreased with increasing age, marital adjustment. Examined the differences in duration of marriage based on marital adjustment of individuals up to a range of 26 to 35 year intervals, duration of marriage increases the level of compliance marriage has fallen, while marriages between 26-35 years of marital adjustment appears to be an increase in the level again. Individuals examined differences in marital adjustment based on age difference with their spouses age 15 and older are aware of the difference between the ages of spouses increases up to the age of marriage, differences in the level of compliance has fallen, with his wife, the age difference between the 15 and over again at the level of individuals, there is an increase in the marital adjustment. Finally, individual differences in marital adjustment based on the number of children less than 4, which is examined with the number of children or individuals with no children, number of children

decreased with increasing levels of marital adjustment, 4 individuals with the child again there is an increase in the level of marital adjustment.

Examined the relationship between the value preferences of marital harmony; futuvva, freedom, romantic values, human dignity, spirituality, intellectual values, career values, social values and a positive correlation was found between marital harmony. There wasn't a significant relationship between materialistic values and marital harmony.

An examination of the relationship between marital adjustment and subjective happiness and a positive relationship between these two variables was significant.

According to the results of multiple linear regression analysis, happiness, romantic values and human dignity were significant predictors of marital harmony, career values, spirituality, intellectual values, freedom, materialistic values, futuvva, social values, gender, and marital harmony of the significant variables in a form of marriage effect was not.

Line with the results discussed in the light of literature findings and recommendations are made.

Key Words: Marital Adjustment, Subjective Happiness, Value Preferences.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Araştırmayla İlgili Tanımlayıcı Bulgular	67
2.	Evlilik Uyumunun Cinsiyete Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular	69
3.	Evlilik Uyumunun Yaşa Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular	69
4.	Evlilik Uyumunun Eğitim Düzeyine Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular	70
5.	Evlilik Uyumunun Mesleğe Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular	70
6.	Evlilik Uyumunun Evlilik Süresine Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular	71
7.	Evlilik Uyumunun Eş İle Olan Yaş Farkına Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular	71
8.	Evlilik Uyumunun Evlenme Biçimine Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular	72
9.	Evlilik Uyumunun Çocuk Sayısına Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular	72
10.	Araştırmanın Değişkenlerine İlişkin Korelasyonel Bulgular	73
11.	Evlilik Uyumunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon	74

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Schwartz Değer Kuramı'ndaki Değer Tipleri ve Ana Değer Grupları Arasındaki İlişkilerle İlgili Model.....	29

KISALTMALAR LİSTESİ

- EUÖ** : Evlilikte Uyum Ölçeği (Marital Adjustment Test)
DADÖ : Dilmaç ve Arıcak Değerler Ölçeği
ÖMÖ : Öznel Mutluluk Ölçeği
EU : Evlilik Uyumu
ÖM : Öznel Mutluluk
Fü : Fütüvvet
Öz : Özgürlük
RD : Romantik Değerler
İO : İnsan Onuru
MD : Materyalistik Değerler
Ma : Maneviyat
ED : Entelektüel Değerler
KD : Kariyer Değerleri
TD : Toplumsal Değerler

1. GİRİŞ

Evlilik kararı yetişkin bir bireyin hayatındaki önemli kararlardan biri olmakla beraber; toplumun temel taşlarından biri olan aile kurumunu oluşturan en önemli adımdır. Evlilik kavramı; gerek toplum içinde gerekse akademik çevrede üzerinde durulan bir kavram olma özelliğini her dönemde korumaktadır. Literatüre baktığımızda evlilik kavramının farklı araştırmacılar tarafından tanımlandığını görmekteyiz. Özgüven'e (2000) göre; evlilik, karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk dünyaya getirmek ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir. Evlilik, bir kadınla bir erkeği karı koca olarak birbirine bağlayan bir ilişkiler sistemi olmakla beraber doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan, toplumsal yönden devletin kontrol, hak ve yetkisini bulunduran, yasal bir ilişki biçimidir. Meezon ve Rauch (2005), evliliğin, toplumun gözünde ilişkilerin meşrulaşmasını sağladığını belirtirken; Bird ve Melville (1994) evliliğin toplumsal kurum ve sistem yükümlülükleri, görev, hak ve ayrıcalıkları olan bireysel ve aynı zamanda toplumsal bir yapı olduğunu belirtmektedirler.

Bu tanımlar evliliğin daha çok toplumsal ve yasal boyutunu ele almaktadır. Evliliğin duygusal ve sosyal boyutu ele alınarak yapılan tanımları da bulunmaktadır. Glenn (1991) evliliği, bireylerin mutluluğunu sağlamakla beraber kişiliklerinin gelişiminde önemli rol oynayan bir birim olarak; Fowers (1993) ise evliliği, bireyin benliğini bir başkasının benliği ile birleştirmesini, kişiliğini geliştirmesini ve mutlu olmasını sağlayan bir kurum olarak tanımlamaktadır. Hayward ve Zhang'a (2006) göre evlilik; bireylerin genel sağlık durumunu iyileştirirken yaşamlarından doyum almalarını da destekleyen sosyal bir kurumdur. Waite ve Gallagher'e (2000) göre evlilik, birbirine aşık olan insanların, duygularını içsel dünyalarından çıkarıp sosyal bir gerçeklik haline getirmek için kullandıkları bir araç-yöntemdir. Stack ve Eshleman (1998) bu tanımları destekler nitelikte, evli insanların daha yüksek yakın duygusal destek düzeylerine sahip olduklarını ve daha düşük depresyon seviyelerine meyilli olduklarını ortaya koymuşlardır.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere; evlilik bir bireyin hayatını her yönüyle etkileyen bir olgudur. Bu sebeple literatür incelendiğinde evlilik kavramına yönelik pek çok araştırma bulunduğu görülmektedir. Evlilik uyumu, evlilik doyumu, eşler arası ilişkiler, eş desteği, evlilikte mutluluk gibi kavramlar, araştırmalara kaynaklık eden kavramlardan bazılarıdır. Evlilik uyumu; evlilik ilişkisinin sağlıklı ve mutlu bir biçimde sürdürülmesini sağlayan önemli kavramlardan biridir. Spanier (1976) evlilik uyumunu, eşlerin belirli bir süre içinde birbirlerine uygun olarak değişmesi, günlük yaşantılarına ve yaşantıları içinde değişen koşullara uyum sağlamaları şeklinde tanımlamaktadır.

Bir evlilikte, eşlerin ev içi sorumlulukların paylaşımı, akrabalarla ilişkiler, boş zamanların değerlendirilmesi, çocuklara ilişkin sorunlar, gelirin yönetimi, iletişim, karar verme, problem çözme, duyguların ifade edilmesi, değerler, beklentiler ve amaçlar gibi konularda görüş ve çabalarını birleştirmeleri; ilişkilerindeki uyumu ve çatışma - boşanma olasılığının azalmasını sağlamaktadır (Şener ve Terzioğlu, 2002). Buradan anlaşılacağı üzere, evlilik uyumu kavramı pek çok değişkeni bünyesinde barındırmaktadır ve bu yüzden tanımlanması oldukça güçtür. Evli çiftlerin evlilikteki başarısı ve işlevselliği olarak da görülen evlilik uyumu; evlilik doyumu ve evlilik mutluluğu kavramlarını da içeren genel bir kavram olarak ele alınmaktadır (Kalkan, 2002). Evliliği, sosyal çoğalmayı düzenleyen işlevi yönünden toplumun temelini oluşturan bir yapı olarak düşündüğümüzde; bu yapının sürdürülmesi bireylerin evliliklerinde karşılıklı olarak psikolojik ve biyolojik ihtiyaçlarını karşılamalarına bağlıdır. İhtiyaçların karşılanması evlilik uyumunu önemli ölçüde etkilemektedir (Gökmen, 2001). Sabatelli (1988) uyumlu evliliği; eşlerin birbirleriyle rahatça iletişim kurabildiği, anlaşmazlıkların her iki tarafı da hoşnut edecek şekilde çözümlendiği ve özellikle evliliğin önemli alanlarında yoğun anlaşmazlıkların yaşanmadığı evlilik olarak tanımlamaktadır.

Evlilik uyumu söz konusu olduğunda, ilk akla gelen kalıp yargı evli bireylerin birbirleri ile olan uyumlarıdır. Bu durumda; evliliği, bireylerin uyum içersinde sürdürdükleri bir yapı olarak düşünürüz. Bireylerin kişilik özellikleri, yetiştirilme koşulları, yetiştirildikleri çevre, aile görgüleri ve evliliğe yükledikleri anlam, aldıkları eğitim, meslekleri, inanç sistemleri, ruhsal yapıları, eğilimleri gibi kriterler bu uyuma etki etmektedir. Buradan yola çıkarak bireylerin sahip oldukları değerlerin, evlilik uyumlarına olan etkisi merak uyandırmaktadır. Karşılıklı bir etkileşim söz konusu olduğunu düşünürsek; sahip olduğumuz değerler yukarıda adı geçen ve daha sayılamayan pek çok kriter ve koşulla oluşurken; davranışlarımız, duygu ve düşüncelerimiz, tutumlarımız da dolaylı ya da dolaysız olarak değerlerimizden etkilenmektedir. Değer kavramının literatürde farklı tanımları bulunmaktadır. Değer kavramının çok değişik disiplinlerde yer alması kavramın tanımını güçleştirmektedir (Dilmaç ve Ekşi, 2007). Öte yandan; değer kavramının kapsamı ve bireylerin hayatına olan etkisi de bu farklı tanımlarda ortaya çıkmaktadır. Schwartz (1994) değerleri kişinin ya da diğer sosyal oluşumların yol gösterici ilkeleri olarak tanımlar. Benzer bir görüş Dilmaç (1999) tarafından; değerler, insanların tutum ve davranışlarının belirlenmesinde ve biçimlendirilmesinde önemli rol oynar, şeklinde belirtilmektedir. Çağlar (2005), değerlerin, bireylerin düşünce, inanç, tutum ve eylemlerinde birer standart olarak ortaya çıkan kültürel öğeler olarak adlandırılabilceğini ifade etmektedir. Kropp; Lavack ve Silvera, (2005) ise değerleri, bireylerin yaşam deneyimleri ve kişisel mirasları yoluyla gelişen son durum ve arzular olarak adlandırmışlardır. Yılmaz (2002), bireyin eylemlerini

gerçekleştirme sürecinde seçme özgürlüğüne sahip olduğunu ve bu seçme sürecinde belli bir ölçüt kullanmak zorunda olduğundan değerleri ölçüt olarak kullanarak yargıda bulunduğunu ifade eder. Fichter (1990), değerlerin davranış ölçen oldukları kadar yerine göre ölçülen de olabildiklerini söyler. Bu ölçü, bireyin eyleminin başlangıcında olabileceği gibi sonucun değerlendirilmesi aşamasında da olabilir. Fichter'a göre, ödül ve cezaları belirleyen normlar birer değer yansımasıdır.

Görüldüğü gibi, bireylerin benimsedikleri değerler davranışlarına, tutumlarına, duygu ve düşüncelerine büyük oranda yön vermektedir. Buna bağlı olarak; evlilik söz konusu olduğunda değerlerin; bireylerin eş seçme kriterlerinden, evliliğe olan yaklaşımlarına; evlilik sürecinde karşılaşılan sorunlarla başa çıkma stratejilerinden, yine süreçteki duygusal ve manevi doyumlarına, hissettikleri mutluluğa kadar evlilik olgusunun hemen her alanında etkili olması beklenir.

Evlilik uyumunda özellikle üzerinde durulan temel noktalardan biri; bireylerin karşılıklı olarak birbirlerini mutlu edebilmeleridir. Bradbury ve Karney (2004), çiftlerin birbirlerinin varlığıyla huzur ve mutluluk bulmalarının, evliliklerine sebep olduğunu söylemişlerdir. Bu görüşü destekler nitelikte, mutsuz bir evliliği sürdürmenin genel mutluluk, yaşam doyumu, benlik saygısı ve genel sağlıkla olumsuz yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir (Hawkins, 2005). Görüldüğü gibi evlilik uyumu kavramı beraberinde evlilikte mutluluk kavramını da getirmektedir. Evlilikte mutluluğun sağlanmasının; evliliğin yetişkin bir bireyin özel hayatının büyük kısmını oluşturduğu düşünüldüğünde, bireyin öznel mutluluğuna büyük oranda katkı sağlayacağı öngörülebilmektedir. Evlilik uyumuna dair yapılan tanımların hemen hepsinde, bireylerin mutluluk düzeyine vurgu yapılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, evlilik yetişkin bir bireyin hayatının önemli bir parçasıdır; doğal olarak evlilikte uyum, bireyin genel mutluluğunun önemli belirleyicilerinden biri olarak düşünülmektedir.

Mutluluk kavramı da evlilik kavramı gibi her dönemde gündemde kalan ve insanı ele alan hemen her alanda incelenmiş, üzerinde durulmuş bir kavramdır. Psikoloji, felsefe, biyoloji, din bu araştırma alanlarından bazılarıdır. Psikolojide mutluluk, öznel iyi oluş kavramıyla ele alınmaktadır (Hybron, 2000). 19. yüzyılın başlarında psikoloji bilimi alanında depresyon, kaygı gibi olumsuz duygular hakkında araştırmalar yapılırken, olumlu duygular arka planda kalmıştır. 1980'li yıllarda ise pozitif psikolojinin gelişimi ile birlikte öznel iyi oluş (mutluluk) konusunda yapılan çalışmalar artmıştır. 1990'lı yılların sonlarına bakıldığında ise psikoloji literatüründe her on yedi çalışmadan birinin insanın pozitif özellikleri hakkında olduğu görülmektedir (Myers ve Deiner, 1995). Lyubomirsky ve Lepper'e (1999) göre öznel mutluluk, bireylerin mutlu ya da mutsuz olmasının öznel olarak değerlendirilmesidir. Kimi bireyler küçük şeylerde bile mutlu olabilirken; kimi bireyler

yaşamlarındaki çoğu güzel şeye rağmen mutlu olamamaktadır (Lyubomirsky ve Lepper, 1999). Bu görüşten anlaşılacağı üzere öznel mutluluk bireylerin yaşam olaylarını öznel değerlendirmelerine göre hissettikleri mutluluk düzeyidir. Psikolojide mutluluk kavramı öznel iyi oluş kavramı ile ele alındığından öznel iyi oluş kavramının üzerinde durmak faydalı görülmektedir. Öznel iyi oluş, bireylerin olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım ve yaşam doyumu açısından kendilerini öznel olarak değerlendirmeleri anlamına gelmektedir (Deiner, 2001). Olumlu duygulanım, güven, ilgi, sevgi, ümit, heyecan, gurur, neşe gibi duyguları içerirken; olumsuz duygulanım öfke, nefret, suçluluk, üzüntü, kızgınlık gibi olumsuz duyguları içermektedir. Olumlu ve olumsuz duygulanım öznel iyi oluşun duygusal bileşenidir. Yaşam doyumu ise öznel iyi oluşun bilişsel bileşenidir. Yaşam doyumu, bireyin çeşitli yaşam alanlarındaki doyumuna ilişkin değerlendirmelerini yansıtır. Olumlu duygulanım veren olayların daha çok deneyimlenmesi ile öznel iyi oluş hali yükselmektedir (Myers ve Deiner, 1995).

Mutluluk ya da öznel iyi oluş kavramının, yaşamın hemen her alanıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Bireylerin hayatında yer alan her özellik (kişilik özellikleri, sosyo-demografik özellikler...), her olay, her deneyim, her birey kısaca insan yaşamının her ayrıntısı; birey mutluluğunda belirleyicidir. Evlilikte uyum ve araştırmanın diğer değişkeni olan bireylerin sahip oldukları değerler de bu belirleyicilerdendir. Yapılan çalışmalarda da öznel iyi oluşun yaşam olayları, günlük yaşamdaki engellenmeler, maddi durum, bireysel hedefler ve kişilik özellikleri gibi etkenlerle belirlendiği ortaya konulmuştur. Bireysel ve kültürel değer sistemleri de öznel iyi oluş ile yakından ilişkilidir (Rask, Astedt-Kurki ve Laippala, 2002). Bireylerin sahip oldukları değerlerin yaşamlarına (iş yaşamı ve özel yaşamı) olan etkisi ve bireylerin evlilik yaşantılarının öznel mutluluğa olan etkileri ele alındığında; bireylerin evlilik uyumlarının; değerleri ve öznel mutluluk düzeyleri ile olan ilişkisi de daha rahat anlaşılacaktır. Tüm bu gerekçelerle bu araştırmanın amacı; evli bireylerin; evlilik uyumları ile öznel mutlulukları ve değer tercihleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı; bireylerin evlilik uyumlarının bazı sosyo-demografik değişkenler, değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesidir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki alt amaçlara ulaşılabilecektir:

1. Bazı sosyo-demografik değişkenler açısından evli bireylerin evlilik uyumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek.

1.a) Evli bireylerin evlilik uyumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek.

- 1.b) Evli bireylerin evlilik uyumlarının yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek.
 - 1.c) Evli bireylerin evlilik uyumlarının eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek.
 - 1.d) Evli bireylerin evlilik uyumlarının meslek değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek.
 - 1.e) Evli bireylerin evlilik uyumlarının evlilik süresi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek.
 - 1.f) Evli bireylerin evlilik uyumlarının eş ile olan yaş farkı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek.
 - 1.g) Evli bireylerin evlilik uyumlarının evlenme biçimi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek.
 - 1.h) Evli bireylerin evlilik uyumlarının çocuk sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek.
2. Evli bireylerin evlilik uyumları ile değer tercihleri ve öznel mutlulukları arasındaki ilişkiyi incelemek.
 3. Evli bireylerin değer tercihleri, öznel mutlulukları, cinsiyet ve evlenme biçimlerinin evlilik uyumlarının yordayıcısı olup olmadığını incelemek.

1.2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Gerek evlilik uyumu gerekse bireylerin değer tercihlerini ve öznel mutluluklarını ele alan çalışmalar literatürde karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramları farklı değişkenlerle inceleyen pek çok çalışma bulunmaktadır. Ulaşılan çalışmalar içerisinde bu üç kavramı ele alan bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu açıdan bakılarak, yapılan çalışmanın literatür açısından bir veri kaynağı sağlayacağı düşünülmektedir.

Evlilik, çok eski dönemlerden günümüze dek varlığını sürdüren; değişen yaşam koşulları ve her alanda gerçekleşen gelişmelerle etkileşim içerisinde değişip gelişmekle birlikte, temel niteliklerini koruyan bir olgudur. Sosyal bir varlık olan insan; yaşamını paylaşabileceği, duygusal, ekonomik, toplumsal, cinsel gereksinimlerini karşılayabileceği, neslini devam ettirebileceği bir başka bireye ihtiyaç duyar. Aynı zamanda evlilik bireylere toplumsal bir statü kazandırmaktadır. Birey hayatındaki önemine bakarak, evliliğin her boyutuyla araştırmalara kaynaklık etmesi olağan bir durumdur. Evlilik uyumu ise bu araştırmalara kaynaklık eden en önemli boyutlardan biridir. Evlilik uyumuna yönelik literatürde pek çok çalışmanın olduğu görülmektedir. Özellikle sosyoloji ve psikoloji biliminin farklı kavramları bu araştırmalarda değişkenler olarak yer almaktadır. Bu araştırmada da evlilik uyumu ile bireylerin öznel mutlulukları ve değer tercihleri değişken

olarak alınmıştır. Ulaşılabilen çalışmalar içerisinde; eşlerin birbirleri ile olan değer benzerlikleri ile evlilik uyumları inceleyen çalışmalara rastlanmakla beraber, bireylerin değer tercihlerinin evlilik uyumları ile olan ilişkisinin incelenmemiş olduğu görülmektedir. Bireylerin değer tercihleri tüm davranışlarını, alışkanlıkları, tutumlarını, ilgilerini, inançlarını, iletişim, çatışma ve problem çözme stillerini etkilerken hayata bakış açısı, sosyo-kültürel etkinlikler, faaliyetler, meslek seçimi gibi konularda da önem arz etmektedir. Bu sebeple bu araştırmada bireylerin değer tercihlerinin evlilik uyumlarına olan etkisi ve evlilik uyumlarını nasıl şekillendirdiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda bireylerin sahip oldukları değerler, yakın çevrelerini oluşturan diğer bireyleri belirleyen kriterlerdendir. Birbirinden çok farklı değerlere sahip olan bireylerin yakın ilişki kurması beklenemez. Bu durum tüm insan ilişkileri için geçerlidir. Ancak tersi durumlarda söz konusu olabilmektedir. Birbirinden farklı değerlere sahip bireyler de belli bir düzeyde yakın ilişki kurabilirler. Evliliği, en bilinen tanımı olan 'hayatı paylaşmak' olarak ele alırsak; bu paylaşımın iki ortağı olan eşlerin hayatlarına yön verdiğini düşündüğümüz değerlerinin de benzer ya da ortak olması; evlilik uyumlarını sağlayacak önemli unsurlardan biridir. Araştırma konusu düşünüldüğünde bu durum göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur. Evlilik uyumu ile ilgili ulaşılabilen çalışmalar arasında mutluluk ile bağlantılı olabilecek yaşam doyumu, depresyon gibi bazı değişkenlerin incelendiği görülmüştür; ancak öznel mutluluk kavramını ele alan bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bireylerin öznel mutluluk düzeyleri hayatlarının her yönüyle ilişkili olduğundan; evlilik uyumu yüksek ya da düşük düzeyde olan bireylerin öznel mutluluk düzeyleri merak konusudur. Yetişkin bir bireyin hayatında evlilik yaşantıları önemli bir yer kaplamaktadır. Bu sebeple uyumlu bir evliliğin getireceği olumlu duygulanım sıklığı ve fazlalığının öznel mutluluk üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Yukarıda sözü geçen tüm sebepler; bu araştırmanın literatür açısından önemine ve gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Literatüre önemli bir veri kaynağı kazandırmakla beraber; bu araştırma ile sürekli gelişen ve değişen bireyi anlamak bir parça daha mümkün kılınacaktır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırmanın örneklemini 2012 -2013 yılında Rize ili merkez ilçede; eğitim, emniyet ve sağlık alanında görev yapmakta olan evli bireylerden oluşmaktadır.
2. Araştırma kapsamında incelenen bireylerin evlilik uyumu, öznel mutluluk düzeyleri ve sahip oldukları değerler; Evlilikte Uyum Ölçeği, Öznel Mutluluk Ölçeği ve Dilmaç ve Arıcak Değerler Ölçeği'nin ölçtüğü değerlerle sınırlıdır.

3. Araştırma verileri meslek grubu olarak; eğitim, emniyet ve sağlık alanında çalışan yetişkinlerden toplanmıştır. Bu nedenle sonuçlar benzer gruplara genellenebilecektir.
4. Araştırmaya katılan emniyet çalışanı grubundaki bireylerin cinsiyet bakımından çoğunluğunu erkek katılımcılar oluşturmaktadır.
5. Araştırmaya katılan sağlık çalışanı grubundaki bireylerin cinsiyet bakımından çoğunluğunu kadın katılımcılar oluşturmaktadır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

1. Bu araştırmada katılımcıların, ölçekleri içtenlikle ve objektif olarak cevaplayacakları varsayılmıştır.
2. Örneklem olarak ele alınan grubun evreni temsil edeceği, evrenin görüş ve eğilimlerini yansıtacağı varsayılmıştır.
3. Bilgi toplama formları ön araştırmalarla geliştirilmiş, uzmanların görüşleri ışığında geçerli ve güvenilir bulunmuştur. Bu ölçekler araştırmaya uygun olarak seçilmiştir.

1.5. Tanımlar

Evlilik: Toplumlarda farklı yapılar gösterebilen, aile kurmayı, türün devamını sağlayan, kalıcı beraberlik için bir araya gelinen, üyelere karşı sorumlulukların yerine getirildiği, birbirine bağlı sistemlerden oluşan evrensel bir kurumdur (Saxton, 1982).

Aile: Üyelerin sorumluluklarını bildiği, üyeler arasında açık iletişimin olduğu ve güvenin sağlandığı, sınırların belirgin ve gerektiğinde geçirgen olduğu, dış sistemlerle ilişkilerin olumlu olduğu, problemlere çözüm arayan alt sistemlerden oluşan sistemler bütünüdür (Gladding, 2002).

Evlilik Uyumu: Eşlerin günlük yaşantıya ve yaşantı içinde değişen koşullara uyum sağlaması ve belirli bir süre içinde birbirlerine uygun olarak değişmesidir (Spanier,1976).

Değer: İnsanların kendileri de dahil olmak üzere insanları ve olayları değerlendirmek, eylemlerini seçmek ve meşrulaştırmak için kullandıkları ölçütlerdir (Schwartz, 1992).

Öznel Mutluluk (Öznel İyi Oluş): Bireylerin mutlu ya da mutsuz olmasının öznel olarak değerlendirilmesidir (Lyubomirsky ve Lepper,1999). Öznel iyi oluş, bireylerin olumlu, olumsuz duygulanım ve yaşam doyumu açısından kendilerini öznel olarak değerlendirmeleridir (Deiner, 2001).

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Bu bölümde öncelikle araştırmanın temel değişkeni olan evlilik uyumu ve beraberinde evlilik ve aile kavramı ile ilgili kuramsal çerçeve ele alınacaktır. Ayrıca araştırmanın diğer değişkenleri değer tercihleri ve öznel mutluluk ile ilgili kuramsal çerçeve incelenecektir.

2.1.1. Evlilik ve Aile

Evlilik, yaklaşık M.Ö.2000 yılından günümüze kadar temel niteliklerini koruyarak gelen ve vazgeçilemeyen bir kültür olgusudur (Yıldırım, 1993). Türk Medeni Kanunu'na göre evlilik; evlenmeye ehil erkek ile kadının, yetkili kanuni merci önünde yapmış oldukları, çift taraflı, iki şahit huzurunda gerçekleştirilen bir evlilik sözleşmesi ile kurulan karşı cinsten iki insanın özgür iradeleriyle hayatlarını birleştirdikleri akittir (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2005). Evlenmeyle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak, çocukların bakımı, eğitimi ve gözetimi gibi konulara beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar (4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, Madde 185).

İlgili literatürde evlilik ve aile kavramlarını açıklayan kuramların iç içe olduğu dikkati çekmektedir. Aile ve evlilik niteliği ile ilgili yapılan ilk çalışmalar, evlilikteki mutluluk, doyum ve evliliğin başarısı kavramlarını, evlilikte uyum kavramı ile birlikte kullanmışlardır; ancak daha sonra aralarındaki farklar netleştirilerek ayrı değişkenler olarak ele alınmışlardır (Kastro,1998). Shadish, Ragsdale ve Glaser (1995), evlilik biriminin aileyi oluşturan çoklu ünitelerden biri olduğunu ve bu birimler içerisinde çok önemli bir yer aldığını belirtmiş, özellikle niteliksel ve niceliksel evlilik çalışmalarında aile ile ilgili yaklaşımların, evliliği iyi bir şekilde açıkladığını vurgulamışlardır. Sperry ve Carlson (1991), evlilik ve aile ile ilgili birçok yaklaşımın olduğunu ifade ederek özellikle psikanalitik, bilişsel-davranışçı ve sistem yaklaşımlarının aile ve evlilik çalışmalarının kuramsal yapısını oluşturduğunu belirtmişlerdir.

Özgüven'e (2000) göre; evlilik kavramı, aile kavramına göre daha belirgin bir kavramdır. Aile bir grup veya örgüt iken, evlilik karşı cinsten iki kişinin birlikte olmak ve yaşamak, yaşantılarını paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir. Evlilik, bir kadın ile bir erkeği karı-koca olarak birbirine bağlayan bir

ilişkiler sistemi, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan kurumlaşmış bir yol, üzerinde devletin kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir. Evliliğin gereği ve nedenleri incelendiğinde, evlilik yaşamının, iki kişinin biyolojik, sosyal, psikolojik gereksinim ve güdülerini doyumayı amaçladığı gözlenmektedir. Kadın ve erkek beraberliğinin temelinde bu gereksinimlerin karşılanması ve doyurulması yatmaktadır.

Özgüven'e (2001) göre evlilik ve aile kurumunun bazı temel işlevleri bulunmaktadır. Bu işlevler; ekonomik gereksinimleri karşılamak, statü sağlamak, boş zaman etkinliklerini gerçekleştirmek, aile üyelerinin birbirlerini korumaları, karşılıklı sevgi ortamı yaratmak, cinsel doyum sağlamak, üremek, çocukların eğitimini planlamak, çocuklara din eğitimi vermek gibi tüm toplumlarda benzerlik gösteren işlevler olarak sıralanmaktadır.

2.1.1.1. Evlilik

Evlenerek bir araya gelen iki kişinin amacı, fizyolojik, psikolojik ve toplumsal açıdan birbirlerinin ihtiyaçlarını giderecek bir ortam yaratmaktır. Bu iki kişinin bir araya gelmesi, aynı zamanı ve mekânı paylaşmaya başlaması ile iki kişilik bir psikolojik sistem de kurulmuş olur (Gülerce, 1996). Geçtan'a (1984) göre evlilik; hem mutluluğu hem de sıkıntıları ile birlikte, insanların büyük bir çoğunluğunun ulaşmak istediği normal bir amaçtır. Güvenç'e (1984) göre ise evlilik, bir sosyal yapı içindeki mevcut normlara uygun şekilde yapılan, örf veya medeni hukuk açısından meşru bir bağın kurulduğu, aile kurumunun o topluluk tarafından kabulünü sağlayan bir olgudur. Aynı zamanda evlilik doğuma izin veren bir geçiştir.

Biyolojik bir gereksinim olarak 'cinsel güdüyü doyurma'; sosyal gereksinim olarak 'destek, güven, korunma ve yaşam gereksinimlerini doyurma ve toplumsal statü sağlama'; psikolojik destek olarak ise 'sevgi gereksinimini doyurma', evliliğin temel işlevleri arasında bulunmaktadır (Özgüven, 2000). Benzer noktaya Sevim (1999) de vurgu yapmaktadır. Sevim, evliliğin ilk döneminin en önemli iki görevinin her iki kişiyi de mutlu edecek ortak bir yaşam biçimi oluşturmak ve doyurucu cinsel etkileşim örüntülerini keşfetmek olduğunu belirtmektedir. Diğer önemli görevler ise beraber karar alma, ortaya çıkan çatışmaları çözme yollarını öğrenme, sorumlulukları paylaşma gibi sosyal görevlerdir. İlk yıllarda beklentilerin karşılanmaması, çeşitli çatışmalar ve hayal kırıklıkları yaşanmasına sebep olabilmektedir.

Her toplum ve kültürde, aileye kurumsal bir değer kazandırmak amacıyla evlilik kendine özgü çeşitli normlarla çerçevelenmektedir. Bu normlar; örf, adet ve törenler aracılığıyla fonksiyonel bir nitelik kazanırlar. Bu şekilde evlilik yaşı, evliliğin yapılaş biçimi, ev düzeninin nasıl kurulacağı, aileye ya da eşlere verilecek hediye türü, miktarı ve sunuş

biçimi, eşlerin birbirlerine ve yakınlarına karşı tutum ve davranışları, evliliğin niteliği ve boşanma koşulları belirlenmektedir (Tolon, 1975).

Ülkemizdeki eş seçim şekillerine baktığımızda, iki temel yaklaşım olduğu görülmektedir; bu yaklaşımlardan ilki evlenilecek eşi başkasının müdahalesine gerek kalmadan kişinin bizzat kendisinin seçmesi ve daha sonra ailenin onayına sunması (anlaşarak); ikincisi ise, ailelerin, çocuklarının evleneceği kişiyi seçmesidir (görücü usulü) (Özgülven, 2000). Üçüncü bir yaklaşım ise aşk evliliği yaklaşımıdır. Anlaşarak evlilik ve aşk evliliği arasındaki en belirgin fark, romantik aşkın evlilik için temel sebep olmasıdır. Anlaşarak evlilikte bireyler birbirlerini aşk evliliğinde olduğu gibi iş, okul, arkadaş ortamında tanımış olup ortada duygusal olarak bir bağlılık olmasa da; ailelerin, toplumun ve bireylerin beklentileri doğrultusunda birbirleri için uygun olduklarını düşünüp evlenme kararı alabilirler (Açık, 2008). Sternberg (1986) ise romantik aşkın, yakınlık ve tutku bileşenlerinin bir kombinasyonu olduğunu ve romantik aşkların, sadece fiziksel çekim duymayıp duygusal olarak da birbirlerine bağlandıklarını belirtmektedir. Buss ve arkadaşlarının (1990), 33 ülkeden 9494 yetişkini kapsayan çalışması, erkek ve kadınların, aşk ve karşılıklı çekiciliği eş seçimindeki en önemli faktör olarak gördüğünü göstermektedir.

Evlilik olgusu oturulan yer, eş sayısı ve eşin seçildiği gruba göre üçe ayrılabilir:

1. Oturulan Yere Göre;

- a) Matrilokal: Erkeğin kadının evinde oturması,
- b) Patrilokal: Kadının erkeğin evinde oturması,
- c) Neolokal: Kadın ve erkeğin ailelerinden ayrılarak kendi evlerinde oturması.

2. Eş Sayısına Göre;

- a) Monogami: Tek eşle evlilik,
- b) Poligami: Çok eşle evlilik, kendi içinde bölümlere ayrılır
 - b.1.) Poliandri: Bir kadının aynı anda birden fazla erkekle evlenmesi
 - b.2.) Polijini: Bir erkeğin aynı anda birden fazla kadınla evli olması

3. Eşin Seçildiği Gruba Göre,

- a) Endogami: Akraba evliliği
- b) Egzogami: Akraba dışı evlilikler.

Günümüz toplumlarında tüm tiplerdeki evliliklere rastlanabilmektedir; ancak en yaygın olarak kadın ve erkeğin ailelerden ayrılarak kendi evlerini kurdukları ve genellikle akraba dışı yapılan tek eşli evlilik türü görülmektedir (Bağlı ve Sever, 2005).

Evlilik birey hayatının önemli bir parçasıdır. Bu nedenle bireyi ele alan birçok bilim dalında evliliğin de ele alındığını görmekteyiz. Bu bilim dallarından bir tanesi de

psikolojidir. Evlilik ve evliliğe dair pek çok konu farklı kuramlar tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. Evlilik ile ilgili bazı temel görüşler şu şekildedir:

Sosyal Öğrenme Kuramı: Sosyal öğrenme kuramı, ebeveynlerin evliliklerinin niteliği, evlilik içerisindeki davranışları ya da boşanmalarının, çocukların evliliklerini etkileyebileceğini belirtmektedir. Sosyal öğrenme kuramına göre, birey kendi evliliğindeki davranışlarının çoğunu, ebeveynlerinin evliliklerini ve onların bu evliliklerdeki etkileşimlerini gözlemleyerek öğrenmektedir. Kuram aynı zamanda, insanların doğuştan birtakım davranış repertuarlarıyla donatılmış olmadığını, insan davranışının kökeninde öncelikle taklit olduğu belirtmektedir. Çocuklar, gözlem ve modelleme yoluyla şemalarını ve davranış repertuarlarını kazanmaktadırlar. Bu sebeple bireylerin evliliklerinde gerçekleştirdikleri eylemler, davranışlar, iletişim yolları çocukların gelecekteki evliliklerinin de temelini oluşturmaktadır (Bandura, 1977).

Sosyal öğrenme kuramı aynı zamanda, eşlerin ceza ve ödülleri özel yollarla değerlendirdiklerini ve yorumladıklarını öne sürmektedir. Eşler arasında oluşan sorunlu ilişkilerde, kişiler arası yanlış algılamaların rolü vardır. Problemler, eşlerin kişiler arası davranışlarında sahip olduğu algılardan ve davranışsal beklentilerden kaynaklanmaz. Sorunlu ilişkiler yaşayan eşler arasında bu algılar ve beklentiler sorgulanmaz ve bu durum problemin sürmesine katkıda bulunur. Bu nedenle Epstein'a (1982) göre, sorunlu ilişkilerin özellikleri şöyledir:

1. Kişiler arası yanlış algılar ve geçersiz varsayımlar,
2. Eşlerden her birinin kişiler arası davranışında sahip olduğu olumsuz şema,
3. Diğeri hakkında, olumsuz şemalardan çıkarılan genellemeler ve sorgulanmayan algılamalar (Epstein, 1982'den aktaran: Sevim, 1992).

Sosyal öğrenme kuramı, Thibault ve Kelley'in sosyal mübadele kuramına dayanmaktadır. İki ilişkilerdeki karşılıklı bağımlılığı açıklamayı da amaçlayan kuramda, ilişkiye bağımlı olma ve ilişkiden alınan doyumun iki ayrı kavram olduğu ileri sürülmektedir. Bir birey fazla doyum sağlamadığı bir ilişkiyi sırf bağımlılığının yüksek olması nedeniyle sürdürebilir. Sosyal mübadele kuramında seçenekler için karşılaştırma düzeyi bulunmaktadır. Karşılaştırma düzeyi; bireyin bireysel yaşantıları ve gözlemlerine dayalı oluşturduğu, bir ilişki için doyum-doyumsuzluk boyutundaki nötr noktayı temsil etmektedir. Bireyin ilişkiden aldığı sonuçlar bu nötr noktanın üstündeyse, ilişki doyum verici; altında ise doyum alınamayan ilişki olarak nitelendirilmektedir. Seçenekler için karşılaştırma düzeyi ise bireyin mevcut ilişkilerini, olası başka bireylerle yaşaması durumunda elde edeceği doyuma ilişkin tahminlerinin orta noktasıdır. Kurama göre insanlar, bir ilişkiyi sürdürüp sürdüremeyecekleri konusunda karar verirken seçenekler için karşılaştırma düzeyini ölçüt olarak kullanırlar (Hovardaoğlu, 1996).

Psikanalitik Kuram: Psikanalitik kurama göre bireyin bilgilerinin büyük bir kısmı bilinçaltında bulunmaktadır ve bu bilgilere her istenildiğinde ulaşılamaz. Freud'a göre, bazı olağandışı koşullar hariç, bilinçaltı bilgi bilinç düzeyine getirilememekle birlikte; günlük davranışların çoğunun altında bilinçaltı malzeme bulunmaktadır (Burger, 2006). Eş bulma aşaması, bireyin kendine uygun gördüğü eşi seçmesi, evlilik ilişkisi içerisindeki davranışları gibi evliliğin her aşaması için yine aynı bilinçaltı malzeme kullanılmaktadır.

Özgüven (2000), Freud'un bilinçdışı karmaşık süreçler yoluyla kızların baba, erkeklerin ise anne özellikleri taşıyan eşler seçme eğiliminde olduklarını ileri sürdüğünü ve çocukların kendilerine karşı cins ebeveyne karşı hissettikleri yakınlık ve hayranlığı eş seçimine bu şekilde bağladığını vurgulamaktadır.

Psikanalitik kuram aynı zamanda ilk aşkın anne ve bebek arasında başladığını ve bebeğin büyük bir aşkla anneye bağlandığını savunmaktadır. Bebek annenin yanında olduğu zaman kendini güvende hisseder, onun yanından ayrıldığı zaman ağlar ve üzülür. Bebek bu ilişki esnasında almayı ve vermeyi, yakınlığı ve uzaklığı, kabul görmeyi, ait olmayı ve yalnızlığı öğrenmektedir. Bebeğin bu deneyimleri ileride yaşayacağı aşkla birleşir (Yılmazçoban, 2010).

Kuramın diğer bir görüşü, insanların bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendi narsistik ihtiyaçlarını doyuran eşler aradığı yönündedir. Bireyler ego ideallerine en iyi hizmet edecek kişiyi eş olarak seçer ve evlilik aracılığıyla egolarını gidermeye çalışırlar. Eşlerden biri baskın ya da agresifken, diğer eş boyun eğici ya da mazoşistik düşüncelere sahip olabilir. Diğer yandan benzer ihtiyaçlar da eşleri bir araya getiren etmen olabilmektedir (Eraslanlı ve Kalkan, 2008).

Bilişsel Kuram: Bilişsel yaklaşımın temel bakış açısı eşler arasındaki uyumun ya da uyumsuzluğun sebebinin eşlerin birbirlerine ve olaylara yönelik bakış açıları olduğu şeklindedir. Bilişsel kuramda bireylerin olayları algılayış biçiminin önemi üzerinde durulmaktadır. Eşler arasındaki duygusal sorunların sebebi olayların kendisi değil, bireylerin olayları mantıksız inançlar doğrultusunda algılamalarıdır.

Bu kurama göre eşler arasında uyumsuzluk var ise, bu uyumsuzluk gerçekçi olmayan düşüncelerden, duygulardan, davranışlardan kaynaklanmaktadır ve yaşanan bu uyumsuzluğun gerçekçi olmayan düşüncelerin ve mantıksız inançların değiştirilmesi ile ortadan kalkacağı vurgulanmaktadır (Sullivan ve Schwebel, 1995). Bilişsel yaklaşıma göre evlilik sorunları, eşlerin gerçekçi olmayan düşünce ve mantık dışı inançlarının farkına varmaları ve bu inançlardan nasıl vazgeçeceklerini öğrenmeleri, bu inançlarla baş edebilmeleri ile giderilebilmektedir (Dattilio, Bevilacqua, 2000).

Bağlanma Kuramı: John Bowlby ve Mary Ainsworth'un çalışmaları sonucu geliştirilen bağlanma kuramı Freud ve diğer psikanalitik düşünürlerden etkilenmiştir (Bretherton, 1992).

Bowlby (1980) bireylerin kendileri için önemli ve özel gördükleri diğer kişiler için geliştirdikleri güçlü ve duygusal bağların bağlanma kuramının temelini oluşturduğunu vurgulamaktadır. Bağlanma kuramı, insanın yakın duygusal ilişkiler kurma ihtiyacını kavramsallaştırmaktadır (Bowlby, 1980'den aktaran: Demir, 2009).

Bağlanma stilleri yaşam boyu kalıcı ve durağan bir yapıdadır. Çocuklukta oluşan ve içsel işleyen modellerin, yetişkinlikteki algısal ve bilişsel süreci ve dolayısıyla davranışları ve yetişkinlikte kurulan ilişki kalitesini etkilediği bilinmektedir (Collins ve Read, 1994). Örneğin; karşılıklı güvenli olan eşler, karşılıklı güvensiz olan eşlere göre olumsuz duygularını daha az bastırmaktadır (Feeney, 1995). Karışık çiftler ise (bir güvenli – bir güvensiz) ikisinin arasında bir düzeyde bastırma göstermektedir. Bu açıdan, bağlanma kuramının duygu kontrolünün bir indeksi olarak düşünüldüğü alternatif bir bakış açısıyla karşılaşılmaktadır (Kobak ve Hazan, 1991).

Romantik Aşk Kuramı: Waltster'a göre âşık olma, duyguları adlandırma, anlamlandırma sosyal öğrenmeyle açıklanabilir. İnsanlar, kültürel varlıklardan, gazete, dergi, tv gibi çeşitli iletişim kaynaklarından âşık olmanın nasıl bir duygu olduğunu (kalp çarpıntısı, uykusuzluk gibi) ve kimlere âşık olunabileceğini (karşı cinsten uygun yaş ve fiziki görünüm gibi) öğrenmektedirler. Birey çevresinde âşık olunabilecek model tanımına uygun birisi olduğunda bu duyguları hissetmeye başlamakta ve duygularının nedenlerini o kişide arayıp, ona âşık olduğuna inanmaktadır (Hortaçsu, 1991).

Sternberg'e (1986) göre de romantik aşk, yakınlık ve tutku bileşenlerinin bir kombinasyonudur. Bireyler arasında yaşanan aşk hissi ile birlikte yakınlaşma isteği ve tutku da devreye girmektedir.

Sevgi Evrimi Kuramı: Wilson'a göre sevgi; korunma, koruma ve cinsel dürtü olmak üzere üç içgüdüden kaynaklanmaktadır. Korunma içgüdüsüne göre, eşe bağımlı davranışın kaynağı bireyin korunma ihtiyacıdır. Bu ihtiyaç ilk çocukluk yıllarında anne figürü tarafından karşılanan korunma ihtiyacının bir devamı niteliğinde görülmektedir. Eş seçiminde özellikle erkeklerin annelerine benzeyen kadınları seçme eğiliminde olmaları bu ihtiyaca bağlanmaktadır. Koruma içgüdüsü ise eşlerin birbirini yetişkin olarak görmelerinin yanında birbirlerini çocuk olarak da görmeleri ve bu sebeple birbirlerini koruma ihtiyacı duymaları ile açıklanmaktadır. Eşler aynı zamanda beraber yol aldıkları hayatta birbirlerini dıştan gelen olumsuzluklara karşı koruma ihtiyacı duymaktadırlar. Cinsel dürtü ele alındığında da cinsel doyum ve çoğalma amacı devreye girmektedir; ancak çoğalma amacı kadın ve erkeklerde farklı davranışlara yol açmaktadır. Erkeklerin amacı tohumu

mümkün olduğu kadar çokça ve kısa sürede yaymaktır ve bu nedenle erkekler seçici olmadan olabildiğince çok kadınla ilişkide bulunmakta ya da bulunmayı istemektedirler. Genleri yayma olanağı daha az olan kadınlar ise çocuklarını edineceği erkek konusunda daha seçici olmak durumundadırlar (Hortaçsu, 1991).

Davranışçı Kuram: Davranışçı kuram aşk ve evliliği tepkisel ve edimsel koşullanma ilkeleri ile açıklar. Bu kuramda pekiştirmeye önem verilmektedir. Pekiştirmenin temeli, bireylerin birbirlerine yönelik davranışlarıdır (Binici, 2000).

Stuart'ın pekiştireç modeline göre uyumlu ve uyumsuz çiftlerin davranışları gözlemlendiğinde uyumsuz çiftlerin birlikte oldukları süre içinde birbirini hoşnut edecek çok az davranış sergiledikleri, çoğunlukla birbirine karşı negatif oldukları ve birlikte boş zaman faaliyetlerine pek fazla katılmadıkları görülmektedir. Uyumsuz çiftler çoğunlukla şikâyet edici, savunmacı, karşı koyucu davranış gösterirken; eşlerinin ifadelerini de olumsuz olarak değerlendirme eğilimindedirler. Uyumlu çiftlerde ise anlayışlı olma ve ifadeleri olumlu olarak değerlendirme eğilimi gözlenmektedir (Eraslanlı ve Kalkan, 2008).

Bu kurama göre evli çiftlerin birbirlerine ilettikleri pekiştirecin miktarı ve her bireyin pekiştireç ve cezayı birbirine aktarmasında yaşanan sıkıntılar evlilik uyumunu zorlaştırmaktadır (Barkers, 1998).

Yükleme Kuramı: Weiner'a (1985) göre yükleme kuramı, belirli bir olayın oluşmasını, kişide oluşan yargı ya da kişinin algıladığı nedenle açıklar. Kişinin, davranışlarının nedenlerini, önceki davranışlarının sonuçlarına ilişkin vardığı kararlar ya da algıları oluşturmaktadır Fincham, Bradbury, Baucom tarafından geliştirilen evlilikte yükleme kuramı en genel anlamda, insanların "neden" diye başlayan soruları "nasıl" cevapladıklarıyla ilgilidir. Evlilik ilişkisi içerisinde nedensel ve sorumluluk yüklemelerinin önemi üzerinde durulmaktadır. Niyet, güdü ve suçluluğu içeren sorumluluk yüklemelerinin uyumlu ve uyumsuz eşleri birbirinden ayırt ettiği ileri sürülmektedir (Weiner, 1985'ten aktaran: Tutarel- Kışlak, 1995).

Bradbury ve Fincham'a (1990) göre, yüklemeler ile eşleriyle uyumlu ve eşleriyle uyumsuz çiftleri ayıran davranış değişikliklerine vurgu yapılmaktadır. Eşleriyle uyumsuz kişiler olumsuz eş davranışını suçlanma olarak algılamakta ve kendi bencil yönlerinin ifadesi olarak değerlendirmektedirler. Sorumluluk yüklemesi ise ahlaki sorumluluğa yakındır ve suçlamayı etkileyen pek çok değişken ile ortak olarak algılanmaktadır.

2.1.1.1.1. Sağlıklı ve Sağlıksız Evlilik

Virginia Satir'e göre; eşler ailenin mimarlarıdır ve aile içinde meydana gelen her türlü ilişki ve iletişimin temelinde evlilik ilişkisi bulunmaktadır. Karşılıklı çift ilişkisinin doyumsuz, stres yüklü olduğu evliliklerde, çiftin ilişkisindeki mutsuzluk, aileye stres olarak

yansımadır. Bu stres evliliğin her yönünde etkisini göstermektedir. Örneğin; çocuk yetiştirme konusunda işbirliği içerisinde bulunması gereken anne-baba, bu önemli görev esnasında birbirlerine sevgi ve aşk ilişkisi ile bağlılar ise ortaya güçlü bir birliktelik çıkmakta ve bu durum yetiştirdikleri çocuğun yetişkinlikteki hayatına da yansımadır (Satir, 2001).

Sağlıklı aileler fonksiyonlarını çok iyi yerine getirmektedirler. Aile üyeleri psikolojik olarak sağlıklıdır ve her üye aile içi iletişimden memnundur. Sağlıklı ailelerde çok az çatışma yaşanmaktadır. Sağlıklı aileler gelişimsel değişikliklere çok kolay uyum sağlamakta, stres yaratabilen olaylarla kolay şekilde baş edebilmektedirler. Sağlıklı aileler “iyi işlevsel”, “güçlü” veya “optimal” aile şeklinde de tanımlanmaktadır. Sağlıklı aileler de yetişkinler şefkatli, sempatik, sorumluluk sahibi, kendi ile barışık, yaratıcı, üretken, gerçekçi olma gibi özellikler göstermektedirler (Nazlı, 2001).

Sağlıklı evliliklere bakıldığında çiftlerin birbirlerine olan sevgi ve inançlarının yanı sıra, birbirlerinin kişisel amaçlarını karşılıklı olarak destekledikleri görülmektedir. Eşi tarafından kişisel amaçları ve başarıları konusunda destek gördüğünü hisseden bireyler mutluluk duymaktadırlar (Huggins, 2002).

Textor’a göre de (1989) sağlıklı evliliklerde, eşler özerkliklerini korurlar, ilişkide eşleri tarafından desteklenir, kabul edilir ve kendilerini güvende hissederler. Aynı zamanda sağlıklı evlilikler eşlerin birbirlerinin ihtiyaçlarını karşıladıkları evliliklerdir. Eşlerin olumlu cinsel ilişkileri vardır. Eşler yaşadıkları sorunları açıkça tartışabilir, problemlerini çözmek için çaba harcarlar. Hakları, görevleri ve ebeveyn sorumlulukları üzerinde anlaşır. Çocuk yetiştirme, disiplin yöntemleri konusunda birlikte hareket ederler. Çocuklarının ihtiyaçlarını karşılar ve bilişsel, zihinsel, duygusal ve sosyal olarak gelişmelerini sağlarlar. Çocuklarının olumlu benlik algısı ve benlik saygısı geliştirmelerine yardım ederler (Textor, 1989’dan aktaran: Nazlı, 2001).

Ackerman (1967) sağlıklı aile üyelerinin kendilerini içsel olarak algılayabildiğini ve kendilerini dışarıya açıkça ifade edebildiğini belirtmektedir. Sağlıklı aileler gerçekçi, esnek, yaratıcıdır ve olaylara farklı açıdan bakıp problemlerini akılcı olarak çözebilirler (Ackerman, 1967’den aktaran: Nazlı, 2001). Yine Ackerman (1965)’ a göre sağlıklı ailede çiftlerin evlilikleri uyum içindedir. Çiftler ortak amaçlara ve değerlere sahiptirler ve çatışma meydana geldiğinde uygun çözümler aramada işbirliği yaparlar. Eşlerin birbirini olduğu gibi kabul ettikleri, birbirlerine saygı duydukları ve değişiklikleri anlayışla karşıladıkları bir evlilik söz konusudur. Ackerman, aynı zamanda eşlerin bu davranışları, ilişkiyi geliştirmek için araç olarak kullandıklarını belirtmektedir (Ackerman, 1965’den aktaran: Kılıçarslan, 2001).

Frude (1991) sağlıklı evliliği; aile üyelerinin birbirine aşırı biçimde yakınlığı hatta iç içe oluşu ya da aile üyelerinin birbirinden aşırı biçimde kopukluğu olarak tanımlamaktadır. İç içe ailelerde, aile etkileşimi çok yoğun ve yakındır, üyeler diğerlerinin yaşamına gereğinden fazla karışır ve diğerlerinin yaşamı ile yakından ilgilenirler. İç içe ailelerde, çocukların aile içinde ait olmak, aileye bağımlılık gibi duygularında karışıklık söz konusudur ve bu sebeple çocukların bireysellik, bağımsızlık ve özerklik duyguları tehlikeye girebilir. Sistemin sınırları zayıf, kolayca ulaşılabilir ve farklılaştırabilir niteliktedir. Genç üyeler, bir yere ait olma ve bağımsızlık duygularındaki çarpıklıklar nedeniyle kişilik gelişimlerinde zorluk yaşayabilmektedirler. Kopuk ailelerde ise üyelerin bağımsız ve özerk fonksiyonları vardır, aile üyeleri birbirine çok az bağlıdır, sınırlar çok katıdır, aile üyeleri sosyal, duygusal ihtiyaçlarını aile içinde karşılayamazlar. Bunların yanında kopuk ailelerde yetersiz ve sağlıklı bir iletişim vardır; çünkü üyeler aile içinde nasıl iletişim kuracaklarını öğrenememişlerdir (Frude, 1991'den aktaran: Nazlı, 2001).

Eşler arasındaki ilişki sorunlu ise, mutlu bir aile söz konusu değildir. Evlilik yaşantısında eşler arasında sahiplenme ve egemen olma girişimleri, saldırganlık, pasiflik, eleştirilere karşı aşırı duyarlılık, birbirine aşırı derecede karışma, sıklıkla duyulan güven yenileme ihtiyacı, kıskançlık, sıklıkla görülen ağlama krizleri, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı, sosyal ortamlara girmekte isteksizlik, utangaçlık, surat asma, çabuk sinirlenme, baskıcı davranışlar, baskıya izin verme, şiddet, azarlamalar, intihar tehditleri, duygusal ve fiziksel olarak uzaklaşma, haftalar veya aylar süren sessizlik gibi sorunlar yaşanabilmektedir (Humphreys, 2003).

2.1.1.1.2. Evlilik ve Eş Seçimi

Brehm'e (1992) göre; bireylerin evlilik ve eş seçimi gibi konularda karar almasında değişik nedenler bulunmaktadır. Önemli nedenlerin başında kişilerin birbirlerini çekici bulmaları gelmektedir. Kişilerin diğer kişileri neden çekici bulduklarını açıklayan farklı görüşler bulunmaktadır. İlk görüş, kişiler arası çekiciliğin kazanımlarla ilgili olduğunu belirtmektedir. Kişiler maddi ve manevi olmak üzere iki ayrı türde olumlu kazanımlara sahip olabilmektedir. Örneğin dikkat, ilgi, destek ile para, statü ayrı türde kazanımlardır. İkinci görüşe göre kişiler arası çekicilikte fiziksel yakınlık önem taşımaktadır. Kişiler bulunacakları ya da buldukları yeri seçerek hayatlarında önemli yeri olacak kişileri de seçmiş olurlar. Fiziksel olarak yakın olan insanların birbirlerinin kişisel alanlarına da yakın olma fırsatı doğar ve bu sayede görüşme sıklıkları artar, daha fazla birlikte olurlar dolayısıyla birbirlerini daha yakından tanımaya başlarlar. Üçüncü görüş ise kişiler arası ilişkilerde fiziksel çekiciliğin daha önemli olduğunu belirtmektedir. İnsanlar çoğunlukla fiziksel olarak güzel ya da yakışıklı buldukları kişileri çekici olarak algılamaktadırlar.

Dördüncü görüşe göre de insanlar kendilerine benzeyen kişilerden hoşlanırlar. Bu benzerlik; fiziksel, aile yapısı, din, yaş, eğitim gibi değişik özelliklerde olabilirken, kişilikteki benzerliğin de kişilerin birbirlerini çekici bulmalarında ve evliliklerinde olumlu bir etki yarattığı belirtilmektedir. Bu konudaki beşinci görüş tamamlayıcılıktır. Bu görüş kişilerin kendilerinden farklı olan, onları tamamlayıp, bütünleyecek nitelikte olan kişileri çekici bulduğunu savunmaktadır. Aynı zamanda bu görüşe göre kişiler kendilerinden hoşlanan kişilerden hoşlanmaktadırlar. Altıncı görüşte birlikte olunamayan kişilerin çekici olarak algılandıkları ifade edilmektedir. Bu kişilerin çekicilikleri artmaktadır. Çeşitli nedenlerle birlikte olmaları imkânsız veya çok güç olan kişiler birbirlerini ya da diğer kişiyi çekici bulmaktadırlar. Son görüşe göre de kişiler karşılarındaki kişilere beklentilerine göre davranmaktadırlar. Kişiler, çekici bulunduğu veya kendisini çekici olarak algılamasını istediği insanlara daha olumlu davranıp, onların da daha olumlu davranmalarına koşul yaratmaktadırlar (Brehm, 1992'den aktaran: Şenel, 2009).

Eş seçme aşamasında çekiciliğe odaklanılsa da; kişiler arası ilişkilerde hissedilen çekicilik, evlilik kararı almada tek başına yeterli değildir. Eş seçimine ilişkin kararı üç aşamada ele alınan bir karar süreci olarak incelendiğinde; bu karar sürecinin ilkinin kişinin kendini çok iyi tanıması olduğu söylenebilir. Kişinin nasıl biri ile evlenmesi gerektiği sorusu, kişinin kendi özelliklerinden yola çıkarak cevabını bulabileceği bir sorudur. İkinci aşama kişinin evlenmeyi düşündüğü kişinin özelliklerini çok iyi tanımasıdır. Kişinin önceliklerine göre ve belli sayıda sınırlanmış olan bu özellikleri bilmesi evlilik kararını güçlendirmektedir. Son aşamada ise kişi evlenmeyi düşündüğü kişide olmasını ve olmamasını istediği özellikler ile karşılarındaki kişinin bu özelliklere ne ölçüde sahip olup olmadığını kendine göre değerlendirmelidir (Şenel, 2009).

Eş seçme konusunda iki farklı görüş bulunmaktadır. Bu görüşler aşağıdaki şekildedir:

Homogami: Bu görüş evlenecek kişilerin ortak yönlerinin çok olmasının evlilikte başarı şansını arttırdığını savunmaktadır. Bu tarz evliliklerde ekonomi, din, dil, ırk, eğitim, yaş, sosyal değerler açısından önemli ölçüde yakınlıklar ve benzerlikler olduğundan anlaşmazlıklar ve çatışma konuları daha az olmakta; çıkabilecek sorunlara çözüm bulmak da daha kolay olmaktadır.

Heterogami: Bu görüş ise eş seçiminde, zıt özelliklere sahip eşlerin birbirlerini seçmesinin daha etkili olduğunu, bu tarz evliliklerin daha başarılı evlilikler olduğunu ileri sürmektedir. (Bilen, 1983)

Bireyler kendilerine benzeyen, kendilerine gülümseyen ya da kendilerini gülümseten herhangi bir kişinin; kendilerine tanıdık olmayan ve tepki vermeyen bir kişiden daha

güvenilebilir, yaklaşılabılır ve dolayısıyla daha çekici olarak algılama eğilimindedirler (Hazan ve Shaver, 2000).

Eş seçme süreci konusunda çeşitli kuramsal görüşler de bulunmaktadır. Psikanalitik kuram, eş seçmeyi çocukların karşı cinsten olan ebeveyne hissettikleri yakınlık ve hayranlığa bağlamakta, bilinçdışı karmaşık süreçler yoluyla kızların baba, erkeklerin, anne özelliklerini taşıyan kişileri eş olarak seçme eğilimlerinin yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Ortak özellik kuramına göre, eşlerde bulunan özellikler, birbirlerine “benzer” nitelikte ya da birbirinden “farklı” nitelikte olmalıdır. Benzer özellikleri olan eşler birbirleri ile uyumlu olduklarından, zıt özellikleri olan eşler ise eş seçiminde kendilerinde olmayan niteliklere sahip olan kişileri seçtiklerinden evliliklerinde uyumu yakalamaktadırlar. Birbirini tamamlayan gereksinimler görüşüne göre, evlilikte birbirlerini tamamlayan özellikleri olan kişilerin evlilikleri olumlu olmaktadır (Özgüven, 2001).

2.1.1.2. Aile

Bell, ailenin tanımı için dört ayrı yaklaşım üzerinde durmaktadır. Psikiyatrik ortamlarda en çok kullanılan tanım; aile üyelerinden birinin fikirlerine dayanarak yaptığı, onun duyguları aracılığıyla aileyi tanımlamasıdır. İkinci tanım sosyoloji ve sosyal psikoloji tarafından kullanılmaktadır. Bu tanım aileyi geniş yönüyle bir kurum olarak ele alan kültürel yaklaşımı içermektedir. Burada özel bir aileden söz edilmez, kuramsal bir yaklaşım söz konusudur. Üçüncü tanım; aileyi sosyal bir birim, çeşitli parçaların oluşturduğu bir sistem olarak görmektedir. Aile küçük bir grup olarak ele alınır ve küçük grupların davranışları açısından sosyal psikoloji tarafından incelenir. Dördüncü ve son tanım ise aileyi toplumun değerleri ile sınırlı bir grup olarak kabul eder. Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu tarafından verilen tanım sözü geçen dört tanımın hemen hepsini kapsamaktadır. Bu tanıma göre aile; kan bağılılığı, evlilik ve diğer sosyal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel birimdir (Bulut, 1990). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer alan aile tanımı ise “Aile, Türk toplumunun temelidir.” Şeklinde (Gülerce, 1996).

Aile, kendi sorumluluklarının farkında, kendine güvenen, geleceğe olumlu bakan üyelere sahip ve bu üyeler arasında açık iletişimin olduğu, sınırların belirgin ve gerektiğinde geçirgen olduğu, dış sistemlerle (akrabalar, komşu aileler gibi) ilişkilerin olumlu geliştirildiği, sorunlar karşısında sağlıklı çözümler bulunması için çabalayan bir kurumdur (Gladding, 2002). Cutlar ve Radford, aralarında iyi bir ilişki bulunan, çocuklarının geleceğini, güvenliğini düşünen ve geleceğe iyimser bakan bir evliliğin

sağlıklı bir aile yapısını temsil ettiğini belirtmektedirler. Evlilik birbirlerine karşı sorumluluk duygusu taşıyan, birbirlerini sosyal açıdan destekleyen, birlikte isteyerek zaman geçiren, üyeler arasında açık bir iletişimin bulunduğu, kriz durumunda birbirine kenetlenen bireylerin oluşturduğu bir sistemdir (Cutlar ve Radford, 1999).

Sistem Yaklaşımı: Sistem yaklaşımı, evliliği ele alan literatürde birçok çalışmanın kuramsal zeminini oluşturmaktadır (Jacobson ve Gurman, 1986). Bu yaklaşıma göre; aile belli bir yaklaşımı paylaşan, aralarında duygusal bağ bulunan, her aile üyesinin ve ailenin bütününün ihtiyaçlarını karşılamak için stratejiler planlayan bireylerden oluşan kompleks bir yapıdır. Ailenin tamamlanması gereken bir amacı ve görevleri vardır, bu görevleri yerine getirmek için de stratejileri bulunmaktadır (Bartle ve Sabatelli, 1995).

Ailenin birçok fonksiyonu bulunmaktadır. Çocuk büyüme, duyguları paylaşma, iş bölümü yapma gibi fonksiyonlar aile sistemi tarafından yerine getirilmektedir. Aile, birbirine bağlı kuvvetlerden etkilenen bir sosyal sistemdir ve sistemin her bir parçası diğer parçasını etkilemektedir. Aileler, üyelerin bir arada yaşamasından kaynaklanan sistematik davranış ve iletişim kalıpları gerçekleştirmektedirler. Bu iletişim ve davranış kalıpları sistemi dengede tutmayı sağlayan kalıplardır (McWhirters, 1993).

Sistem kuramında aile; "aile yapısı", "alt sistemler" ve "sınırlar" olmak üzere üç temel kavram içermektedir. "Aile yapısı" kavramı ile aile bireylerinin sıklıkla tekrarlanan davranışlarının oluşturduğu etkileşim biçimi, bu etkileşimle ilgili düzenlemeler, kurallar ve kalıplaşmış davranış örüntüleri kastedilmektedir. Aile işlevlerini bireylerin oluşturduğu "alt sistemlerle" yerine getirir. Ailedeki alt grupların sorumluluk ve rol "sınırlarının" belirgin ve açık olması ailedeki uyumlu yaşam bakımından büyük öneme sahiptir (Özgüven, 2000).

Temelde insanlar alt sistemlerden oluşan bir sistem içinde yaşamaktadırlar. Tüm insanlar geniş bir yaşam sistemi (living system) içindedirler. Birey, aile olarak betimlenen geniş yaşam sisteminin bir alt sistemi, aile de geniş ailenin (extend family) bir alt sistemidir. Diğer bir geniş sistem toplumdur ve toplum da devlet sisteminin bir alt sistemidir. Sistem ve alt sistemler arasındaki bu etkileşim, bir alt sistemin biyolojik veya sosyal örgütlenmesinde yaşanan bir problemin diğer alt sistemleri de etkilemesine yol açmaktadır (Fenell ve Weinhold, 1989).

Sistem dış faktörlere açık ve bu dış faktörlerle karşılıklı etkileşim halinde olan bir bütündür. Aile kapalı bir birim değildir. Aksine aile farklı birimlerden oluşan, (aile üyelerini oluşturan bireyler, eşler, çocuklar, ailenin yanında kalan akrabalar, arkadaşlar, iş arkadaşları gibi) ve bu birimlerle etkileşim halinde olan dış olaylardan (içinde bulunulan toplum, kültürel yapı, ekonomik kriz gibi) etkilenebilmektedir (Çelik, 2006).

Duvall'ın Aile Yaşam Döngüsü Modeli: Duvall'ın (1977), aile yaşam döngüsü modelinde sekiz evre bulunmaktadır ve her evre çocuk olup olmamasına ve çocukların

yaşlarına göre açıklanmıştır. Carter ve Mc Goldrik (1982) modeli altı evre olarak belirleyip, evreleri ailedeki yetişkinlerin öncelikli görevleri ile temellendirmişlerdir. Mc Goldrik ve Carter aile yaşam döngüsünün başlangıcını bekar genç yetişkinler olarak almışlardır. Duvall'ın modelindeki gibi genç yetişkinlerin ailedeki diğer yaşam değişimlerine bağlı olduğunu bildirmişlerdir. Duvall ise başlangıcı çocuksuz evli çiftler olarak almıştır. Duvall'ın belirlediği sekiz evre şunlardır:

Çocuksuz evli çiftler: Aileden ayrılmak, çift olarak kimlik oluşturmak, rolleri tanımlamak ve evlilikteki kuralları oluşturmakla evlilik başlar.

Bebek bakan aile (30 aylık oluncaya kadar): Ebeveyn rolünün ve görevlerinin başladığı evredir. Çiftler karı-koca olduğu gibi ebeveynde olmaya başlar. Değişik yöntemler belirleyerek kendi ailelerinden farklı olarak bebek bakmaya çaba gösterirler. Bazı eşler bebeğe bakmak için ayrılan zamanı kıskanmaya başlayabilir.

Okul öncesi çocuğu olan aile (30 ay ve 6 yaş): Etkili anne-baba becerilerini geliştirmek için diğer insanlarla etkileşim başlar. Toplumsallaşma süreci içerisinde anne-babalar çocuklarına toplumun kurallarını ve değerlerini öğretirken aynı zamanda çocukları tarafından da toplumsallaştırılırlar.

Okul çağı çocuğu olan aile (6- 13 yaş): Bu evrede çiftler, ebeveyn rollerinde faydalanmak üzere çocuğun okul çevresinden geri bildirim alırlar. Toplumsallaşma süreci devam eder.

Genç çocuğu olan aile (13- 18 yaş): Bu evrede ailedeki ergenler kendi kimliklerini belirledikleri için ailenin sınırları ve kuralları değişir. Aynı zamanda ebeveynler de orta yaş kriziyle karşı karşıyadır. Bu evre birçok aile için çalkantılı bir dönemdir, çünkü çocuklar ve eşler arasında gelişen kriz ile birlikte iş, evlilik, gibi konuların da eşler tarafından ele alınması gerekir.

Ayrıılma merkezli aile (20 yaş üstü): Ebeveynler ve çocuklar fiziksel ve duygusal olarak birbirlerinden ayrılmak zorundadırlar. Bu süreç her iki taraf içinde zor bir süreçtir.

Orta yaş ebeveyni ailesi: Bazı aileler bu dönemde boş yuva sendromu yaşarlar. Birçok çift bu evre süresince aileden ayrılan çocuğu için kurtarma duygusu yaşar. Çiftler birbirleriyle daha fazla zaman geçirerek bu evreyi mutlu şekilde geçirebilirler.

Yaşlı üyelerden oluşan aile: Eşlerden birinin emekliliğiyle başlayan son evredir. Eşlerden birinin ölümüyle sona erer. Birçok çift bu özgür dönemin tadını çıkarır fakat ekonomik konular ve hastalıklar gibi önemli kaygılar başlar.

Yaşantısal Aile Yaklaşımı: Bu yaklaşımın odak noktası aile üyelerinin kendilerine ilişkin farkındalıklarının yükseltilmesidir. Eşler arasındaki sorunların şimdi ve burada yöntemi ile çözümlenmesi ve eşlerin geçmiş yaşantılara takılı kalmamasının uyumu arttıran faktörler olduğu belirtilmektedir.

Eşler ve aile üyeleri arasında duyguların, sözel ve sözel olmayan davranışların hayata aktarılması oldukça önemlidir. Bu yaklaşımın amacı, duyguların, sözel ve sözel olmayan biçimde ifade edilmesi ile aile üyelerinin benlikleri ile ilgili farkındalıklarının artırılmasıdır (Nystul, 1999).

Yaşantısal aile yaklaşımında önemli olan insan kapasitesidir. Aile içerisindeki olumsuzluklar bireyin kapasitesini ve yeteneğini fark etmemesinden kaynaklanmaktadır. Eşlerin ve ailelerin kapasitelerini fark etmeleri, potansiyellerini keşfetmeleri ve bunu şimdi ve burada yaşayabilmeleri sağlıklı aile ve evlilikler için oldukça önemlidir. Bu sayede aile içi olumsuzluklar kolaylıkla giderilir ve sağlıklı iletişim kurulur (Goldenberg, 1996).

2.1.2. Evlilik Uyumu

Evlilik uyumu; hem bireysel hem de toplumsal önemi açısından son yıllarda psikolojinin üzerinde durduğu konulardan biridir. Fışiloğlu (1992) bu duruma, evlilik uyumunun hem aile içi, hem de aile dışı ilişkilerin belirleyicisi olarak giderek önem kazanmasının neden olduğunu belirtmektedir.

Aile ve evlilik ile ilgili yapılan ilk çalışmalar, evlilikteki mutluluk, tatmin – doyum, evlilik başarısı gibi kavramları, evlilikte uyum kavramı ile birlikte kullanmışlardır; ancak daha sonra aralarındaki farklar netleştirilmiş ve ayrı değişkenler olarak ele alınmaya başlanmıştır (Kastro,1998). Bireyin evlilik ilişkisindeki gereksinimlerini karşılama derecesine ilişkin algısı evlilik doyumunu olarak adlandırılmaktadır. Bu kavram, evlilikten sağlanan genel doyumunu ifade ettiği gibi, evlilikteki arkadaşlık ve cinsellik gibi daha özel durumlardan sağlanan doyumunu da ifade etmektedir (Spainer ve Lewis, 1980). Bireyin evliliği hakkındaki doyum hissi evlilikte mutluluk olarak adlandırılmaktadır. Kişinin evlilik hakkındaki genel duyguları ile beraber evlilik ilişkisinin belirli yönleri hakkındaki duygularını da içerir (Yılmaz, 2000). Evlilik uyumu ise; çiftlerin evlilikteki başarısı ve işlevselliği olarak tanımlanan genel bir terimdir. Evlilik uyumu, evlilik mutluluğu ve evlilik doyumunu kavramlarını da içeren bir kavramdır (Kalkan, 2002).

Locke (1968), evlilik uyumunu; çiftlerin birbirlerine ve evliliğin bütünlüğüne uyum sağlayacak şekilde var olan değişiklikleri özümledikleri; birbirleri ile sağlıklı iletişim kurabildikleri; anlaşmazlıklardan uzak durdukları ve var olan anlaşmazlıkları her ikisini de memnun edecek şekilde çözümledikleri, birbirlerinden ve evlilikten bu şekilde mutluluk duydukları adaptasyon olarak tanımlamaktadır.

Sosyal yaşamın parçalarından biri olan evlilik, bireylerin uyum sağlamasını gerektiren bir beraberliktir. Ruhsal, duygusal, sosyal ve cinsel ilişkileri kapsayan evlilikte, uyumun sağlanmış olması eşlerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarının temelini oluşturan önemli bir etmendir (Kalkan, 2002). Bu görüşü destekler nitelikte; kişilerin evlilik uyumlarının

sosyal uyumları üzerinde etkili olduğunu, evlilik uyumu ile sosyal uyum arasında olumlu yönde ilişki bulunduğunu gösteren araştırma sonuçları mevcuttur (Kitamura ve diğ., 1998).

Spanier (1976) evlilikte uyumu, eşlerin günlük yaşantıya ve yaşantı içinde değişen koşullara uyum sağlaması, zaman içinde birbirlerine uygun olarak değişmesi şeklinde tanımlamaktadır. Sabatelli (1988) ise uyumlu evliliği, eşlerin birbirleriyle sağlıklı iletişim kurabildiği, evliliğin özellikle önemli alanlarında fazla anlaşmazlık yaşamadıkları ve yaşanan anlaşmazlıkların her iki tarafı da hoşnut edecek şekilde çözümledikleri evlilik olarak tanımlamaktadır.

Evlilik uyumu karmaşık bir kavramdır. Kavramın tanımlanması ve kapsamıyla ilgili tartışmalar sürmesine rağmen birbiri ile iyi iletişim halinde olan, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen, evlilik sorumluluklarını uyumlu bir şekilde alabilen ve var olan sorunları olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği, uyumlu bir evlilik olarak tanımlanabilir. Ayrıca evlilikte uyum, bir evliliğin zorunlu ve gönüllü boyutlarının dengeli olması olarak da tanımlanmaktadır (Tutarel-Kışlak,1999). Evlilik uyumu, çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evlilik hayatlarındaki memnuniyetin ve mutluluğun da tanımlanması anlamına gelmektedir (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002).

Johnson, White, Edwards ve Booth'a (1986) göre, evlilik uyumunda iki boyut ve bu boyutları oluşturan beş ayrı bölüm bulunmaktadır. Birinci boyut mutluluk ve etkileşim, ikinci boyut ise anlaşmazlıklar, problemler ve boşanma eğilimidir. Mutluluk, bireylerin ilişkideki genel ve özel alanlarında hissettikleri kişisel doyum anlamına gelmektedir. Birlikte yapılan aktiviteler ve geçirilen vakit ise etkileşim olarak tanımlanabilir. İkinci boyutta yer alan anlaşmazlıklar ilişkideki sözel ve fiziksel çatışma yoğunluğunu; problemler ise kişilerin strese verdikleri tepkilerin nitelikleri ya da problem davranışlarının (alkol kullanımı, küsme, kolay incinme gibi) ilişkide problem yaratma oranını ifade etmektedir. Son olarak boşanma eğilimi, problemlerle durumlarda boşanma olasılığını düşünme gibi bilişsel ve yakınlarla ya da eşle bu konuyu konuşma gibi davranışsal öğeleri içermektedir. Bu boyutlar evlilik süresi, cinsiyet, çocuk sayısı gibi faktörlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Yapılan bazı çalışmalar evlilik uyumunun kişilik özellikleri kadar durağan olduğunu gösterirken, bazı çalışmalar yıllar içinde anlaşmazlık ve boşanma eğiliminin değişmediğini, mutluluk ve etkileşimin ise azaldığını göstermektedir (Johnson ve diğ., 1986).

Evlilikte her iki eşin de birbirlerinin ihtiyaçlarının bilincinde olması ve bu ihtiyaçların karşılandığı sevecen ve aktif bir ilişki yaratmak için çabalaması büyük önem taşımaktadır. Karşılanmayan, ihmal edilen ihtiyaçlar açıkça söylenmediğinde ya da beklentiler açıkça dile getirilmediğinde tüm ailenin zarar görmesi gibi bir sorun ortaya çıkmaktadır (Humphreys, 2003). Ebeveyn çatışmalarının çok olduğu veya ebeveynlerin boşanmış

olduğu evliliklerin çocukların yaşam doyumunu düşürdüğü ve bu bulgunun tüm kültürler bakımından geçerli olduğu ortaya konulmuştur (Yetim, 2001).

Bireylerin psiko-sosyal konularda anlaşma ve uyum sağlama gibi çeşitli toplumsal ortamlarda başka insanlarla kurdukları insan ilişkileri becerileri, evlilikte uyumu güçlendirmekte ya da tersi şekilde yaşanan problemleri neredeyse içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir (Sardoğan ve Karahan, 2005).

Kadın ve erkek arasında evlilikle kurulan ilişki biçimine karı koca birlikteliği denir. Bu birlikteliğin sağlıklı yürütülebilmesi eşlerin karşılıklı iletişim ve etkileşimde uyum göstermeleri ile sağlanabilir. Bu uyum için öncelikle eşlerin birbirini sevmesi anlaması, birbirine saygı göstermesi ve değer vermesi gerekmektedir (Şendil ve Kızıldağ, 2005). Evlilik uyumu çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evlilik hayatlarında yaşadıkları memnuniyet ve mutluluk anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakılırsa, çiftlerden her ikisinin de ilişki sürdürme kapasiteleri evlilik uyumunu sağlamak için önemli hale gelmektedir (Akar, 2005).

Terman'a (1938) göre, evlilik uyumunu etkileyen faktörler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Eşler arasında fikir birliği,
2. Fikir ayrılığını düzeltmek için kullanılan yöntemler,
3. Evli olmaktan duyulan memnuniyet/pişmanlık,
4. Evliliği sürdürme/ ayrılma ya da boşanmanın düşünülmesi,
5. Eşe karşı şikayetlerin ifadesi,
6. Eşlerin evlilikten aldıkları doyumun öznel değerlendirilmesi (Terman, 1938'den aktaran: Kastro, 1998).

Spanier (1976) ise, evlilik uyumu sürecinde şu etkenleri önemli görmektedir:

1. Çiftler arasında sorun yaratan farklılıklar,
2. Kişilerarası gerilim ve bireysel kaygı,
3. Çift doyumunu,
4. Çift birlikteliği,
5. Çiftlerin işlevselliğinde önemli olabilecek konularda görüş birliği.

Özgüven (2001) evlilik uyumunu etkileyen faktörleri; anne-baba evliliğinin mutluluk derecesi, cinsiyete bağlı rollerde yetiştirme derecesi, evlenme yaşı, tanışma ve nişanlılık süresinin uzunluğu, nişanlılık ve evliliğin ilk dönemlerinde birbirine uyum sağlama, evliliğin arkadaşlar ve aile tarafından onaylanma derecesi, etnik ve dini geçmişin ortaklığı, toplumsal statü ve eğitim düzeyinin yüksekliği ve benzerliği, çocukluk sırasında anne-baba ile iyi ilişkiler içinde olmak şeklinde sıralamaktadır.

Evli bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığı açısından çok önemli olan evliliğin kalitesini arttırmak için pek çok araştırmacı evlilik uyumunu kavramsal olarak tanımlamaya

ve eşler arasındaki uyumla ilişkili etkenlerin belirlenmesine yönelik araştırmalar yapmaya yönelmiştir (Koydemir, Selışık ve Tezer; 2005). Öznel mutluluk bireylerin psikolojik sağlığı açısından önemli bir kavramdır. Bireyin diğer yaşam alanları yanında evlilik yaşantısı ve evlilik uyumu kavramının bireylerin öznel mutluluklarını belirleyen önemli yaşantılardan olduğu, bu açıdan evlilik uyumu ve öznel mutluluk ilişkisinin incelenmesinin evlilik uyumun daha iyi anlaşılması ve açıklanmasına yönelik önemli sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

2.1.3. Değer Tercihleri

Değer tercihlerinin; bireylerin karar alma süreçleri, yaşam olaylarını algılamaları ve değerlendirmeleri gibi pek çok önemli konuda aldıkları roller bakımından, evlilik uyumu ile ilişkisi incelenmesi gereken kavramlardan biri olduğu düşünülmektedir. Bu bölümde değer tercihleri ile ilgili literatür incelenecektir.

2.1.3.1. Değerler

Felsefe, değer kavramının ilk ve en geniş şekliyle ele alındığı bilimsel disiplindir. Felsefede ele alınan değer kavramının daha çok felsefeyle birlikte teoloji ve ahlakın da inceleme alanına giren mutlak değerler olduğu görülmektedir (Özensel, 2003). Değer kavramı ile birlikte değerlerin yapısı, değerlerin özneliği ya da nesneliği gibi konular ahlak felsefesinin önemli problemlerindendir (Uysal, 2003).

Değer kavramı, sosyal bilimler literatürüne ilk kez 1918 yılında Znaniecki tarafından kazandırılmıştır. Kelime kökeni açısından incelendiğinde latince "değerli olmak", "güçlü olmak" anlamına gelen "valere" kelimesinden türediği görülmektedir (Rokeach, 1973).

Türk Dil Kurumu'na göre değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, anlamına gelmektedir. Felsefe terimleri sözlüğünde ise şu tanımlar yer almaktadır: "1. Kişinin, isteyen, gereksinme duyan, erek koyan bir varlık olarak, nesne ile bağlantısında beliren şey. İnsanların gereksinme duyma biçimi ve istemelerinin türlü türlü oluşu, değerlemeleri de çoğalttığından sayısız değer türleriyle karşılaşılır. Ayrıca, birine yüksek bir değer olarak görünen bir şey, bir başkasına değeri az ya da değersiz görünebilir." "2. Her türlü deneysel yaşantının dışında, insanın isteme, duyma eğilimlerinden bağımsız olan, kendi başına var olan "kendinde değer"i kabul eden felsefe görüşüne göre, aralarında bir aşama düzeni olan değerler bir "değerler alanı" kurarlar." Max Scheler ve Nicolai Hartmann bu görüşü savunmaktadırlar. Değerler, biçimsel olarak: olumlu ve olumsuz, görelî ve salt, öznel ve nesnel değerler olarak; içerik

bakımından: nesne değerleri (hoş, yararlı, kullanışlı), mantıksal değerler (doğru), ahlaksal değerler (iyi), sanat değerleri (güzel) olarak ayrılmaktadırlar (TDK).

Değer tanımlarına bakıldığında değerler ile bağlantısı en sık vurgulanan kavramların inançlar, eğilimler, normatif standartlar ve amaçlar olduğu görülmektedir (Mehmetoğlu, 2006).

Değerler, yaşamda davranış ve durumların seçimini yönlendiren, yol gösterici ilkeler olarak düşünülmektedir. Farklı bilimsel disiplinler, hatta her bilimsel disiplin içerisinde değerler konusunun farklı olarak ele alındığı söylenebilir (Kluckhohn, Strodtbeck, 1973).

Değerler, toplumun var olma nedenleri arasında gösterilen temel yaşam fonksiyonlarıdır. Böyle bir özellikte olan değerlerin, bireylerin yaşamlarındaki önemi ve rolü büyüktür (Dilmaç ve Ekşi, 2007).

Değerleri bireylerin ilgileri, ilgi objeleri, ilgilerinin cinsi ve yoğunluğu açısından açıklamak mümkündür. Bu noktada değerler hoşlanma ve tercih ile ilişkilendirilir. Bireyin herhangi bir şeye duyduğu ilgi, bireyin söz konusu şeyden hoşlanması ya da hoşlanmaması; ona ihtiyaç duyma, onu tercih etme ya da ona ihtiyaç duymama, ondan kaçınma gibi eğilimler ve psikolojik haller içinde olduğunun göstergesidir. Dolayısıyla eğer bir şey, birey için ilgi konusu ise onun için bir değer taşıyor demektir. O değere inanan ve önem veren birey o değerın yaptırım gücünden etkilenir. Bu etki, bireyin davranışlarını etkiler ve yönlendirir (Bolay, 2004).

Değer, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Değerler, davranışlara kaynaklık etme ve onları yargılama özelliği taşımalarının yanı sıra bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları göstermektedirler. Değerlerin; bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarıyla yakından ilişkisi bilinmektedir. Pek çok sosyal bilimci değerlerin insan davranışlarını anlama ve açıklamada temel bir öneme sahip olduğunu düşünmektedir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

Aristo'nun deyişiyle değer, kişilerin "insanın işini" yapabilecek duruma gelmesine yani insana özgü diğer bütün etkinlikleri amaçlarına uygun gerçekleştirebilecek duruma gelmesine yardımcı olmaktadır. Başka bir ifadeyle değer, kişilerin doğruyu bilmelerine, doğru düşünmelerine, doğru değerlendirmelerine ve doğru eylem içinde olduklarını görebilmelerine yardımcı olmaktadır (Kuçuradi, 1995).

Allport'a göre (1928), değerler benlikle ilişkili olarak algılanan anlamlar olarak tanımlanmaktadır. Bir şeyi değerli görme; onu tercih etme, ona bağlanma, onun için uğraşma anlamına gelmektedir. Lee'ye (1959) göre ise, bireyin iyi ya da kötü biçimde bir yargıya vararak bir alanı diğerine tercih ediyor olması durumunda bir değer ya da değer sisteminden söz edilmektedir.

Rokeach'a göre (1973), bir değer sistemi, bireyin alternatifler arasından yapacağı seçimi yönlendiren, çatışmaların çözümüne katkıda bulunan ve kararlar almasında belirleyici olan öğrenilmiş prensip ve kuralların örgütlenmiş halidir. Değerler, insanların davranışlarına yön veren, tutarlık kazandıran, kişilik ve karakter bütünlüğünün kazanılmasına yardımcı olan standartlardır ve insanlar değer tercihlerine göre davranırlar.

Anlama ihtiyacı, değerlerin doğmasına neden olan ihtiyaçların en önemlilerinden biridir. Bu ihtiyaç; güdü, merak, başkalarının dünyasını sembolik olarak kontrol etme ihtiyacı, anlamlı olanın araştırılması, kararlı örgütlenme ve zihinsel yapılara duyulan eğilim gibi değişik biçimlerde betimlenmektedir. İnsanların, içinde yaşadıkları çevrenin ve karşılaştıkları olayların kaotik ve organize olmayan görünümünden meydana gelen karışıklığı çözmek için yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaması, bundan huzursuzluk duymalarına yol açmaktadır. Bireyin çevresini ve dünyayı anlamasına yardımcı olan şeyler birey tarafından daha yüksek derecede değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle, açıkça anlaşılan şeyler açıkça anlaşılmayan, belirsiz olan şeylerden daha yüksek değerlendirilmektedirler(Ünal, 1981).

Değerlere temel olabilecek ihtiyaçlardan bir başkası ise sosyal kabul görme, toplum tarafından onaylanma ihtiyacıdır. Böyle bir güdüye yüksek derecede sahip olan bir kişi, herhangi bir konu ya da problemde grup beklentilerinin ne olduğunu söyleyen herhangi bir sese, bir ipucuna karşı duyarlıdır ve o ipucunu yüksek derecede değerlendirmektedir (Hofstede, 1980). McLaughlin (1965) bu duruma farklı bir açıdan bakarak; uyum yönelimli değerleri, birey tarafından grup baskılarına bir çeşit ayak uydurma yolu olarak benimsedikleri düşüncesinden hareketle, yapay değerler (pseudo values) şeklinde tanımlamaktadır (McLaughlin, 1965'den aktaran: Rokeach, 1973).

Değerlerimizin farkına varma ve onları kararlarımızı verirken birer rehber olarak kullanabilme, duygularımızın hayatımızı nasıl etkilediğini kavrama yetisi; yetenek, hedef ve değerlerimizden emin olmanın verdiği cesaret; kişisel güç ve sınırlılıklarımız konularında gerçekçi bir anlayışa sahip olma gibi duygusal yeterlilikler için öz bilinç temel bir beceridir. Kendi duyguları ve duygularının etkilerini kavrama yeterliliğine sahip bireyler aynı zamanda değerleri ve hedefleriyle ilgili yol gösterici bir bilince sahiptirler (Goleman, 1998).

Değerle ilgili literatür incelendiğinde, aralarında Rokeach Değerler Sistemi (RVS), Schwartz'ın Değerler Listesi (SVS), Değerler ve Yaşam Biçimi Sistemi (VALS), Kahle'nin Değerler Listesi (LOV), Hofstede'nin Kültürel Değer Kuramı ve Stern'in Değer Temelli Kuramı (VBT)'nin yer aldığı çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu çalışmada daha çok Rokeach ve Schwartz'ın değerlerle ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

Rokeach (1973) değer kavramını, kişisel ve toplumsal olarak belirgin bir davranış biçimine veya yaşam amacına ilişkin kalıcı inanç, şeklinde tanımlamaktadır. Schwartz (1992) ise değerleri; birer fikir ya da inanç, ulaşılmak istenen son durum, davranışlara ait değerlendirmeler, tercih edilen özgül oluşlar, davranış ya da yaşantıların seçim ve değerlendirilmesinde birer yol gösterici olarak görmektedir.

Rokeach (1973), değerlerin üç önemli işlevinden bahsetmektedir. Bu işlevlerin ilki değerlerin davranış ve varılmak istenen şey açısından uyumu kolaylaştıran ve faydacıl yapılar olduğudur (değerlerin uyumu kolaylaştırma işlevi); ikinci olarak, değerler bireyi tehditlere ve farklılıklara karşı korumaktadırlar (benliği koruma, savunma işlevi). Son olarak ise değerler bireyin anlam arayışını, bilme, anlama ihtiyacını ve daha iyi olan bilgi, algı ve düşünce örgütlenmelerine yönelmesini sağlamaktadırlar (bilgi veya kendini yenileme işlevi).

Shchwartz ve Bilsky (1987) çeşitli özelliklerinden yola çıkarak değerleri şu şekillerde tanımlamaktadırlar:

1. Değerler inançlardır; ancak tümüyle nesnel duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar, etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
2. Değerler, bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle ilişkilidirler.
3. Değerler özgül eylem ve durumların üzerindedirler yani tüm ilişkiler için geçerlidirler.
4. Değerler, insan davranışlarını ve onların değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.
5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Düzenlenmiş bir değerler kümesi, değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.

Schwartz'a göre, değerler kişinin ya da diğer sosyal oluşumların hayatında yer alan yol gösterici ilkelerdir. Değerler, insanların kendi gelişimlerinden başlayarak, uzak ve yakındaki diğer insanların ve doğanın refahını koruma ve geliştirmeye kadar uzanan geniş bir alanı kapsamaktadırlar (Schwartz, 1992). Schwartz (1994) 10 farklı değer tipi olduğunu ve farklı kültürlerin kendine ait değerlerinin 10 farklı değer tipinden biri içerisinde yer alacağını belirtmektedir. Bu değer tipleri; güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyuma ve güvenlidir.

Değer tiplerinin tanımları Schwartz (1994) tarafından aşağıdaki şekilde yapılmaktadır:

Güç (Power): Sosyal statü, prestij, insanlar ve kaynaklar üzerinde kontrol (sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak)

Başarı (Achievement):Toplumsal standartlara göre yetkinlik ve kişisel başarı (başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak)

Hazcılık (Hedonism):Keyif, hayattan tat alma (yaşamından tat alma, kendine yönelme)

Uyarılım (Stimulation):Heyecan, yenilik, değişiklik (girişkenlik, cesurluk, yaşamda değişiklik, heyecanlı bir yaşam)

Öz yönelim (Self-direction):Bağımsız düşünme, kendi eylemlerini seçme, keşfetme, yaratma (yaratıcılık, özgürlük, bağımsızlık, merak, kendi amaçlarını seçebilme)

Evrenselcilik (Universalism):İnsanları anlama, koruma, insanlara değer verme, hoşgörülü olma, insanların iyiliğini isteme ve doğayı koruma (geniş fikirli olma, bilgelik, sosyal adalet, eşitlik, dünyada barış ve güzellik isteme, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma)

İyilikseverlik (Benevolence):Yakın ilişkide olunan kişilerin iyiliğini isteme, onların refahını koruma ve geliştirme (yardımsever, dürüst, bağışlayıcı, vefalı, sorumluluk sahibi olma)

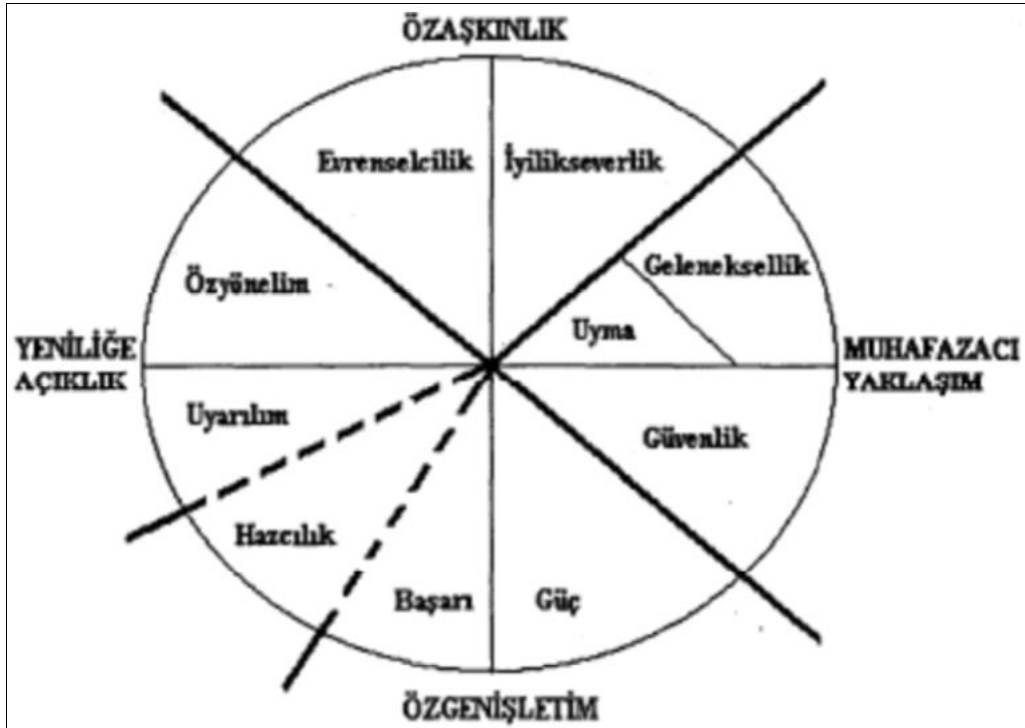
Geleneksellik (Tradition): Geleneksel kültüre ya da dine ait olan geleneklere ve düşüncelere saygı duyma, onları kabul etme ve onlara bağlanma (alçak gönüllü olma, hayatın kendine verdiklerini kabullenme, dindar olma, geleneklere saygılı olma, ılımlı olma)

Uyma (Conformity):Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal normları ihlal edebilecek eylemlerden sakınma ve kendini denetleme (kibarlık, itaatkâr olma, kendini denetleyebilme, anne - babaya ve yaşlılara değer verme)

Güvenlik (Security):Toplumun, ilişkilerin ve kişinin kendi benliğinin güvenliği, bütünlüğü ve dengeli olması (aile güvenliği, toplumun güvenliği, toplumsal düzenin sürmesini isteme, temiz olma, bağlılık duygusu) (Schwartz, 1994'den aktaran: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

Schwartz'ın oluşturduğu değerler listesinin iki boyutu bulunmaktadır (Biel, 2002):

- Yeniliğe açıklık – Tutucu yaklaşım
- Özaşkınlık – Özgenişletim

Şekil 1. Schwartz Değer Kuramı'ndaki Değer Tipleri ve Ana Değer Grupları Arasındaki İlişkilerle İlgili Model

Kaynak: SCHWARTZ, Shalom. H. ; "Universals in The Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries", Advances in Experimental Social Psychology, No.25, 1992, s.45.

Şekil 1'de yeniliğe açıklık – tutucu (muhafazakar) ve özaşkınlık – özgenişletim boyutlarına göre oluşan 10 güdüsel değer tipi yer almaktadır. Schwartz'ın değer listesinin ilk boyutu, yeniliğe açıklık – tutucu yaklaşım boyutudur. Bu boyutun yeniliğe açıklık yönü; özyönelim, uyarılma ve hazzıcılık değer tiplerinden oluşmaktadır. Bu değerler bireylerin duygusal ve düşünsel ilgilerini önceden kestirilemeyecek biçimlerde izlemelerine olanak sağlar. Bu boyutun tutucu yaklaşım yönü ise; bireylerin yakın oldukları kişilerle, kurumlarla ve geleneklerle olan ilişkilerindeki süreklilik ve belirliliğin sürmesine olanak sağlayan geleneksellik, uyma ve güvenlik değer tiplerinden oluşmaktadır.

İkinci boyut özaşkınlık-özgenişletim boyutudur. Bu boyutun özaşkınlık yönü, bireyin, kendine yakın ya da uzaklığını düşünmeden tüm insanların ve doğanın yararı için, bencil amaçlarından vazgeçmesine yönelik evrenselcilik ve iyilikseverlik değer tiplerini; özgenişletim yönü ise, başkalarının zararına bile olsa, bireyin kendi çıkarları doğrultusunda davranmasına olanak sağlayan güç, başarı ve hazzıcılık değer tiplerini kapsamaktadır.

Şekil 1'de Schwartz'ın tanımladığı 10 güdüsel değer tipinden hazzıcılık değer tipi dışındaki değer tiplerinin tek bir boyutta yer aldığı göze çarpmaktadır. Hazzıcılık değer tipi

ise Şekil 1’de kesikli çizgiyle gösterildiği gibi, hem yeniliğe açıklık hem de özgenişletim boyutunda yer almaktadır.

Schwartz’ın değer kuramı, belirlenen 10 değer tipi arasındaki dinamik ilişkileri belirlemeye yöneliktir. Söz konusu değer tipleri, güdüsel amaçları gereğince, birbirleriyle uyum ya da çelişki içinde olabilecek niteliktedir. Değer tipleri arasında var olduğu düşünülen uyumluluklar ve çelişkiler Şekil 1’de dairesel biçimde gösterilmektedir. Dairenin çeperi üzerinde birbirinin karşısında yer alan tiplerin (evrenselcilik–güç, iyilikseverlik-hazcılık gibi) çeliştikleri, birbirlerine yakın olarak yer alan tiplerin (evrenselcilik-iyilikseverlik, başarı-güç) uyumlu oldukları öngörülmektedir (Schwartz, 1992’den aktaran: Karalar ve Kiracı, 2010).

Bir kişinin değer sıralaması olduğunu varsaydığımızda, o kişi için birinci veya en üst sırada bulunan değer onun temel değeri sayılabilir. Teorik olarak varlığı mümkün olan bütün değerler bir kişiye sunulur ve kişiden bunların bir sıralamasını yapması istenirse, onun en üste koyduğu değer aslında onu en fazla etkileyen değerdir. Diğer değerler, bireyin gerek psikolojik gerekse sosyal açıdan mutluluğu ve huzuru için araç konumunda olan değerlerdir (Güngör, 1998). Bu noktada değerlerin amaç değerler (terminal values) ve araç değerler (instrumental values) olmak üzere ikiye ayrıldığı Rokeach tarafından öne sürülmektedir. Rokeach; eşitlik, aile güvenliği, kendine saygı, sosyal itibar, mutlu bir hayat sürme, özgürlük, güzellikler içinde bir dünya gibi insanın varlığına anlam veren değerleri amaç değerler; nezaket, sorumluluk, kendini kontrol edebilme ve cesaret gibi değerleri ise asıl değerlere ulaşmaya imkân hazırlayan araç değerler olarak nitelendirmektedir (Rokeach, 1973).

İnsanların tutum ve davranışlarını belirleme, biçimlendirme, yönlendirme gibi önemli rolleri olan değerlerin doğasına ilişkin kavramlaştırmalar beş varsayım çevresinde gelişmektedir:

- 1) Bir insanın sahip olduğu değerlerin toplam sayısı görece azdır.
- 2) İnsanlar benzer değerlere, farklı derecelerde sahiptirler.
- 3) Değerler, değer sistemleri halinde örgütlenirler.

4) İnsan değerlerinden ilk sıralardakilere bakılarak kültür, toplum, toplumun kurumları ve kişilik hakkında saptamalar yapılabilir.

5) Değerler, kalıcıdır. Değerlerin kalıcı olma özellikleri, onların bize ilk yıllarda mutlak, ya hep ya hiç şeklinde öğretildikleri gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Bize öğretilen davranış tarzları ya da son durumlar her zaman istenilirdir ve istenilirliklerinin durumdan duruma değişmesi gibi bir şey söz konusu değildir. Değerlerin bu mutlak öğrenimleri süreklilik ve durağanlıklarını da belirler (Rokeach, 1973).

Feather (1993, 1994), araştırmalarına dayanarak değerlerin özelliklerini şöyle belirtmektedir:

1. Değerler, beklenen, istenen davranış ve hedeflere ilişkin genel inançlardır.
2. Değerler, bireyin istek ve ihtiyaçlarından farklı olarak, iyilik ve kötülük gibi kavramlar yanında gereklilik özelliği de taşırlar.
3. Değerler, davranış ve fikirlerin değerlendirilmesi, doğrulanması, desteklenmesi, eylemlerin planlanması ve yönetilmesi, çeşitli seçenekler arasından bir seçimin yapılması, benliğin diğerlerine sunumu ve sosyal etki noktalarında belirleyici standartlar sağlarlar.
4. Değerler her bireyde hiyerarşik olarak düzenlenir ve değerlerin o birey için önem dereceleri yaşam boyunca değişikliğe uğrayabilir.
5. Değer sistemleri, bireyden bireye, gruptan gruba ve kültürden kültüre farklılıklar gösterir (Feather, 1993, 1994'den aktaran: Hogg ve Vaughan, 1998).

Feather (1988), değerlerin davranışların şekillenmesinde birer kriter olma özelliğinden bahsetmektedir ve değerlerin duygusal açıdan nötr olmadıklarını, duygularımızla ilişkili hale gelip genel güdüler şeklinde işlev gördüklerini belirtmektedir. Bu görüşü ile güdülerin değerlerden ayrılması gerektiğine vurgu yapan McClelland (1985), Biernat (1989) gibi araştırmacılardan farklılaşmaktadır. McClelland ve Biernat, değerlerin bilişsel olarak nasıl davranılacağına karar vermede etkin olduklarını; güdülerin ise insan davranışlarında kendiliğinden belirleyici olduklarını savunmaktadırlar (Feather,1988; McClelland,1985; Biernat, 1989'dan aktaran: Karakitapoğlu, 1996).

Smith değerler ve değerlendirme söz konusu olduğunda; gerçekte, ilkede ve geriye bakışta karsılaştığımız, nesnelere seçmek ve tercih etmek durumundaki bireylerin anlaşıldığını belirtmektedir. Bu şekilde düşünüldüğünde, değerlerin psikologların insan davranışlarını ayırımsamalarına ve anlamalarına yarayan kavramsal araçlar olduğu ve bu kavramlaştırma içinde tutumlara yakın bir anlam taşıdıkları düşünülmektedir. Bu durum aynı zamanda değer kavramının aşırı sıklıkta kullanılmasına ve bir karmaşa oluşmasına da yol açmaktadır (Kağıtbaşı, 1981).

Rokeach'a (1973) göre, değerler ve tutumların farklılaştığı noktalar şu şekildedir:

1. Değer, tek bir inanç iken; tutum, belirli bir nesne ya da durum üzerinde odaklanmış bir takım inançların örgütlü biçimidir.
2. Değer, nesne ve durumları aşan bir olgudur; tutum ise spesifik obje ve durumlara odaklanmıştır.
3. Değer bir standartken, tutum değildir.
4. Sahip olunan binlerce tutuma karşılık değerler düzinelerle ifade edilebilecek kadar az sayıdadır.

5. İnsanın, bilişsel sistemi ve kişiliğinin oluşumunda değerler tutumlardan daha merkezi bir role sahiptir, davranışların olduğu kadar tutumların da belirleyicisidir.
6. Değerler, tutumlardan daha dinamik bir yapıya sahiptir.
7. Değerlerin, ego savunması, uyumu sağlama, kolaylaştırma, kendini gerçekleştirme ve bilgi edinme gibi işlevleriyle tutumlar dolaylı biçimlerde ilgilidir.
8. Rokeach (1980), bu farklılıklara daha sonra yenilerini eklemiştir:
9. Değerler, tutumlara oranla daha derin ve geneldir.
10. Değerler, 'gerekli olanlar' ın sembolleridir; tutumlar için ise böyle bir durum söz konusu değildir.
11. Filozoflar, teologlar, antropologlar, sosyologlar, tarihçiler ve terapistler kişinin tutumlarından daha çok değerlerini anlamının önemli olduğunu düşünmektedirler.

Değerlerle benzerlik gösteren; ama farklılıklarının belirtilmesi gereken diğer bir kavram da normlardır. Değerleri normlardan ayırt etmede üç yol vardır:

12. Değerler, bir davranış tarzı ve varoluşsal hedeflere gönderme yaparken normlar sadece davranış tarzıyla ilgilidir.
13. Değer, özel durumları asarken, toplumsal normlar, belirli bir durumda belirli bir şekilde davranmanın özendirilmesi ya da yasaklanmasıyla ilgilidir.
14. Bir değer oldukça kişisel ve içsel, bir norm ise bir o kadar ortak, çevresel bir olgudur (Rokeach, 1973).

Normlar, genellikle değerlerin yansımasıdır ve belli bir grubun, toplumun tüm üyelerince paylaşıldığı için kolektiftirler. Belli bir grup içindeki bireylerin eylemlerine yön verir ve ilişkilerini düzenlerler, bu açıdan bakıldığında ararlarındaki farklara rağmen bazı benzer özellikler göstermektedirler (Pehlivan, 2001).

Yapılan eylem ile değer arasında çelişki olması kişide; suçluluk, utanç, derin şüphe ya da rahatsız edici kararsızlıklar, huzursuzluk, pişmanlık gibi duygular yaşatırken; sahip olunan değerlerin izinden ayrılmadan yapılan tercihler kişiye enerji verir. Doğru olanın yapıldığına dair yaşanan duygu ile birlikte o eylemi hayata geçirirken gösterilen dikkat ve enerji de artar (Goleman, 1998). Değerlerin, toplumdaki bireylerin, değerleri korumasına ya da göz ardı etmesine göre şekillenen, zamanla kaybolma ya da bir sonraki nesle aktararak yıllarca devam etme gibi özellikleri vardır. İnsanlar tarafından içselleştirilen ve kabul gören değerler kalıcı hale gelirler (Gudmundsdottir, 1991).

2.1.3.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerlerin sınıflandırılması konusunda, tanımlanması konusunda yaşanan güçlükler gibi güçlüklerle karşılaşılır. Bu güçlüğüün sebebi, gerek değerlerin sınıflandırılması gerekse

temel değerlerin neler olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürülmüş olmasındır (Kluchohn, Strodtbeck, 1973).

Değerler farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Sosyolojik anlamda toplumsal değerler ve bireysel değerlerden; ahlaksal açıdan ise etik olan ve olmayan değerlerden söz edilmektedir. Öte yandan değerler, genel - özel ya da sürekli - geçici oluşlarına, zorlayıcılık derecelerine ve işlevlerine göre de sınıflandırılabilir (Ünal, 1981).

Değerlerin sınıflandırılmasında iki önemli yaklaşım öne çıkmaktadır.

Değerlerin sınıflandırılmasının başlangıcında Spranger'in (1928) görüşleri bulunmaktadır. Spranger, insanların farklı değer tipleri ile sınıflandırılabilirliği fikrini ileri sürmüştür. Burada vurgulanan bir bireyin bütünlük içinde bir yaşam felsefesine yani kendinde egemen olan bir değere sahip olduğu ve bu değer, bireyin bütün kişiliğini biçimlendirdiği düşüncesidir (Spranger, 1928'den aktaran: Ajzen ve Fisbein, 1980).

Spranger değerleri şu şekilde sınıflandırmaktadır:

Teorik Değer: Gerçeğe, bilgiye, akıl yürütmeye ve eleştirel düşünceye önem verir. İnsanın hakim ilgisi ve gerçeğin keşfi önemlidir.

Ekonomik Değer: Yararlı ve pratik olana önem verir. Özellikle yararlı olanla ilgilidir.

Estetik Değer: Estetik insan, en yüksek değeri biçim ve uyumda görür. Her deneyim; zarafet, simetri veya uygunluk açısından değerlendirilir.

Sosyal Değer: Başkalarını sevme, yardım etme ve bencil olmama önemlidir. Bu tip insan için en yüksek değer insan sevgisidir.

Politik Değer: Politik insan temelde güç ile ilgilidir.

Dinsel Değer: Dinsel insanın en yüksek değeri 'birlik' olarak ifade edilebilir. Evreni bir bütün olarak kavramaya çalışır (Spranger, 1928'den aktaran: Ünal, 1981).

Değerlerin sınıflandırılması yönündeki ikinci önemli yaklaşım ise Morris'indir (1956). Morris'e göre yedi temel "yaşam yolu" vardır ve her "yaşam yolu", değerlerin düzenlenmesinin farklı bir yoludur. Morris, bu düşünceden yola çıkarak bir ölçek geliştirmiş ve uygulamıştır. Uygulamada denekler, kendilerine sunulan farklı yaşam yollarını değerlendirmişlerdir. Uygulamalar sonunda yapılan tercih analizleri, beş esas değer ortaya çıkarmıştır. Bu beş değer aşağıda belirtilen noktalarda yoğunlaşmıştır:

1. İnsancıl konularda sorumlu, titiz ve zekice davranma
2. Engelleri aşmada güçlü etkinlik ve kazanılmış şeyleri korumaktan ziyade, değiştirme girişimi.
3. Benlik bilinci ve iç görünümün yüksekliği, zengin bir iç yaşam, bütün canlılara karşı derin bir sempati, insanlar ve eşyalar üzerinde kontrol kabul etmeme.
4. Başkalarını kabul ve onlara karşı sempati ile tepkide bulunma, onlara hizmet etme ve onların ihtiyaçlarına uyma.

5. Her türlü zevk.

Bu iki temel sınıflamanın dışında farklı araştırmacılarında görüşleri bulunmaktadır. Güngör (1998) değerleri, bireyin davranışlarına yön veren ve çevresini algılamasına, yargılamasına zemin hazırlayan bir çerçeve olarak tanımlamakta ve değer çeşitlerini ahlaki, bilimsel, ekonomik, siyasi, estetik, sosyal ve dini değerler olarak belirtmektedir.

Winter, Newton ve Kirkpatrick ise (1998) değerlerin, toplumsal bağlamda toplumsal değerler, bireysel bağlamda bireysel değerler, küçük grup bağlamında ise aile değerleri olarak sınıflandırılabilirliğini söylemişlerdir.

Hiyerarşi bakımından ele alındığında, değerler; araç ve yüksek değerler olmak üzere iki grupta toplanabilir (Kılıoğlu, 1988). Araç değerler ile kastedilen fayda, ilgi, çıkar, her türlü maddi değer, tutkular, güç ve iktidar etkenleri, ün ve şan hırsı gibi değerlerdir. İdealler, inançlar, dürüstlük, dostluk, sadakat, saygı, sevgi ve nefret gibi değerler ise yüksek değerleri oluşturmaktadır. Araç değerler, bireyin duygu ve düşüncelerine dayanan davranışları, tavırları belirlerken; yüksek değerler gerçek ahlaki ilkeleri ifade etmektedirler (Köktaş, 1998). Bireylerin düşünce, tutum ve davranışlarının şekillenmesinde, bu sınıflama açısından bakıldığında özellikle yüksek değerlerin önemli bir rolü olduğu düşünülmektedir. Bireyler, içinde büyüdükleri aile ve yaşamaya devam ettikleri grup, toplum ve kültürün değerlerini benimseyip bu değerleri muhakeme ve seçimlerinde birer ölçüt olarak kullanmaktadırlar. Bu şekilde daha iyi, daha doğru, daha uygun, daha güzel, daha önemli ve daha adil gibi genel yargılara varmaktadırlar (Durmuş, 1996; Yapıcı ve Kayıklık, 2005).

2.1.3.3. Değer Sistemleri

Rokeach (1973), göreceli bir önem boyutu üzerinde tercih edilen davranış tarzları veya yaşam amaçları ile ilgili inançların kalıcı örgütlenmesini, değer sistemi olarak tanımlamıştır. Değer sistemi, bireyin alternatifler arasından seçim yapmasını, çeşitli durumlar karşısında kararlar alabilmesini, çatışmalarını çözmesini sağlayan prensip ve kuralların bir organizasyonudur. Değerlere, davranışları yönlendiren birer standart olarak bakıldığında; değer sistemleri karışıklıkları çözmede ve karar almada kullanılan genel planlar ve yapılar olarak düşünülebilir.

Belirli bir bireyin, grubun ya da toplumun açıkça ya da örtülü olarak benimsediği; ahlaki, toplumsal, ekonomik gibi nitelendirilebilecek değerler bütününe değer sistemi adı verilir. Bu anlamda değer sistemleri, kişilere neyin yasak olduğunu, neyin ödüllendirilip neyin cezalandırıldığını söylemektedirler (Martin, 1995). Değerler bir kültüre ve topluma anlam ve önem veren ölçütler olarak görülmektedir. Değerler öğrenilir, bilinir, yaşatılır, paylaşılır, önemsenir ve çıkarsama yoluyla normlar gibi kullanılırlar. Değer sistemleri insan

deneyimlerini yansıtır ve insan deneyimleri üzerinde doğrudan etkileri vardır (Fichter, 2006).

Kültürler, toplumlar ve bireyler sahip oldukları değer sistemlerine göre tanımlanabilirler (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Sosyal sınıflar, mesleki, dinsel ve siyasi inançlar ancak kendilerinin değerleri ve değer sistemlerindeki farklılıklar dikkate alınarak açıklanabilir. Kültürel, kurumsal ve teknolojik değişim ve gelişmelerin yanı sıra, bireyde görülen olgunlaşma, eğitim, terapi gibi yollarla meydana gelen farklılıklar da değer ve değer sistemlerinde görülen değişimlere bağlanarak açıklanabilir (Başaran, 1995).

Kişilerin davranışlarını şekillendiren ve etkileyen uzun süreli algısal çerçeveler, kişisel değer sistemleri olarak görülür. Bir bireyin değer sistemleri bilgiyi nasıl değerlendireceği, nasıl karar alacağı, nasıl davranacağı noktalarında etkilidir. Değerler aynı zamanda insanların ve insan davranışlarının anlaşılmasına yardımcı olurlar. Değer sistemleri; bireyin, durumları ve karşılaştığı problemleri algılayışını, karar alma ve problem çözme süreçlerini, diğer kişi ve gruplara bakışını, kişilerarası ilişkilerini, ahlaksal ve ahlaksal olmayan davranışlarını belirleyen sınırları çizer (England ve Koike, 1970).

Bireylerde, değer sistemlerini oluşturan bir değerler hiyerarşisi mevcuttur. Bu hiyerarşik yapı, değerlere atfedilen göreceli önem tarafından belirlenmektedir. Öğrenilen her yeni değer de bu sisteme dahil edilir (Hogg ve Vaughan, 1998).

Değerler hiyerarşisi, değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Bir kişinin değerler sıralamasının birinci veya en üst sırasında bulunan değer onun temel değeri olarak görülebilir (Bartelds, Debats, 1996). Belli bir fikir ya da duygu üzerinde yüksek bir değer olduğu belirtilmesi, o fikir veya duygunun, davranışı harekete geçirmede ya da yönlendirmede oldukça güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Renner, 2002).

2.1.3.4. Değer Tercihlerinin Kuramsal Yapısı

Sosyal öğrenme Kuramı: Sosyal onay değerlerin ortaya çıkmasında oldukça önemlidir. Sosyal olarak onaylananlar zamanla davranış ölçütleri hâline gelip değerleri oluşturmaktadırlar. Aynı zamanda değerlerin öğrenilmesinde model alma ve taklit de önemlidir. Örneğin, annenin büyüklere gösterdiği saygı gösterme davranışı çocuk tarafından model alınır veya taklit edilir. Sosyal öğrenme teorisinin temel varsayımları dikkate alındığında, değer yargılarının kişinin yetiştiği çevreden beslenerek şekillendiği söylenebilir (Ünal, 1981).

Sosyal olarak onaylanan davranışlar ilerleyen zamanlarda değerlere dönüşerek bireylerde kalıcı hale gelirler. Yerleşme sürecinde model alınan ve onaylanan davranışlar pekiştirilme ile sürdürülmeye devam edilir. Pekiştirilen davranışlar yerleşmeye ve sürdürülmeye daha yatkın olduklarından, zamanla bu davranışlar ve devamında da

değerler kalıcı hale gelirler (Özbay, 2004; Arı, 2005). Değerlerin oluşmasında sosyal destek ve pekiştireçler önemlidir. Bir değer, diğer insanlar tarafından onaylanıyor ve takdir görüyorsa bireydeki etkisi yüksek hale gelir. Değerler arkalarındaki toplumsal destekleri kaybetmeye başladıklarında değişmeye veya etkisiz olmaya başlarlar (Uncu, 2008).

Bandura ve Walters (1969) gibi kuramcılar, ahlaklı olmanın da başlangıçta, model alma ve taklit yoluyla öğrenildiğini ileri sürmektedir. Çocuk anne-babayı ya da önemli bir yetişkini model alır ve başlangıçta hangi davranışları sürdürüp hangilerini bırakacağını, ödül ve ceza yoluyla öğrenir. Yani ahlaki davranış, öğrenilen ve sürekli pekiştirme ile yerleşen herhangi başka bir davranış gibidir (Bandura ve Walters, 1969'dan aktaran: Windmiller, 1995). Çocuğun ahlaksal gelişimini belirleyen, kültürel normların doğru veya yanlış değerler olarak içselleştirilmesidir. Değerler görecelidir ve bireyin içinde doğduğu ve büyüdüğü kültüre bağlıdır, o kültürle şekillenir (Windmiller, 1995).

Değerler sosyal rollerle öğrenilir ve yine aynı yolla bir sonraki kuşağa aktarılırlar. Sosyal rollerle biçimlenen mesleki, cinsel, sosyal gibi kimlik yapılarının oluşmasında değerlerin önemli rolü vardır. Değerler çeşitli sosyal rollerde bize nasıl davranmamız gerektiğini, neler yapmamız veya yapmamamız gerektiğini söylemektedirler. Örneğin, cinsel kimlikle ilgili değerler konusunda kız ve erkek çocukları arasında farklılıklar vardır. Bir erkek için cesaret, azim, sebat ve soğukkanlılık gibi değerler önemliken kızlar için koruyuculuk, duygusallık ve bağlılık gibi değerler daha önemli değerler olarak karşımıza çıkmaktadır(Uncu,2008).

Psikanalitik Kuram: Bilindiği gibi Freud, bireyin, haz ilkesinin belirtisi olan id ile doğduğunu ileri sürmüştür. İd, içgüdüleri ve istekleri temsil eder ve benliğin tamamen doğuştan gelen bölümüdür. Zamanla birey, kendisini çevreden ayırt etmeye başladıkça ego gelişir. Ego, benliğin önemli bir düzenleyicisi haline gelip, dış dünyanın gerçeklerini id'e iletir. Süperegoyu ise kişiliğin son olarak gelişen üçüncü parçasıdır. Süperegoyu fallik dönem olarak adlandırılan dönem boyunca oedipal karmaşanın çözülmesi sırasında gelişir. Freud, süperegoyu kişiliğin bekçisi ve kısıtlayıcısı şeklinde işlev gören bölümü olarak tanımlamıştır. Psikanalitik kurama göre; çocuk, anne ve babasıyla özdeşleşir, onların değerlerini kabul eder ve bu değerleri kontrol sistemleri şeklinde içselleştirir. Anne-baba bireyin ahlak sisteminin temelini oluşturur ve birey anne-babanın bu etkisini yaşam boyu sürdürür (Beech, Schoppe, 1974).

Süperegoyu, insanı, ahlaka –toplum ve kültür kurallarına- uygun davranmaya zorlar, uygunsuz davranışlardan alıkoymak için çalışır. Bu haliyle süperegoyun yargı kriterleri ahlak standartlarıdır. Bu standartlar çocuğun sosyalleşmesinde başlıca ve ilk olarak rol oynayan kişilerden (anne, baba, aileye yakın kişiler) gelir. Çocuk, anne-babasının kişiliklerinin yanı sıra, onların temsil ettiği kültür ve toplum değerlerinin, adet ve

geleneklerin, onların kişisel değerlerinin de etkisi altında kalmaktadır. Anne ve baba gibi diğer büyüklerin inançları ve değerleri de aynı şekilde çocuğun değerlerini oluşturmasında etkilidir (Nebenhaus, Shani, Ziv, 1975).

Bilişsel Kuram: Bilişsel kuram, bireylerin bilgileri sınıflandırıp işleme yöntemlerine ve bunların karar verme sürecinde nasıl kullanıldığına yoğunlaşmaktadır (Carlton, 1995).

Greefield, Bruner ve Kohlberg (1969) gibi bilişsel gelişimciler, bireyin kültürel inanç, değer ve düşünme tarzlarını; genel olarak her bireyde gözlenen bilişsel gelişim dönemlerinin el verdiği ölçüde edindiğini savunmaktadırlar (Greefield, Bruner ve Kohlberg, 1969 aktaran: Levine, 1973).

Değerler, yaşamda neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusunda geliştirilen düşünceler, inançlar, arzu edilen ve edilmeyen yargılar şeklinde tanımlanabilir. Aslında değerler, yaşamı daha saygın ve anlamlı kılmak için oluşturulan yargılardır (Robbins, 1993; Özbay, 2004). Değerlerin öğrenilmesinde ve içselleştirilmesinde bilgi ve düşünce boyutu önemlidir. İnsanlar tercihlerini ve yargılarını yeni öğrendikleri bilgilerle değiştirmekte ve şekillendirmektedir (Uncu, 2008).

Değer kazanımı sırasında ister çocuklarda, isterse yetişkinlerde olsun öğretilmeye çalışılan değerler öncelikle o kişiye sunulur. Sunulan değerleri, birey yaşam normlarına ve kişisel tercihlerine uygunluğu yönünden analiz eder ve söz konusu değerlerin kendine uygun olup olmadığına karar verir. Bireye sunulan değerler, kendi yaşamına uygunsa birey öğrenmeye yönelecektir. Sunulan değerler bireyin yaşam normlarına uygun değilse birey tarafından kabul görmeyecektir. Bu sebeple değer kazanımında, akıl yürütme sürecine odaklanılması gerekmektedir (Doğanay, 2006).

Bir bireyin bilişsel yapısı, ahlaksal tutumunun varacağı sınırları belirler. Bu sınırlar bilişsel yapı karmaşık hale geldikçe değişir ve daha yetkin hale gelir. Değer sisteminin oluşmasında da hızı belirleyen etken bireyin temel zihinsel gelişimidir (Windmiller, 1995). Ahlâkî değerlerle ilgili çalışmalarıyla dikkat çeken J. Piaget (1966), değerlerin özellikle yaş dönemleri ile birlikte geliştiğini ve ilerlediğini, değer-düşünce gelişmesinin paralel yürüdüğünü belirtmiştir (Piaget, 1966'dan aktaran: Güngör, 1998). Piaget (1966), uzun yıllar çocukta bilişsel gelişmeyi araştırmış ve evresel gelişmeleri içeren bir kuram ortaya atmıştır (Piaget, 1966'dan aktaran: Kağıtçıbaşı, 1988).

Piaget'ye (1950) göre, zihin gelişimi bireyin çevresiyle sürekli etkileşimi ile gerçekleşir ve insanlar, edilgen öğrenciler değildir. Bireyin zihinsel gelişimini etkileyen sadece olgunlaşma ve çevresel deneyim değil bu ikisinin etkileşimidir; birey hem çevreyi özümser hem de ona uyum sağlar (Piaget, 1950'den aktaran: Renner, 2002).

Piaget (1966), zihinsel gelişimi birbirinden farklı dört temele ayırır. Çocuklar, uygun öğrenme çevrelerinde yeterli deneyim olanağı bulabilirlerse; uygun olan yaşta,

belirli zihinsel işlevleri yerine getirebilir ve bir sonraki basamağa bu şekilde ulaşabilirler (Piaget, 1966'dan aktaran: Kroger, 2000).

Piaget (1932-1969) ahlak gelişimini açıklamak için ahlaki yargıların bilişsel bir temeli olduğunu ileri süren bir evre kuramı geliştirmiş ve bir bireyin bir değer sistemini düzenli ve sistematik bir şekilde kazandığını ileri sürmüştür. Piaget (1966), çocukta ahlaki düşünce gelişmesinin iki evreden oluştuğunu savunur. Öncesinde herhangi bir ahlaki düşünce veya değere sahip olmayan çocukta bu konulardaki ilk düşünceler çevredeki büyüklerin doğrudan etkisiyle biçimlenen otoriteci ahlak özellikleridir. Çocuk bu otoriteci direktiflerin mutlak ve değişmez sayıldığı düşünce sürecinden sonra Piaget'in "otonomi" dediği ahlaksal düşünce aşamasına geçer. İlk evrede ahlakı, sadece mevcut kurallara katı bağlılık olarak görmesine ve kuralların değişmeyeceğini düşünmesine rağmen; ikinci evrede, ilk evrenin aksine ahlakı, karşılıklı anlaşmaya bağlı olan ve koşullara göre değişebilen normatif bir sistem olarak görür. Bu evreler de zihinsel gelişim ile paralel ilerler (Piaget, 1966'dan aktaran: Windmiller, 1995).

Piaget(1966), çocukların yaşlılarına karşı daha duyarlı hale gelmeleri ile giderek özerkleştiklerini ve yaşlılarınıninkiyile uyuşan ahlak stratejilerini kabul etme eğiliminde olduklarını da belirtmiştir. Bu eğilimin sebebi model alma ya da taklit değil, benmerkezcilikte bir azalma olması ile bir başkasının bakış açısını alabilmeleri ve işbirliği halinde karşılıklılık ilkesiyle davranabilmeleridir. Kurallar ve değerler bu şekilde içselleştirilir ve "saf görev" ahlakının yerine yeni bir ahlak anlayışı geliştirilir (Piaget, 1966'dan aktaran: Kroger, 2000). Piaget (1966), bireysel davranışları yöneten ve kontrol eden fikir ve değer sistemlerinin oluşumunda; sonucunda ödül olmasa da gözlenen güdülenmiş bir yatkinlik olması ve modele benzerliğin modelden bağımsızken de sürdürülmesi noktalarında özdeşleşmenin taklitten farklılaştığını vurgulamıştır (Piaget, 1966'dan aktaran: Erikson, 1968).

2.1.4. Öznel Mutluluk

Tüm insanların mutlu olmak istediği ve bunun için çabaladığı düşünüldüğünde, mutluluğun ne kadar önemli bir kavram olduğu anlaşılacaktır. Bu düşünceden yola çıkarak hayatın amacının mutlu olmak olduğu söylenebilir (Lama, 2000).

Yüzyıllardır mutluluk kavramı üzerine düşünülmekte ve insanlar mutlu olmanın yollarını aramaktadırlar. Mutluluk, M.Ö. 300'lü yıllardan bu yana araştırma konusu olmuştur. Bu nedenle farklı disiplinlerde farklı tanımları bulunmaktadır. Felsefi açıdan bakıldığında; mutluluğun, -ahlak bağlamında- iyi insan - kötü insan ayırımı ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Örneğin Aristoteles'e göre mutlu olmanın yolu; erdem, iyilik ve ölçülülükten geçer (Babaoğlu, 2008).

Mutluluk kavramı için yapılan pek çok tanım bulunmaktadır. Bunlardan biri “Bir bütün olarak hayat kalitesini pozitif olarak değerlendirme derecesidir”, şeklinde yapılmıştır (Veenhoven, 2000:264). Veenhoven tarafından yapılan bir diğer tanım ise “Hayatın toplam bir değerlendirmesi bireyin aklındaki tüm kriterleri içerir: İyi hayatın hissiyatı, hayatın beklentileriyle örtüşme ölçütü ve ne derecede cazip olduğudur” şeklindedir (2000: 267). Mutluluk kavramı ve belirleyicileri üzerine dünya genelinde araştırmalar yapılmış ve yapılmaktadır. Türkiye’de bu konuda araştırmalar yapan ülkeler içerisinde Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen çalışma ile kurum tarafından yapılan tanım şöyledir: “Acı, keder ve ızdırabın yokluğu ve bunların yerine sevinç, neşe ve tatmin duygularının varlığıyla karakterize edilen durum; hayattan genel olarak memnun olma halidir” (TÜİK, 2010: 2).

Mutluluk, bireyin olumlu duyguları sık, olumsuz duyguları ise daha az yaşaması ve yaşamdan yüksek doyum alması olarak da tanımlanmaktadır (Argyle, Martin, Crossland 1989; Diener, 1984). Bu tanımdan yola çıkarak mutluluk, bireyin yaşamına ilişkin bilişsel ve duyuşsal değerlendirmelerinin bir sonucu olarak nitelendirilir. Tanımda yer alan olumlu ve olumsuz duyguların yaşanma sıklığı mutluluğun duyuşsal boyutunu oluştururken, yaşama ilişkin değerlendirmeler mutluluğun bilişsel boyutunu oluşturmaktadır (Diener, 1984; Myers ve Diener 1995). Mutluluğun göstergesi olarak kabul edilenler, bir bireyin, genel olarak, güven, neşe, sevinç, umut gibi olumlu duyguları sık yaşaması; öfke, nefret, kaygı, korku, umutsuzluk, üzüntü gibi olumsuz duyguları görece daha az yaşaması ve evlilik, iş ya da sağlık gibi yaşam alanlarından doyum almasıdır (Eryılmaz,2011).

Mutlu insanlar; yaşam olaylarını yorumlama, değerlendirme ve onlara tepkide bulunma biçimleri açısından daha az mutlu insanlardan farklılık göstermektedirler (Lyubomirsky, 2001). Bireyin olumlu iyilik halinde olması keşfetmeye güdülenmede ve stresli yaşam olayları ile baş etmede destek niteliğindedir ve uyum sağlamaya yönelik bir işlevi bulunmaktadır (Diener ve Diener, 1995).

Veenhoven (2000), mutluluk kavramının öznel ve nesnel olmak üzere farklı iki anlam taşıdığını belirtmektedir. Nesnel anlamda mutluluk; iyi yaşam koşulları, barış, huzur, özgürlüğü ifade eder. Öznel anlamda mutluluk ise ruhsal bir durumdur ve gelip geçici duyguları ifade eder.

Veenhoven’a (1991) göre mutluluk öznel karşılaştırmaya bağlıdır; bu yüzden birey içinde olması gereken hayat standardıyla, yaşadığı hayatın uyumu ölçüsünde mutlu olmaktadır. Bireyin yaşam kalitesinin artması yaşam standartlarının da yükselmesi anlamına gelir. Burada “yaşam standartları” ile kastedilen, bireyin yaşadığı toplum tarafından belirlenen “iyi hayat koşulları” olarak düşünülmektedir. Bu standartlar kimi toplumda nesnel koşullarla ilgili olarak sahip olduğu ev, araba gibi mülklerin nitelikleriyle

örtüşürken kimi toplumlarda sevgi, sağlık gibi öznel koşulların nitelikleri ile örtüşebilmektedir.

Mutluluk algısı, beklentileri gerçekleştirme algısı ve umut algısı gibi öznel algılamalar, bireyin yaşam kalitesinde önemli rol alan psikolojik kavramlardır. Mutluluk algısı bireysel yaşam için önemli bir değişkendir ve tanımlamak gerekirse; bazı kişisel yaşantılarda hissedilen, algılanan olumlu duygulanım durumu, olumlu duygulanım durumunun sıklığı ve bireyin yaşamını değerlendirme derecesi şeklinde tanımlanmaktadır (Abdel-Khalek, 2006; Cheng ve Furnham, 2004).

Öznel mutluluk kavramı pozitif psikoloji akımından kaynaklanmaktadır. Bazı bireylerin diğer bireylerden daha mutlu olması, olumsuzluklarla yüzleşmelerine rağmen mutlu olmayı başarabilmeleri dikkate değer bir konudur. Hemen hemen tüm kültürlerde mutluluğun nasıl sağlandığı ve sürdürüldüğü incelenmiştir. Bireylerin mutluluğunu sağlayan etkenlerin araştırıldığı çalışmalar sonucunda; yaşam olayları (Headey ve Wearing, 1989), ekonomik güç (Juster ve Stafford, 1985), başarılar (Emmons, 1986), etkinlik (Csikszentmihalyi, 1990) ve uyum düzeyi (Micholas, 1985) mutluluğun önemli belirleyicileri olarak nesnel bir bakış açısı sunmuştur. Ancak nesnel yaklaşımlar ile mutluluk tam olarak açıklanamadığından, araştırmacılar öznel yapıları incelemeye yönelmişlerdir. Bu yönelişin sebebi; bazı bireylerin yetersiz yaşam koşulları ve olumsuzluklara rağmen mutlu olması; bazı bireylerin ise en iyi durumlarda dahi kendisini mutsuz olarak tanımlayabilmesidir. Benzer şekilde kimi bireyler küçük şeylerde dahi mutlu olabilirken; kimi bireyler yaşamlarında çok sayıda güzel şey olsa da mutlu olamamaktadırlar (Lyubomirsky ve Lepper, 1999). Bu durumda kimi bireylerin hayatlarındaki bütün avantaj ve konfora rağmen mutsuz; kimi bireylerin ise tüm engellemelere, trajedilere, sevgi eksikliklerine rağmen mutlu olmaları öznellik geleneğine göre açıklanabilir (Myers ve Diener, 1995). Lyubomirsky ve Lepper (1999), öznel mutluluğu, bireylerin mutlu ya da mutsuz olmasının öznel olarak değerlendirilmesi olarak tanımlamaktadırlar. Bireyin yaşadığı mutluluk düzeyi; yaşam olaylarını olumlu ya da olumsuz biçimde nasıl algıladığını, yorumladığını, hatırladığını ve deneyimlediğini etkilemektedir (Lyubomirsky ve Tucker, 1998). Öznel mutluluk ile vurgulanan; bireylerin yaşamın olumlu ve olumsuz etkilerini ayrılması değil; genel olarak mutluluk değerlendirmesidir (Schiffrin ve Nelson, 2010).

İnsanların yaşamlarında ulaşmak istedikleri en önemli amaçlardan biri olan mutluluk kavramını inceleyen bilimsel disiplin alanlarından birisi de psikolojidir. Psikolojide mutluluk, öznel iyi oluş kavramıyla ele alınmaktadır (Hybron, 2000). Öznel mutluluk kavramının öznel iyi oluş kavramı ile paralel olduğu düşünüldüğünde; öznel iyi oluş kavramının öznel mutluluk kavramını anlamaya yardım edeceği düşünülmektedir.

Öznel iyi oluş ilk defa Bradburn (1969) tarafından kullanılan bir kavramdır. Bradburn'e göre, öznel iyi oluş, olumsuz duygu ile olumlu duygu arasındaki dengedir (Bradburn, 1969'dan aktaran: Diener, Oishi ve Lucas, 2003). Bireylerin olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım ve yaşam doyumu açısından kendilerini öznel olarak değerlendirmeleri, öznel iyi oluş anlamına gelmektedir (Deiner, 2001). Olumlu duygulanım, güven, ilgi, ümit, heyecan, gurur, neşe gibi duyguları içerirken; olumsuz duygulanım korku, öfke, nefret, suçluluk, üzüntü gibi duyguları içermektedir. Öznel iyi oluşun duygusal ve bilişsel bileşenleri bulunmaktadır. Olumlu ve olumsuz duygulanım öznel iyi oluşun duygusal bileşeniyken; yaşam doyumu öznel iyi oluşun bilişsel bileşenidir. Yaşam doyumu, bireyin çeşitli yaşam alanlarındaki doyumuna ilişkin değerlendirmelerini yansıtır (Myers ve Deiner, 1995). Yaşam doyumu; hayattan, evlilikten, işten, okuldan ya da diğer alanlardan alınan doyuma ilişkin öznel yargılara dayanmaktadır ve mutlu insan; genellikle neşeli, ara sıra üzgün ve genellikle hayatından memnun insan şeklinde tanımlanmaktadır. Aynı zamanda bireylerin geçmiş duygusal deneyimleri, hatıraları, var olan amaçları, değerleri ve karşılaştırma standartları da öznel iyi oluş ile yakından ilişkilidir (Biswas-Diener, Diener ve Tamir, 2004; Diener, Suh ve Oishi, 1997). Olumlu duygulanım veren olayların olumsuz duygulanım veren olaylara göre daha çok deneyimlenmesi yüksek öznel iyi oluşa sahip olunması anlamına gelmektedir.

Yaşam doyumunun tanımlanması ile ilgili literatürde değişik görüşler vardır. Kafka ve Kozma (2001), yaşam doyumunun yani öznel iyi oluşun bilişsel bileşeninin uyumla yakından ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırmacılara göre; birey, yaşam alanlarının çoğunda tercih ettiği bir gelişim gösteriyorsa, bu gelişim onun yaşamını daha olumlu değerlendirmesine ve öznel iyi oluş seviyesinin yükselmesine sebep olur. Başka bir deyişle bir kişi yaşadığı hayatın onun istediği, arzu ettiği hayat olduğunu düşünüyorsa o kişinin öznel iyi olma hali de yüksektir.

Diener, Suh ve Oishi (1997), öznel iyi oluşun genel yaşam doyumu bileşeninin aile, evlilik, arkadaşlık gibi çeşitli yaşam alanlarından alınan doyuma, bu alanların da başka alanlara ayrılabilceğini belirtmişlerdir. Öznel iyi oluşun bilişsel bileşeni olan yaşam doyumunun incelenmesi söz konusu olduğunda, araştırmacının amaçlarına göre yaşam doyumu genel olarak ya da daraltılmış biçimde yaşamın bir ya da birkaç alanına ilişkin mutluluk ya da doyumla değerlendirilebilmektedir. Örnek vermek gerekirse bir araştırmacı, bireyin yaşamından aldığı genel doyumunu ele alırken, başka biri sadece evlilik doyumunu ile ilgilenebilir. Bu durumda, bireyin bir alana ilişkin iyi olma hali diğer yaşam alanlarına ilişkin iyi oluşunu da etkilediğinden; bir alanda yapılan öznel iyi oluş ölçümü, genel iyi oluş hali ile ilgili ipuçları olarak değerlendirilmektedir.

Yaşam doyumu ölçümleri olumlu ve olumsuz duygulanım ile ilişkili olmasına rağmen, araştırmalar duygusal ve bilişsel bileşenlerin birbirinden ayrı olduğunu ve diğer değerler ile farklı ilişkilere sahip olduklarını göstermiştir (Diener, 2000). Duygu-durum ve duygulanım olarak adlandırılan duygular kişinin yaşamında olan olaylara dair o anki değerlendirmeleridir (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Sonuç olarak öznel iyi oluş, birbiri ile ilişkili ancak birbirinden farklı üç öge tarafından tanımlanabilir; olumlu etkiye bağlı olarak huzur, olumsuz etkinin yoksunluğu ve yaşam doyumu (Cha, 2003).

Yapılan çalışmalar, öznel iyi oluşun günlük yaşamdaki engellemeler, maddi durum, yaşam olayları, bireysel hedefler ve kişilik özellikleri gibi etkenlerle belirlendiğini ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda bireysel ve kültürel değer sistemleri de öznel iyi oluşla yakından ilişkilidir (Rask, Astedt-Kurki, Laippala 2002). Öznel iyi oluş, iyi ilişkileri ve üreticiliği arttırması, psikolojik ve fiziksel sağlık üzerinde olumlu etki yapması sebebiyle hem bireysel, hem de toplumsal açıdan oldukça önemlidir ve dikkatle incelenmelidir. Diener toplumlarda eğitim, sağlık ve çevre alanındaki hizmetlerin temel amacının öznel iyi oluşu arttırmak olarak belirlenmesinin ve farklı sosyal politikaların öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin yakından izlenmesinin önemini vurgulamaktadır (Diener ve Seligman 2004).

Öznel iyi oluşun belirleyicisi konumundaki faktörler üç ana başlıkta toplanmıştır. Bu faktörler; yaşam şartları, amaca yönelik etkinlikler ve genetik faktörlerdir. Yaşam şartları (yaş, cinsiyet, eğitim, gelir düzeyi gibi demografik değişkenler) öznel iyi oluşun % 10' unu; amaca yönelik etkinlikler (başarılı olma, yaşam amaçları oluşturma ve bunları gerçekleştirme, sosyal ilişkiler kurma, yaşama farklı anlamlar yükleme, dini inancın gereklerini gerçekleştirme gibi), bireyin bilerek ve isteyerek gerçekleştirdiği davranışlar öznel iyi oluşun % 40'ını açıklarken; genetik özellikler ile kişilik % 50'lik bölümü açıklamaktadır(Lyubomirsky, 2001; Lyubomirsky, Sheldon ve Schkade, 2005; Lyubomirsky, 2007).

Ryan ve Deci (2001), öznel iyi oluşu anlamaya yönelik yaklaşımları psikolojik işlevsellik (eudamonik) ve hazcılık (hedonik) olmak üzere iki ana bakış açısına ayırarak netleştirmeye çalışmışlardır. Psikolojik işlevsellik bakış açısı öznel iyi oluşu; kendini gerçekleştirme, anlamlılık, canlılık ve potansiyelini tam olarak kullanma kavramları ile açıklar. Psikolojik işlevsellikte bireyin öznel değerlendirmeleri yerine teoriler tarafından belirlenen sağlıklı davranış kriterleri öznel iyi oluşun temel göstergesidir. Hazcı bakış açısına göre ise öznel iyi oluş; haz, öznel mutluluk ve doyum kavramları ile tanımlanır. Hazcı perspektifte öznel iyi oluş, olumlu duyguların olumsuz duygulardan daha çok yaşanması ve hayatın çeşitli alanlarından alınan doyumla ilişkilidir. Bireyin yaşamına ve yaşamdan aldığı doyuma, mutluluğa ilişkin kendi öznel değerlendirmeleri bu perspektifin temelidir(Fava ve Riuni, 2003).

Diener, Suh ve Oishi (1997) insanların yaşamda iyi bir işlev gösterebilirler bile mutlu olmayabildiklerini; mutluluğun dışsal yargılar ve değerlerle değil bireylerin öznel değerlendirmeleri sonucunda oluştuğunu belirten araştırmacılarıdır. Diener (1984)' e göre birçok insan yaşamının birçok alanında ya da yaşadığı toplumda olumlu fonksiyonda bulunmasına rağmen mutlu değildir. Bu yüzden öznel iyi oluşu, objektif kriterlerden öte bireylerin kendi yaşamlarını kendi değer, amaç ve gelişimleri çerçevesinde değerlendirmeleri olarak tanımlamak gerekir.

2.1.4.1. Öznel İyi Oluş Kuramları

Erek (Telic) Kuramı: Erek Kuramı'nın temeli 1960 yılında Wilson tarafından atılmıştır. Bu kurama göre bireyler; ihtiyaçları karşılandığında ve amaçlarına ulaştıklarında mutluluğa erişebilirler. Wilson (1960), gereksinimlerin doyurulmasının mutluluğa, gereksinimlerin doyurulmamasının ise mutsuzluğa yol açtığını ve doyum almanın; bireyin geçmiş deneyimleri, kişisel değerleri, kendini başkaları ile karşılaştırmalarından çıkan sonuçlar gibi faktörlerden etkilenen uyum ve istek derecesi ile ilgili olduğunu belirtmiştir (Wilson, 1960'dan aktaran: Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Erek Kuramı'nın temel noktası, isteklerin doyurulmasının ya da belli bir yaşam alanında isteklerin karşılanma derecesinin yüksekliğinin mutluluğa yol açtığıdır (Yetim, 2001).

Erek Kuramı'nın üzerinde durduğu iki önemli boyut bulunmaktadır. Bunlar amaçlar ve gereksinimlerdir. Bireylerde doğuştan getirilen ve sonradan kazanılan olmak üzere iki türde gereksinim bulunmaktadır. Birey gereksinimlerinin farkında olmasa da, gereksinimleri doyuma ulaştığında mutlu olmaktadır. Amaçlar ise bireylerin farkında oldukları özel istekleridir. Bu istekler günlük yaşam içerisinde gerçekleştirilecek bilinçli hedefler ve kişisel projelerdir. Gereksinimler ve amaçlar birbirleriyle ilişkilidirler. Hatta bazı amaçların arkasında, bireylerin gereksinimlerini karşılama isteği bulunmaktadır (Cantor, 1990; Deci ve Ryan, 2000).

Erek Kuramı'na göre, amaçlar bireyi mutlu etmenin yanında mutsuz hissetmelerine de yol açabilirler. Bireyler kısa sürede mutluluk verecek amaçları istediklerinde, bu amaçların uzun dönemdeki sonuçları bireyin uzun dönemdeki amaçlarını engelleyebilir ve dolayısıyla bireyin mutluluğunu engelleyebilir. Diğer yandan bireylerin amaç ve istekleri birbiriyle çelişebilir ya da çatışabilir, bu durum gereksinimleri ve istekleri tanımlamayı ve bütünleştirmeyi güçleştirebileceğinden bireylerin doyum yaşamlarına engel oluşturabilir. Amaçların ve isteklerin gerçekleşmemesi durumunda da bireyler kendilerini mutsuz hissederler (Diener, 1984).

Yüksek öznel iyi oluşa sahip bireyler, kendi amaçlarını diğerlerinin amaçlarına göre daha önemli ve başarı olasılıklarını da yine diğerlerine göre daha yüksek görürler

(Emmons, 1986). Düşük öznel iyi oluşa sahip bireyler ise amaçları arasında daha fazla çatışma algırlar (Emmons ve King, 1988). Carver ve Scheier (1990) istenen ve belirlenen amaçlardan daha üst düzeyde ilerlemenin olumlu duyguya; tersi şekilde istenen ve belirlenen amaçlardan daha aşağı düzeyde ilerlemenin ise olumsuz duyguya yol açacağını belirtmişlerdir (Carver ve Scheier, 1990'dan aktaran: Yetim, 2001).

Etkinlik (Activity) Kuramı: Etkinlik Kuramı'nda, bireylerin öznel iyi oluşu, amaçlarına ulaşma yolunda yaptıkları etkinlikler ile ilişkilendirilir. Etkinlik Kuramı'nda mutluluğun kaynağı amaçlara ulaşmak için yapılan etkinlikler yani süreçtir. Bireyler amaçlarına ulaşmak için yaptıkları etkinliklerden, yaşanan o süreçten doyum almaktadırlar. Mutluluk insan etkinliğinin bir ürünüdür (Diener, 1984).

Etkinlik Kuramı'na göre, bireylerin amaçlarını gerçekleştirme yolunda ilerlemeleri ve gerçekleştirmeleri, onların kendilerini yetkin hissedip mutlu olmaları sebep olmaktadır (Emmons, 1986).

Etkinlik Kuramı ile öznel iyi oluş arasındaki en açık oluşumlardan biri akış (flow) kuramıdır (Csikszentmihalyi, 1975). Bu kurama göre, kişinin beceri düzeyine uygun olan etkinliklerin ve bu etkinliklere karşı koyan etmenlerin zaman içindeki akışı bireye haz vermektedir. Etkinlik çok kolay ilerleme özelliğinde ve karşı koyan etmenler zayıf ise süreç ve sonuç can sıkıcıdır. Tersine şekilde etkinlik zor ise bu durumda da etkinlik stres yaratacaktır. Kişi yoğun uğraşı gerektiren ve sahip olduğu becerileriyle işin zorluğunun örtüştüğü bir etkinlik içinde ise etkinliğin tamamlanma süreci hazların arka arkaya akışını getirecektir (Csikszentmihalyi, 1975'den aktaran: Yetim, 2001).

Tabandan Tavana (Bottom-up) ve Tavandan Tabana (Top-down) Kuramları: Tabandan Tavana ve Tavandan Tabana Kuramları felsefi kökenleri ile öznel iyi oluşun doğasını ve belirleyicilerini anlamaya yönelik yaklaşımları bakımından farklılaşmaktadır (Diener, 1984).

Tabandan Tavana ve Tavandan Tabana Kuramlarının birbirinden farklılaştığı temel nokta; birey yaşadığı haz verici yaşantıların bir sonucu olarak mı kendini mutlu hisseder; yoksa birey kendini mutlu hissetmesi nedeniyle mi yaşantılarından haz alır, sorusudur (Türkdoğan, 2010).

Tabandan Tavana Kuramı'na göre mutluluk, bireyin yaşamında zevk veren, doyum aldığı anların ve yaşantıların toplamıdır. Bir birey mutlu an ya da deneyimleri fazla sayıda olduğu için mutludur. Yaşam doyumu da bireyin aile yaşamı, evlilik, gelir durumu, yaşadığı yer gibi yaşamın farklı alanlarından aldığı doyumun birleşimidir (Diener, 1984).

Tabandan Tavana Kuramı bireylerin yaşadıkları haz ve acıların değerlendirmesinin mutlu ya da mutsuz olmalarına yol açtığını savunur. Bireyin haz aldığı olayların ve farklı yaşam alanlarında elde ettiği doyumlarının sıklığı önemlidir. Mutluluk, bireylerin

yaşadıkları küçük mutlulukların toplamıdır. Tabandan Tavana Kuramı'nın temelleri felsefedeki atomistik düşünceye dayanır (Deiner, 1984; Kozma ve Stones, 1980).

Tavandan Tabana Kuramı'na göre, bireyin öznel iyi oluşunda en önemli etken kendi kişilik özellikleridir. Bireyler kişilik özelliklerinin etkisi altında olayları ya da çeşitli yaşam koşullarını yaşarlar ve aynı etki altında da bu durumlara tepki verirler. Tavandan Tabana Kuramı'nda bireyin mutlu olması, yaşamın haz veren yanlarını görmesi ve haz veren yaşantıların birçoğunu yaşaması ile sağlanır (Brief ve diğerleri, 1993). Bu kuram açısından bakıldığında; mutluluk bireyin dışında değil, içindedir. Birey olumlu ve olumsuz değerlendirme yetisine sahiptir ve yaşadıklarını bu yetiyle değerlendirir. Yani bireyin yaşam olaylarını yorumlayış şekli, bireyin mutluluğunu etkilemektedir (Deiner, 1984). Costa, McCrae ve Norris (1981)' e göre, aynı yaşam koşullarını yaşamalarına rağmen bazı insanların mutlu bazılarının ise mutsuz olması; mutlu insanların olumlu düşünme ve olayları olumlu yönde deneyimleme eğilimlerine, mutsuz insanların ise olumsuz düşünme ve olumsuz biçimde yaşama eğilimlerine sahip olmaları ile açıklanabilir (Costa, McCrae ve Norris, 1981'den aktaran: Brief, Butcher, George, Link, 1993).

Tavandan Tabana ve Tabandan Tavana Kuramları, öznel iyi oluşta kişisel algıların merkezi rolü olduğunu savunma açısından birbirlerine benzemekte; ancak objektif yaşam olaylarının mutluluğa etkisi konusundaki görüşleri bakımından farklılaşmaktadırlar. Tabandan Tavana Kuramı, öznel iyi oluşun belirleyicisi olarak maddi zorluklar gibi objektif yaşam koşullarına daha çok yer verirken, Tavandan Tabana Kuramı öznel iyi oluşta, var olan koşullar üzerinde daha az durarak bireyin kişiliğinin daha belirleyici olduğunu belirtmektedir (Mpofu, 1999).

Uyum (Adaptation) Kuramı: Uyum Kuramı, bireyin yaşantısına yönelik kendine koyduğu standartlarla ilgilidir. Bireyin yaşadıkları, koyduğu standartlardan daha iyiye, birey mutlu hisseder. İyi olayların ardı ardına sürmesi ile birey buna uyum sağlar ve böylece bireyin standartları da yükselir. Birey yaşamı ilerledikçe yaşayacağı olaylar için yeni ölçütler oluşturur (Brickman ve Campbell, 1971'den aktaran: Yetim, 2001).

Diener, Suh, Lucas ve Smith (1999) modern öznel iyi oluş kuramlarının odak noktasının var olan koşullara uyum ve alışma olduğunu belirtmişlerdir. Bireyler iyi ya da kötü olaylara zamanla uyum sağlarlar ve hem mutluluk hem de üzüntü hissini çok uzun süre yaşayamazlar. Bireylerin duygu sistemleri yeni olaylara yönelik çok güçlü tepki vermekte; ancak bu tepki zamanla azalmaktadır. Öznel iyi oluşla ilgili olarak, genellikle yakın olayların geçmiş olaylara oranla daha güçlü bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Suh, Diener ve Fujita (1996), yaşam olaylarının öznel iyi oluş üzerindeki etkisini araştırmışlar ve iyi ya da kötü yaşam olaylarından özellikle son üç ay içinde yaşanmış olanların öznel iyi oluşu etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Suh, Diener ve Fujita (1996)' ya

göre insanlar olumlu ve olumsuz yaşam olayları ve koşullarının ikisine de uyum sağlamaktadırlar(Suh, Diener ve Fujita 1996'dan aktaran: Diener ve diğerleri, 1999).

Uyum Kuramı'na göre birey bugün, kendini hayatındaki bazı önemli değerler açısından geçmişe oranla daha kötü durumda görüyorsa mutsuz; kendini geçmişten daha iyi bir durumda görüyorsa mutlu hissedecektir (Türkdoğan, 2010).

Dinamik Denge (Dynamic Equilibrium) Kuramı: Dinamik Denge Kuramı'na göre, normal yaşam olayları bireyin öznel iyi oluş halini etkilemezken, normalden sapan yaşam olayları bireyin öznel iyi oluşunda değişikliğe yol açar. Birey, normalin dışında olumlu ya da olumsuz bir olay yaşadığında öznel iyi oluş hali bu olaydan etkilenir; ancak bir süre sonra yine sabit seviyesine ulaşır. Aynı zamanda bireyin öznel iyi oluşu, sabit kişilik özellikleri tarafından da şekillenmektedir. Dışadönüklük ve çeşitli yaşantılara açıklık gibi özellikler bulunan bireylerde öznel iyi olma halinin denge düzeyinde durması daha olasıdır. Temel olarak öznel iyi oluş, bireyi etkileyebilecek yaşam olaylarının yaşanmasından bir süre sonra kişiliğin belirlediği denge düzeyine dönmektedir (Headey ve Wearing, 1989).

Headey (1993), bu kuram ile ekonomi ve sosyal psikolojinin öznel iyi oluşla ilgili yaklaşımlarını birleştirmiştir. Headey (1993) stok düzeyleri, ruhsal gelir akışı ve öznel iyi oluş kavramlarını Dinamik Denge Kuramı'nda birleştirmiştir. Burada sözü edilen stoklar, sosyal geçmiş ve kişilik özellikleri gibi tutarlı özellikleri; ruhsal gelir akışı ise yaşam olaylarından kaynaklanan doyum(haz) ve acıları temsil etmektedir. Bireyin aile, arkadaşlık ilişkileri, serbest zaman, iş, sağlık ve para gibi alanlarda belirli stokları bulunmakta ve bu stoklar belli zamanlarda ölçülmektedir. Stoklar ile bireyin yaş, cinsiyet, kişilik, genel bilgi ve sosyal statü gibi sosyal geçmişi bir araya gelmekte ve akışı etkilemektedir. Akışlar olaylar, yaşantılar, tüketim karı ve stok değişiminden oluşmaktadır. Kurama göre bireyin sahip olduğu stoklar çerçevesinde akış devam ederse öznel iyi oluş etkilenmez; ancak olaylar ve yaşantılar normal denge örüntüsünden saptığında yani normal dışı olduğunda bireyin öznel iyi oluşu bir süreliğine değişim gösterir.

Yargı Kuramları (Judgment Theories): Yargı Kuramları, öznel iyi oluşun; bireyin bazı standartlar ile gerçek koşullar arasındaki karşılaştırmaları sonucunda oluştuğunu belirtmektedirler. Gerçekteki durum belirlenen standardın üstünde ise mutluluk söz konusudur. Bu karşılaştırmalar, doyum konusunda bilinçli yapılırken; duygular konusunda bilinçsiz ya da bilinçdışı yapılabilmektedir (Yetim, 2001).

Yargı Kuramları, karşılaştırma bakımından olumlu ya da olumsuz olayların neler olduğunu belirlememekle birlikte; olayların ortaya çıkaracağı duyguların miktarını da öngörebilmektedir. Bu bakımdan yargı kuramları ele aldıkları standartlara göre sınıflandırılabilir (Yetim, 2001). Bu sınıflandırmalar aşağıdaki şekildedir:

Çok Yönlü Uyuşmazlık Kuramı (Multiple Discrepancy Theory):

Michalos (1985), bireylerin; kendilerini, geçmiş koşullar, istekler, doyumun ideal düzeyleri, ihtiyaçlar, amaçlar ve diğer bireylerin durumu gibi çok sayıda standartla karşılaştırdıklarını belirtmektedir. Bireyin doyuma ilişkin yargıları, o anki koşullar ile sözü edilen standartlar arasındaki farklılığa dayanmaktadır. Koşullar ve standartlar arasındaki fark fazla ise doyum düşük, fark az ise doyum yüksek olmaktadır (Micholas, 1985'den aktaran: Diener ve diğ., 1999).

Çok Yönlü Uyuşmazlık Kuramı'nın daha az karmaşık biçimi olan Tek Faktörlü Uyuşmazlık Kuramı ise öznel iyi oluşu, bireyin gerçek durumu ile öznel olarak algıladığı idealleştirilmiş ilişkiler durumu arasındaki fark olarak görmektedir. Her iki kuramda da karşılaştırılan yargı kaynakları bilişsel ya da duyuşsal olabilmektedir (Mpfu, 1999).

Sosyal Karşılaştırma Kuramı (Social Comparison Theory):

Bu kuram, bireyin yaptığı sosyal karşılaştırmaların öznel iyi oluşunu etkilediğini savunmadır. Birey kendi durumunu diğer kişilerin durumu ile karşılaştırarak değerlendirmektedir. Bireyin durumu diğer kişilerin durumuna oranla daha iyi ise mutluluk; bireyin durumu diğerlerinden daha kötü ise mutsuzluk söz konusudur. Wood (1996), sosyal karşılaştırmayı; bireyin ilişki içinde olduğu bir ya da daha fazla kişinin özellikleri hakkında düşünme süreci olarak tanımlamaktadır. Sosyal karşılaştırma; sosyal bilgi edinme, sosyal bilgi hakkında düşünme ve sosyal karşılaştırmaya tepki verme olmak üzere üç temel süreçten oluşmaktadır. Bireyin kendisi ile diğer bireyler arasındaki benzerlikleri, farklılıkları ya da her ikisini birden düşünmesi, sosyal bilgi hakkında düşünme sürecidir. Sosyal karşılaştırmaya verilen tepkiler bilişsel, duygusal ya da davranışsal boyutları içermekte ve bireyin bir tepkide bulunması kendisi ile başkaları arasında farklılıklar bulunduğunu göstermektedir (Wood, 1996'dan aktaran: Diener ve diğerleri, 1999).

Bağ (Associationistic) Kuramları: Bağ Kuramları; bireylerin mutlu olma eğilimlerini, bellek, koşullanma gibi kavramlar ve bilişsel ilkelere dayanarak açıklamaktadır. Bu bilişsel yaklaşımlardan birinde, mutluluk bireyin kendisini ilgilendiren olaylara ilişkin yüklemeleri ile ilgili görülmektedir. Olaylara ilişkin olumlu yüklemeler, daha fazla mutluluk hissi anlamına gelmektedir (Schwardz ve Clore, 1983'den aktaran: Yetim, 2001).

Bellek konusunda yapılan çalışmalar mutlu kişilerin birbirlerine olumlu ilişkilerle bağlı zengin bilişsel ağlara sahipken; mutsuz kişilerin birbirlerine olumsuz ilişkilerle bağlı, sınırlı ve yalıtılmış bilişsel ağlara sahip olduklarını ortaya çıkarmıştır (Yetim, 2001).

Bağ Kuramları'nın üzerinde durduğu kavramlardan biri olan koşullanma ile öznel iyi oluş ilişkisi ise duyguların ortaya çıkmasında klasik koşullanmanın etkili olduğu üzerinedir.

Yapılan araştırmalar yoğun duygu yüklü koşullanmaların snmeye çok dirençli olduklarını göstermiştir. Bu koşullanmaların olumlu yönde olanları mutluluğu arttırırken; olumsuz yönde olan koşullanmalar mutsuzluk hissine yol açmaktadır (Yetim, 2001).

2.1.5. Evlilik Uyumu ve Değer Tercihleri İlişkisi

Rogers (1951), bir kişinin; değerlerini gözden geçirmesinin, uyum açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Kişi, değer yapısında bir değişikliğe gerek olup olmadığını anlamak için deneyimlerini değerlendirmeli ve bu değerlendirme ile bir değişiklik gerçekleştirmelidir. Değerlerin değerlendirilmesi, kişilik gelişimine ve sosyal değişmeye katkılar sağlamaktadır. Kişi, kendine uygun gördüğü kişilik özelliklerinde ve sosyal davranışlarında gerçekleştireceği gelişim ya da değişiklikler aşamasında kendisi için değerli olan şeylerin neler olduğunu incelemek durumundadır (Rogers, 1951'den aktaran: Schultz, Schultz, 2001).

Evlilik kararı hayattaki en önemli kararlardan biridir. Bu karar öncesinde kişi kendi özelliklerinin farkında olmalı, kendisi için nelerin vazgeçilmez olduğunu ve evleneceği kişide neleri aradığını çok iyi bilmeli; karşısındaki kişinin de bu özelliklere ne ölçüde sahip olduğunu çok iyi değerlendirmelidir. Eş seçimi ile ilgili kararını bu değerlendirme sonucunda vermelidir (şenel, 2009).

Değerler insanlar arasındaki ilişkide tek yönlü değildirler (Aydın, 2003). Evli çiftler her zaman zannedildiği kadar tutum benzerliğine sahip olmayabilirler (Buunk ve Bosman, 1985). Eşlerin değer sistemlerinin benzer olması, evliliğin ilerleyen yıllarında uyumu ve beraberinde mutluluğu etkileyen önemli bir faktördür (Medling ve Mccarrey, 1981).

Veenhoven (2000), mutluluğun ölçülmesinde araştırmanın yapılacağı bölgedeki sosyo-ekonomik ve kültürel durum, evlilik ve iş hayatına bakış açısı, değerler gibi ölçütlerin farklılaşabildiğini ve bu ölçütlerin dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir.

Bireyler seçtikleri eşle evlenme sebeplerini aıklayabilseler bile, niçin evlenmek zorunda olduklarını açıklayamamaktadırlar. Pek çok insan âşık olduğu kişiyle evlenmediği ya da evlenemediği gibi, çoğu kişi de aslında ciddi ve gerçek bir aşk hikâyesi olmadan evlenmektedir. Bir evlilikte ana etken aşk değilse; bunun dışındaki sebeplere bakılmalıdır. Bunlar sosyal, ailevi ve duygusal sebepler olabilir. Ailevi bağlantıların rolü, ekonomik emniyet duygusu ve ihtiyacı, evli olmanın sosyal açıdan getirileri gibi değişik sebepler bu sebeplerden bazılarıdır. Bu aşamada kişinin ve toplumun değerleri de göz önünde bulunmaktadır (Adasal,1963).

Bireyler kişilik, din, dil, ırk, kültür, bireysel tarih, deneyimler, alışkanlıklar, tercihler, davranışlar ve değerler gibi boyutlarda birbirlerinden büyük ölçüde ayrılan özelliklere

sahiptirler. Bireylerin sahip oldukları özellikleri doğrultusunda evlilikler gerçekleştirdikleri düşünülmektedir (Fidanoğlu, 2007).

Bireylerin kendilerine pek çok açıdan benzeyen eşlerle evlenmeye meyilli olduğu yönünde bulgular bulunmaktadır (Feingod, 1992). Bu eğilime “homogami” adı verilir, diğer bir deyişle eşlerin benzerliğidir. Evlilikte homogami, bulunan eşte arzulanan özellikleri bulmak için bir uğraş ya da genelde kendine benzer olanın tercih edilmesinin bir sonucu olarak görülmektedir (Feingold, 1988). Acitelli, Kenny ve Weiner (2001), Dryer ve Horowitz (1997) gibi araştırmacılar, kişilikleri, değerleri ve kişiler arası davranışlarında genel olarak benzerlik gösteren çiftlerin, bu konularda benzerlik göstermeyen çiftlere oranla kendilerini daha mutlu olarak değerlendirdiklerini belirtmişlerdir (Rauer ve Volling, 2005).

Lauer ve Warren, başarılı bir evlilikte, eşler arasındaki benzerliklerin önemli bir rolü olduğunu belirtmektedirler. Bunu, Warren; “Her ne kadar farklılık çekici olarak algılansa da, çiftler arasındaki benzerlikler bankadaki paraları gibi, farklılıklar ise borçları gibidir.” şeklinde bir benzetme ile açıklamaktadır. Warren eşlerin, aralarındaki farklılıkların fazla olması durumunda birbirlerinin farkları ile baş etmeye ya da birbirlerinin farklılıklarına alışmaya çalışırken, evliliklerini geliştirmek için gereken enerjilerini harcayacaklarına inanmaktadır. Aynı zamanda eşlerin sahip oldukları ortak hayat görüşü ve hedefler gibi konularda da benzerlik göstermeleri evlilikte uyum ve mutluluğu olumlu yönde etkilemektedir (Şen, 2009)

Eşler arasında uyumun sağlanması ve mutluluğun elde edilebilmesinin, eşlerin; iletişim, değerler, amaçlar, karar verme, evle ilgili faaliyetlerin yürütülme biçimi, yakın akrabalarla ilişkiler, serbest zamanların değerlendirilmesi, gelir idaresi gibi konularda görüş ve çabalarını birleştirmeleri ile gerçekleşebileceği düşünülmektedir (Şener ve Terzioğlu, 2002).

Bireyin yaşamında önemli bir yeri olan evlilik uyumu, uyumlu bir evliliğe bağlı olarak gelişmekte ve bireyin psikolojik sağlığını yakından ilgilendirmektedir. Bireylerin evliliklerinde yaşadıkları uyum sorunları ve çatışmalar sonucunda sıklıkla psikolojik rahatsızlık gösterdikleri ve psikolojik yardım talebinde buldukları görülmektedir (Bloom, Asher ve White, 1978).

2.1.6. Evlilik Uyumu ve Öznel Mutluluk İlişkisi

Evlilik ve aile ile ilgili yapılan çalışmalar evlilikte uyum, mutluluk, memnuniyet ve başarı gibi kavramlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Evlilik uyumu evli çiftler arasında çeşitli alanlarda yaşanan uyumu belirtmektedir. Evlilik uyumu, farklı kişiliğe sahip eşlerin mutluluğu elde etmek ve ortak hedeflere ulaşmak için bir bütün olarak birbirlerini tamamlaması şeklinde tanımlanabilir. Süreç içerisinde yaşanan değişikliklere göre eşler

beklenti ve ihtiyaçlarını değiştirebilmekte ve her iki taraf da adaptasyon yaşamaktadır (Burgess ve Cottrell, 1998).

Bir evlilikte; mutluluk, doyum ve beklentilerin gerçekleşmesi, karşılıklı uyum ile mümkündür (Sardoğan ve Karahan, 2005). Sinha (1989) evlilikte uyumun evlilik yaşamlarındaki doyum, mutluluk ve mutsuzluk gibi tüm duyguları kapsadığını ifade etmektedir.

Evli çiftlerin ilişkilerinin öznel olarak değerlendirilmesi evlilik kalitesi olarak tanımlanır. Yüksek evlilik kalitesi, yüksek derecede uyum, yeterli iletişim, yüksek derecede doyum ve mutluluk ile ilişkilidir (Spainer, 1979).

Uyumlu bir evlilik ile gerçekleşen evlilik mutluluğu insan yaşamında önemli bir rol oynamakta ve bireylerin ruh sağlığını etkilemektedir. Evlilik uyumunda yaşanan aksaklıklar, yoğun olarak yaşandığında eşler ve var ise çocuklar açısından bir yaşam krizine ya da travmaya dönüşmektedir. Bu durum mutlu - mutsuz evlilik olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Uyumlu bir evlilik ilişkisi eşlerin evlilikten yüksek doyum almasını ve evlilikte mutlu olmalarını sağlarken; diğer yaşam alanlarında (iş, arkadaşlık gibi) olumsuzluklar yaşayabilen eşlerin psikolojik sağlığını da korumaktadır. Tersine şekilde; evlilikte eşlerin hem evlilikten hem de birbirlerinden doyum sağlamaları ve mutluluk algılarının üst düzeyde olması da evlilikte uyumu arttırmaktadır (Fidanoğlu, 2007).

Evlilikte mutluluğun sağlanmasında eş seçimi de önemli bir faktördür. Eş seçimi öncesinde kişinin evlilikten beklentisini, amacını çok iyi saptaması ve beklentilerinin gerçekçi olup olmadığını belirlemesi gerekir. Ortak ve benzer yönleri çok olan kişilerin evliliklerinde başarı olasılığı daha yüksektir. Bununla beraber bir bireyin karşı cinsten kendine tam olarak benzeyen, kendisiyle her yönden uyumlu ve dengeli ilişkiler yürütebileceği bir kişi beklemesi gerçekçi bir beklenti değildir. Evliliğin, ilişkinin dayandığı benzer gereksinimler ile karşıt ya da tamamlayıcı gereksinimleri doyuracak nitelikte olmasını beklemek daha gerçekçi ve olası bir beklentidir (Bilen,1983). Başka bir açıdan bakıldığında ise; her evlilikte gelenek, görenek ve yasalara bağlı zorunlulukların olduğu bilinmektedir. Bir evlilik tümüyle zorunlu bir ilişki haline gelmişse, bu evlilikte uyumun bozulması, sorunların çıkması kaçınılmazdır(aile baskısı ya da çocuklar nedeniyle boşanamama gibi). Zorunlu evlilik ilişkilerinde eşler birbirleriyle iyi geçiniyor mu gibi görünseler de aslında gerçekten istedikleri için değil birlikte olmak zorunda oldukları için beraberdirler. Bu durumda da evlilikte mutluluktan söz edilemez (Haley,1988).

Gottman (1994)'a göre, mutlu çiftler, birbirini seven, birbirini anlayan ve tartışmaları rahatlıkla çözümleyen bir ilişki içerisinde yaşarken; mutsuz çiftler genellikle iletişimde olumsuzlukların olduğu, olumsuz eleştirilerin tartışma ve kavgalara dönüştüğü bir evlilik

ilişkisi yaşamaktadırlar. Mutsuz çiftlerin sayıca fazlalığı global alanda da mutsuzluklara yol açabilmektedir.

Evlilikte mutluluğun, evli bireylerin yaşam doyumu ve genel mutluluğu ile yakından ilişkili olduğu; evlilikte yaşanan sıkıntılar ve uyumsuzluğun ise bireylerin ruhsal ve fiziksel sağlıklarını olumsuz yönde etkilediği araştırmalarla desteklenmektedir (Koydemir, Selışık ve Tezer, 2005).

Evlilik hayatında yaşanan mutluluk genel mutluluğa, hayatın diğer alanlarından (iş, arkadaşlar) daha fazla katkıda bulunmaktadır. Evlilik hayatının; sosyo-demografik değişkenlerin dağılımı, aile ve arkadaşlarla ilişkiler, mesleki değişkenler gibi hayatın diğer alanlarına kıyasla bireyin ruh sağlığı üzerinde daha koruyucu etkisi olduğu belirtilmektedir (Broucke, Vandereycken ve Vertommen, 1995; Gülaçtı, 2009).

Coyne ve DeLogins (1986), evli bireylerin bekar bireylere göre ruhsal ve fiziksel sağlıklarının daha iyi olduğunu; mutsuz evliliğe sahip olan bireylerin de mutlu evliliğe sahip bireylerden daha fazla bedensel ve ruhsal hastalık yaşadıklarını ve genel mutluluk düzeyleri ile yaşam doyumlarının daha düşük olduğunu belirtmişlerdir (Coyne ve DeLogins, 1986'dan aktarılan: Fidanoğlu, 2007)

2.1.7. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde araştırma değişkenleri olan evlilik uyumu, öznel mutluluk ve değer tercihleri ile ilgili daha önce yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1.7.1. Evlilik Uyumu İle İlgili Araştırmalar

Evlilik uyumunu incelerken kimi araştırmacılar ilişki boyutlarına; kimi araştırmacılar ise bireysel konulara odaklanmaktadır. Ancak genellikle bu konuda araştırma yapan araştırmacıların çatışma, iletişim gibi ilişki boyutuna odaklanarak uyumu değerlendirmeye çalıştıkları görülmektedir (Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006).

Evlilik uyumu ile ilgili yapılan araştırmalara; eşlerin kişilik yapıları, bağlanma özellikleri, eşler arasındaki cinsel yaşamın niteliği, eşlerin fiziksel ve ruhsal durumları, evliliği etkileyebilecek sosyo- demografik özellikler gibi konular etki etmektedir. Bu sebeple, evlilik araştırmalarında sıklıkla evlilikte başarı, uyum, mutluluk, doyum, görüş birliği, arkadaşlık, problem çözme etkileşimleri, çatışma çözme, bağlanma stilleri, eş seçimi, rol beklentileri, evlilikle ilgili işlevsel olmayan inançlar gibi değişkenler ele alınmaktadır (Çelik, 2006).

Evliliklerde yaşanan sorunların, bireylerin psikolojik rahatsızlıklar yaşamaları ve psikolojik yardım istemelerinde önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple

evlilik üzerine yapılan araştırmalarda evliliklerde mutluluk, uyum, doyum gibi kavramların incelenmesi önemli görölmektedir (Fincham ve Bradbury, 1987).

Rollins ve Cannon (1974) evlilik uyumunu Duvall'ın 8 evre sınıflamasını kullanarak incelemişlerdir. 799 orta sınıf ailedeki kadın ve erkeklerle yapılan çalışma sonucunda, aile yaşam döngüsünde farklı etkiler olduğu saptanmıştır. Kadınların evlilik uyumlarının erkeklere göre aile yaşam evreleriyle daha uyumlu olduğu görölmüştür. Kadınların ilk evrelerde uyumlarının yüksek olduğu ve kademeli olarak genç dönem, boş yuva evrelerinde azaldığı, emeklilikte ise arttığı bulunmuştur. Benzer şekilde erkeklerde de yine ilk evrelerde uyumun yüksek olduğu, ayrılma evresinde azaldığı ve sonrasında boş yuva ve emeklilikte arttığı görölmüştür.

Kocadere (1995), tarafından iyi ve kötü evliliklerin özelliklerini belirlemeye yönelik yapılan araştırmada; iletişim, cinsel yaşam, duygular, boş zaman etkinlikleri gibi evlilikle ilgili on yedi alanda iyi ve kötü evliliklerin özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulguları, on yedi alanın hepsinde iyi evliliklere göre kötü evliliklerde olumsuz özelliklerin çok daha yüksek oranda yaşandığını göstermiştir. İyi ve kötü evlilikler arasında en belirgin farklar; güven, yakınlık gibi duygular ile boşanmayla ilgili düşüncelerdedir. Kötü evliliği olan kişilerin her alanda iyi evliliklere göre daha fazla sorunla karşılaşıyor olmaları araştırmanın önemli bulgularından biridir. Kötü evliliklerde, evliliğin her yönüyle olumsuz olarak algılanıp değerlendirilmesi; başlangıçta bazı alanlarda ortaya çıkan sorunların çözülmemesi sonucunda, eşlerin diğer eş ve evlilik hakkında genel bir olumsuz tutum oluşturması ve özellikle olumsuz duygular tarafından şekillenen bu genel tutumun bu olumsuz algı ve değerlendirmeye yol açtığı düşünölmektedir.

Tutarel-Kışlak (1995), eşleriyle uyumlu olan ve olmayan bireylerin, eşlerinin olumsuz davranışlarına yaptıkları nedensel ve sorumluluk yüklemeleri ile depresyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Eşleriyle uyumsuz olan bireylerin, olumsuz eş davranışlarına karşı uyumlulardan daha fazla yükleme yaptıklarını; eşleriyle uyumsuz veya depresif olan bireylerin, sorumluluk yüklemelerini nedensel yüklemelerden daha fazla kullandıklarını belirlemiştir. Uyum puanı artıp, depresyon puanı düştükçe; eş olumsuz davranışa bile olumlu tepki verildiği ve gerilimin sürdürölmediği görölmüştür.

Evli bireylerin iletişim şekilleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen Malkoç (2001), evli bireylerin her bir iletişim şekli ile evlilik uyumlarının ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Evlilik uyumu düşük olan bireylerin evlilik uyumu yüksek olan bireylere göre daha fazla yıkıcı ve daha az yapıcı iletişim şekillerini kullandığı belirlenmiştir.

Kaya (2003), evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolünü incelemiş ve annelerin saldırganlık ve kin davranışının, evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide aracı

rol oynadığı sonucuna ulaşmıştır. Babalar için ise, evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasında, çocuk yetiştirme tutum değişkenleri kontrol altına alınmasından önce ve alındıktan sonra, anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Koydemir, Selşik ve Tezer (2005), evlilik uyumu ve mükemmeliyetçilik boyutları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda; yüksek uyum ve düşük uyum gösteren eşlerin mükemmeliyetçiliğin alt boyutlarına göre farklılık göstermediği ve mükemmeliyetçiliğin alt boyutları ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Özen (2006), eşlerin değer uyumlarının ve eşlerin çatışma çözüm stillerinin, eşlerin evlilik uyumu üzerindeki yordayıcı etkisini araştırmıştır. 140 evli çift ile gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre, eşlerin; geleneksellik, hazcılık, uyarılım, değer benzerlikleri ve eşlerin; güç değer farklılıkları, kadınların evlilik uyumunu olumlu bir şekilde yordamıştır. Ancak eşlerin değer benzerliklerinin kocaların evlilik uyumuna anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Kocaların kullandıkları çatışma çözüm stillerinin kadınların evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir etkisi olmasına rağmen, kadınların kullandıkları çatışma çözüm stillerinin kocalarının evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Kocaların olumsuz çatışma çözüm stilini kullanmalarının kadınların evlilik uyumuna olumsuz bir etkisi olduğu ve kadınların ve erkeklerin olumsuz çatışma çözüm stillerinin, çiftlerin evlilik uyumunu olumsuz bir şekilde yordadığı bulgulanmıştır.

Polat'ın (2006), araştırmasında; evlilik uyumu, aldatma eğilimi ve çatışma eğilimi değişkenlerini kullanmıştır. Evlilik uyumu yüksek olanların çatışma eğiliminin düşük olduğu, kadınların sosyoekonomik düzeyi yükseldikçe evlilik uyumlarının yükseldiği ve çatışma eğilimlerinin düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada; evlilik uyumu yüksek olan bireylerin aldatma eğilimlerini düşük belirttikleri ve erkeklerin daha çok aldatma eğimi belirttikleri ortaya çıkmıştır. Aldatma eğilimini en iyi yordayan değişkenler ise sırasıyla, evlilik uyumu, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, ilişkinin başlangıcı ile evlilik kararı arasındaki süredir. Erkeklerde ilişkinin başlangıcı ile evlilik kararı arasındaki süre arttıkça aldatma eğilimi düzeyinin de arttığı ortaya çıkmıştır.

Tuncay (2006), evlilik uyumu ile mükemmeliyetçiliğin kişilerarası bağlamda ilişkisini incelemiştir. 210 evli birey ile gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarına göre; kadınların başkalarınınca belirlenen mükemmeliyetçilik boyutundaki yüksek puanları, depresyon ve sürekli kaygısındaki yüksek puanları ile çocuğunun olması, evlilik uyumundaki düşük puanlar ile ilişkilidir. Kadınların, eşinin kendilerine karşı eleştirel olduğu algısına sahip olmaları durumunda evlilik uyumu puanları düşmektedir. Erkeklerin ise başkalarınınca belirlenen mükemmeliyetçilik ve depresyon puanları yükseldikçe, evlilik uyumu puanları

düşmektedir. Eğer erkek eşine karşı eleştirel olduğu algısına sahipse, evlilik uyumu azalmaktadır.

Fidanoğlu (2006) evli bireylerin evlilik uyumu, mizah tarzı ve kaygı düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma katılımcıları 1 ile 10 yıl arasında evli 225 çiftten oluşmaktadır. Çiftlerin evlilik uyumuna anlamlı etkisi olan değişkenler; evlilikte ayrı kalınan süre olması, erkeğin kaygı durumu, erkeğin yaşı ve çiftin mizahi özellikleri olarak bulunmuştur. Evlilik süresi ve kadının yaşının evlilik uyumu üzerinde anlamlı etkisi bulunmamıştır. Olumlu mizah özelliklerinin yüksek olduğu çiftlerde evlilik uyum düzeyinin de yüksek olduğu; kadının kaygı düzeyinin yüksek olmasının evlilik uyumunu olumsuz etkilediği; kadının evlilik uyumunu etkileyen değişkenlerin evlilik süresince ayrı kalınan süre olması ve mizah tarzı olduğu bulunmuştur. Çocuk olması, evlilik yılı, kadının kaygı durumu ve yaş gruplarının evlilik uyumuna anlamlı etkisi bulunmamıştır. Erkeklerin evlilik uyumu üzerine yaş grupları ve kaygı durumunun anlamlı etkisi olduğu; mizah gruplarının erkeklerin evlilik uyumu üzerine etkisi anlamlı bulunmamakla beraber anlamlılık seviyesine yakın olduğu tespit edilmiştir.

Erdoğan (2007) evlilik uyumu ile demografik veriler, eşlerin bağlanma özellikleri, psikiyatrik durumları, mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Araştırma katılımcıları; evlilik sorunları yaşayan 25 çift ile herhangi bir sorun yaşamayan kontrol grubu olarak nitelendirilen 25 çifttir. Araştırmada; demografik verilerde evlilik sorunları olan grupta evde çekirdek aile üyeleri dışında yaşayan aile büyüklerinin daha fazla oranda bulunmasının bu gruptaki evlilik sorunları ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Evlilikte sorun yaşayan çiftlerde kadınların bağlanma stillerinde kaçınma ve kaygı boyutlarının öne çıktığı, erkeklerde ise kaçınma boyutundan yüksek puanlar alındığı bulunmuştur. Kadınlar, erkekleri ilişki içinde kopuk ve kontrolcü olarak, erkekler ise kadınları bağımlı olarak nitelendirmişlerdir. Yapılan psikiyatrik değerlendirmeler sonucunda, evlilik sorunları olan grupta yer alan kadınlarda %48 oranında depresyon görülmüştür.

Fidanoğlu (2007), evlilik uyumu ile eşlerin somatizasyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve sosyo demografik değişkenlerle karşılaştırma yapmıştır. Evlilik uyumu ile somatizasyon arasında negatif yönde zayıf ilişki bulunmuştur. Somatizasyon puanı azaldıkça evlilik ilişkisindeki doyum, fikir birliği, duyguların ifadesi ve genel evlilik uyumu artmaktadır. Somatizasyonla anlamlı derecede ilişkili bulunmuş değişkenler cinsiyet, eğitim, sosyal güvence, kız çocuğuna sahip olma, bireysel ve ailevi sağlık durumu, kilo farkı ve evlilik süresidir.

2.1.7.2. Değer Tercihleri İle İlgili Araştırmalar

Değerlerle ilgili araştırma yapmanın başlıca amaçlarından biri, insanlarda var olan değer yönelimlerini belirlemek ve bu yönelimlerin insanların tutum, davranış, toplumsal deneyim ve rolleriyle ilgili etkileşimlerini ortaya çıkarmaktır (Mehmedoğlu, 2006).

Rokeach'ın Değer Envanteri 1968 yılında 21 yaş üzeri yetişkinlere uygulanmış, amaçsal ve araçsal olarak belirlenen değerlerin, cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim, ırk, yaş, dinî ve politik aidiyetlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bulgular ortak kültür ve alt kültürel deneyimlerin, değerlerin önemli belirleyicileri olduğunu göstermiştir (Bilgin, 1995).

Ekşi (1974, 1982), tarafından üniversite öğrencileri ile araştırmalar yapılmıştır. Öğrencilere; "hayatta aşağıdakilerden hangisi en önemlidir, sizin için önemli birini seçin" yönergesi, "ailem, duygusal bağlılığım olan kişi (ya da kişiler), gelecekteki mesleğimle ilgili çalışmalar, dinsel inanç ve etkinliklerim, ülkemizin durumunu düzeltmek için etkinliklere katılmak, sanatsal etkinlikler, sporla ilgili alanlar, kültürel etkinlikler" maddeleri ile verilmiştir. Bütün yıllarda dağılımlar birbirine çok benzer nitelikte çıkmıştır. İlk sırada yer alan ailem tercihi birinci sınıflarda %42 iken dördüncü sınıflarda % 31 olarak; duygusal bağlılığı olan kişilerin oranıysa birinci sınıflarda % 9 iken dördüncü sınıflarda % 31 olarak değerlendirilmiştir (Ekşi, 1986).

Güngör(1993), değerler psikolojisi üzerine yaptığı deneysel çalışmada, genç erkekler ve kızlar, orta yaşlı erkekler ve kadınlar olmak üzere dört grubun değer sıralamaları incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre genç erkeklerin sıralaması; siyasal, ahlaksal, kuramsal, ekonomik, sosyal, estetik ve dinsel değerler iken; genç kızların sıralaması; ahlaksal, siyasal, sosyal, ekonomik, kuramsal, estetik, dinsel değerlerden oluşmaktadır. Orta yaşlı erkeklerin sıralaması; ahlaksal, kuramsal, ekonomik, sosyal, siyasal, estetik, dinsel değerler; orta yaşlı kadınların sıralaması ise; sosyal, ahlaksal, ekonomik, kuramsal, estetik, siyasal, dinsel değerler şeklindedir.

Başaran (1995), araştırmasında, üniversite eğitiminin ve yaşantısının öğrencilerin değer öncelik sıralamalarında bir değişiklik yapıp yapmadığını, eğer yapıyorsa bunun hangi değerlerde ne yönde ve ne derecede olduğunu saptamayı amaçlamıştır. Dört yıllık üniversite eğitimi süresince gençlerin değer tercih sıralamalarında bazı değişmelerin olduğu gözlenmiştir. Araştırmada; genel olarak iç huzur, kendine saygı, mutluluk gibi bireysel değerlerin önemleri artarken, aile güvenliği, barış içinde bir dünya, ulusal güvenlik gibi toplumsal değerlere verilen önemin azaldığı saptanmıştır. Geniş görüşlü, yetkin, güler yüzlü gibi araç değerlerin günün koşullarına uyarak önemlerinin arttığı görülmüştür. Ayrıca üniversite eğitiminin gençlerin dinsel değerlerinde dikkate alınacak bir değişiklik

yapmadığı sonucuna ulaşılmış; bu bulgunun sebebinin daha önceki yaşlarda özümşenen dinsel değerlerin süreklilik niteliğinin çok belirgin olması olabileceği belirtilmiştir.

Bacanlı (1999), “Üniversite Öğrencilerinin Değer Tercihleri” adlı araştırmasında Schwartz’ın değer ölçeğini kullanmış ve öğrencilerin araç ve amaç değerlerini belirlemeye çalışmıştır. Araç değerlerle ilgili ilk beş değer; sağlıklı olmak, kendi amaçlarını seçmek, başarılı olmak, dürüstlük ve bağımsızlık; amaç değerler ise; iç huzur, anlamlı bir yaşam, gerçek dostluk, aile güvenliği ve sosyal adalet şeklindedir. Araştırma sonucunda öğrencilerin bireysel değerlere toplumsal değerlerden daha fazla önem verdikleri buna karşılık toplumda otorite sahibi, güç sahibi veya zengin olmayı önemsemedikleri görülmüştür. Cinsiyetler açısından ise kızların evrensel ve barışçı değerlere, erkeklerin geleneklere bağlılık ve dindar olmaya daha çok değer verdikleri görülmektedir.

Kağıtçıbaşı ve Kuşdil (2000) Türk öğretmenlerinin değer yönelimlerini belirlemek amacıyla yaptıkları “Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı ” adlı çalışmada; Schwartz’ın değer listesine dört değer daha ekleyerek öğretmenlere uygulamışlardır. Araştırma örnekleminin genelinde en yüksek önemin evrenselcilik, güvenlik ve iyilikseverlik değerlerine verildiği görülmektedir. Uyarılım ve geleneksellik değerlerine ise daha düşük önem dereceleri verilmiştir. Öğretmenlerin yakın ve uzak çevreleriyle olan ilişkilerinde bireysel çıkarlarını geri planda tutma eğiliminde oldukları ve dindarlık değerinin öğretmenlerin değerler sistemi içinde alt sıralarda yer aldığı da sonuçlar arasındadır.

Yazar (2011), ‘Öğretmen Adaylarının Değerler Hakkındaki Görüşleri’ adlı çalışmada 32 öğretmen adayında nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini kullanmıştır. Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının yaşamlarına yön veren başlıca değerler manevi değerlerdir. Ekonomik ve dini değerler ise manevi değerlerden sonra gelmektedir. Öğretmen adayları, değerlerin kazanılmasında ailenin önemli bir rolü olduğu ve değerlerin kazandırılması konusunda ailelerin eğitilmeleri gerektiği görüşündedirler.

2.1.7.3. Öznel Mutluluk-Mutluluk-Öznel İyi Oluş İle İlgili Araştırmalar

Araştırma değişkenlerinden öznel mutluluk kavramı ile ilgili araştırmalar, mutluluk ve öznel iyi oluş kavramlarını ele alan araştırmalar ile birlikte incelenmiştir.

Özmete (2004), ailelerde eşlerin öznel iyi oluş düzeylerini incelediği çalışmada erkeklerin yaşamlarını kadınlara göre daha ilgi çekici ve esnek bulduklarını ve yaşamlarında kendilerini yalnız hissetmediklerini belirtmiştir. Ayrıca kadınların yaşamlarını erkeklere göre daha değerli buldukları ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan eşlerin genel olarak yaşamlarını iyi olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

20–85 yaş arası 166 evli çiftlin evlilik uyumlarını incelemek için yapılan çalışmada; mutlu ve baskın mizaçların evliliklerinde mutluluk yönünde bir eğilim olduğu, uysal ve mutsuz kadınların evlilik uyumlarını yıprattıkları belirtilmiştir. Sonuçlar geçmişte benzer çalışmalarda mizaç ve evlilik uyumu arasında pozitif yönde korelasyona rastlansa da kişilik yapısının evliliği yordamada, çeşitli değişkenler rol alabileceği için, yetersiz kaldığı şeklinde yorumlanmıştır (Blum ve Mehrabian, 1999).

Sharma ve Sidhu (2009), yaşlı yetişkinlerde yaşam kalitesinin belirleyicileri olan öznel iyi oluş ve stres düzeylerini incelemiştir. Araştırma bulguları, erkeklerin kadınlara göre öznel iyi oluş düzeylerinin daha yüksek ve stres düzeylerinin daha düşük olduğunu göstermiştir. Ayrıca evli olan yaşlı yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeylerinin daha yüksek ve stres düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Burgess ve Wallin, evlilik uyumu ve kişilik değişkenleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada, evliliğinde mutlu olan kişiler, duygusal olarak stabil, diğerlerini gözetken, hürmet eden, cana yakın, kendine güvenen ve emosyonel olarak bağlı olarak betimlenmektedir. Evliliğinde mutsuz olan kişiler ise tersi özellikler göstermektedir. Mutlu ve mutsuz evli çiftlerin kişilik özelliklerinin kıyaslandığı çalışmalarda, nörotik özelliklerle bireysel ve evlilik mutsuzluğu arasında ilişki olduğu saptanmıştır (Şener ve Tezioğlu, 2008).

Washington eyaletinde 24 bin bireyle yapılan bir çalışmada (Lucas, 2003), mutluluk ve evlilik arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Evlilikle birlikte yaşam doyumunun arttığı; fakat kısa bir süre sonra bireylerin evlenmeden önceki mutluluk düzeylerine geri döndükleri bulgulanmıştır. Araştırma sonuçları insanların evlendikten sonra bir süre normalden daha mutlu olduklarını; bir süre sonra normal, evlilikten önceki mutluluk hallerine döndüklerini göstermektedir (Gülaçtı, 2009).

Siffert ve Schwarz (2011), evlilik çatışmaları sırasında eşlerin talepleri ve geri çekilme eğilimleri ile öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, erkeklerin kendi taleplerinin yanı sıra kadınların taleplerinin de erkeklerin öznel iyi oluş düzeyleri ile ilişki içinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bireylerin çatışma eğilimlerinin, öznel iyi oluş aracılığı ile dolaylı olarak evlilik doyumunu etkilediği tespit edilmiştir.

Özdemir ve Koruklu (2011), üniversite öğrencilerinde değerler ve mutluluk arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yaşları 19 ile 23 arasında değişen 226 üniversite öğrencisine, mutluluk düzeyini ölçmek için “Öznel Mutluluk Ölçeği”, değer yönelimlerini ölçmek için “Schwartz Değerler Ölçeği” kullanılmıştır. Sonuçlara göre geleneksellik değeri dışındaki bütün değer yönelimleri mutlulukla anlamlı ilişki göstermiştir. Ayrıca hazcılık,

evrenselcilik ve iyilikseverlik değerlerinin mutluluğu yordamada en güçlü değer yönelimleri olduğu görülmüştür.

2.2. Literatür Taramasının Sonucu

Literatür taramasının sonucunda evlilik uyumunun bireylerin öznel mutlulukları ve değer tercihleri ile bağlantılı ve birbirleri ile etkileşimli kavramlar olduğu anlaşılmıştır. Öznel mutluluk açısından bakıldığında uyumlu bir evlilik içerisinde olan bireyin daha az stres yaşayacağı, var olan hayat problemlerini uyumlu olduğu eşiyile beraber çözümleneceği, duygusal ve cinsel yönden doyum elde edeceği, huzurlu bir aile ortamı içerisinde bulunacağı düşünüldüğünde; evlilikte uyumun evlilikte mutluluk ve beraberinde öznel mutluluk açısından önemli bir unsur olduğu anlaşılmıştır. Değer tercihleri ise bireylerin eş seçme, evliliği gerçekleştirme, evlilik yaşantısındaki davranış kalıpları, eşleri ile aralarında gerçekleşen duygusal, davranışsal ve sosyal paylaşımları gibi pek çok konuda etkili rol oynamakta ve bu rol evlilikte uyum düzeyini doğrudan etkilemektedir. Benzer şekilde evlilikle gelen bazı düşünce, sorumluluk ve davranışlar da bireylerin var olan değer tercihlerinde değişikliğe yol açabilir. Literatür taraması sonucunda benzer nitelikte çalışmalar var olmasına rağmen bu üç kavramı birlikte ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma sonuçlarının literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, verilerin toplanması amacıyla kullanılan ölçme araçları, verilerin toplanması ve istatistiksel analizlerde kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma modeli, evlilik uyumu ile bazı demografik değişkenler, değer tercihleri ve öznel mutluluk puanlarının karşılaştırılması açısından taramaya dayalı betimsel modeldir. Tarama modeli geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırmalar için uygun bir modeldir (Karasar, 2006). Betimsel tarama modelleri kendi içinde genel tarama ve örnek olay taramaları şeklinde iki bölüme ayrılmaktadır. İlişkisel tarama modeli genel tarama yöntemi içinde ele alınan bir yöntemdir. Çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkındaki genel yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleri, genel tarama modelleridir (Karasar, 2006). İlişkisel tarama modelleri; iki ve daha çok değişken arasındaki birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri için kullanılırlar (Cohen, Manion ve Morrison, 2000; Karasar, 2006). Bu araştırmanın bağımlı değişkeni evlilik uyumu; bağımsız değişkenleri ise bazı demografik değişkenler, değer tercihleri ve öznel mutluluktur.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, 2013 yılında Rize ili merkez ilçede yaşayan 452 evli birey oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerden 189'u eğitim alanında (öğretmen ve idareci), 137'si emniyet alanında (polis, komiser ve amir) ve 126'sı sağlık alanında (hemşire, doktor, acil tıp teknisyeni, paramedik) çalışmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu bölümde verilerin toplanması için izlenen yol ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır.

3.3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmada "Kişisel Bilgi Formu", "Evlilikte Uyum Ölçeği", "Dilmaç ve Arıcak Değerler Ölçeği" ve "Öznel Mutluluk Ölçeği" olmak üzere 4 adet ölçek kullanılmıştır.

3.3.1.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan bireylerden öncelikle kişisel bilgi formunu cevaplandırmaları istenmiştir. Kişisel Bilgi Form'u benzer çalışmalar ve uzman görüşlerinden faydalanılarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Kişisel Bilgi Formu'nda cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, meslek grubu gibi demografik değişkenlere ilişkin soruların yanında; evlilik süresi, eş ile olan yaş farkı, evlenme biçimi, çocuk sayısı gibi evlilik ilişkisi ve durumuna yönelik sorular da yer almaktadır.

3.3.1.2. Evlilikte Uyum Ölçeği (Marital Adjustment Test)

Araştırmada evlilikte uyumunu ölçmek amacıyla Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilmiş ve Türkiye'de geçerlik güvenirlik çalışması Tutarel Kışlak (1999) tarafından yapılmış olan Evlilikte Uyum Ölçeği (Marital Adjustment Test) kullanılmıştır.

Ölçeğe ilişkin bilgiler Tutarel – Kışlak'ın (1999), ölçeğin güvenirlik-geçerlik çalışmasından faydalanılarak aktarılmıştır. Evlilikte Uyum Ölçeği Locke ve Wallace (1959) tarafından evliliğin niteliğini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Evlilikte Uyum Ölçeği'nin orijinal formunun geçerlik ve güvenirlik çalışmasında örnekleme birbirleriyle evli olmayan 118 evli erkek ve 118 evli kadın oluşturmaktadır. 15 maddeden oluşan ölçekteki puanlar uyumsuzluktan uyumluluğa doğru artmaktadır. Bu durumda ölçekten alınabilecek en yüksek uyum puanı 158, en düşük uyum puanı 2'dir. Geçerlik çalışması için boşanmış, ayrı yaşayan ya da evlilik terapisi gören 22 erkek ve 26 kadın ile yakınları tarafından uyumlu olarak tanımlanan 48 kişinin uyum puanları karşılaştırılmış ve ölçeğin uyumlu ve uyumsuz grubu anlamlı olarak birbirinden ayırt ettiği anlaşılmıştır. Klinik görüşmeler sonucu, uyumsuz olarak belirlenen grubun % 17'si, uyumlu grubun ise % 96'sı evlilik uyumunu ifade eden 100 ve üzeri puan almışlardır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Ölçeğin orijinal formunun test-tekrar test güvenirliğine bakılamamıştır.

1978 yılında Hunt tarafından, EUÖ'nin Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen orijinal formunun, on farklı madde ağırlığı olan karmaşık puanlama sistemi basitleştirilmiş ve 158 olan toplam puan 60'a indirilmiştir. Bu durumda en yüksek uyum puanı 60, en düşük uyum puanı ise 1'dir. Son durumunda ölçek ile orijinali arasındaki korelasyon değerleri erkekler için .94, kadınlar için de .92 bulunmuştur.

Freeston ve Plechaty (1997) ise EUÖ'ni hem orijinal puanlaması hem de Hunt'ın puanlamasıyla tekrar değerlendirmişler ve ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını tekrarlamışlardır. Hunt'ın 43 olarak belirlediği kesim noktası doğrulanmıştır. Freeston ve Plechaty ölçekteki 10. ve 12. maddeleri eleştirmişler ve bu maddeler için yeni puanlar önermişlerdir. Araştırmalarında önerdikleri puanlama ile elde edilen kesim noktası 43'den

42'ye, toplam puan ise 60'dan 58'e düşmüş, yeni puanlamanın güvenilirlik üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. En son durumda ölçekten alınabilecek en yüksek uyum puanı 58'dir.

Evlilikte Uyum Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması

Evlilikte Uyum Ölçeği'nin çevirisi Tutarel - Kışlak tarafından gerçekleştirilmiştir. Çeviri, ABD' de eğitimini tamamlamış 5 uzman psikolog ve bir yabancı dil uzmanı tarafından orijinaliyle karşılaştırılmış ve düzeltilmiştir. Çeviri bu haliyle, yine bir yabancı dil uzmanınca tekrar İngilizceye çevrilmiş ve kontrol edilmiştir. Uzmanların uzlaştığı şekilde düzenlemeler sonucunda çeviri son halini almıştır.

EUÖ'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının (Tutarel-Kışlak, 1999) örnekleme, 149'u kadın, 162'si erkek olmak üzere toplam 311 gönüllü, evli denekten oluşmuştur. EUÖ'nin güvenilirliğini belirlemek amacıyla, iç tutarlık katsayısı, iki yarım test güvenilirliği, test-tekrar test güvenilirliği ve tüm denekler için madde test korelasyonları hesaplanmıştır. Sonuçta ölçeğin iç tutarlık katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Bu değer kadınlar için .85, erkekler için ise .83'dür. Ölçeğin ilk yarısı ve son yarısındaki puanlamalar birbirinden farklı olduğundan, numarası tek olan ve çift olan maddeler karşılaştırılmış ve iki yarım test güvenilirliği .84 olarak bulunmuştur. Kadınlar için iki yarım test güvenilirliği .84, erkekler için ise .83'dür. Güvenirlik hesaplaması test-tekrar test tekniği ile 311 kişi dışındaki 36 birbiriyle evli kişi üzerinde yapılmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanlar için saptanan pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı .57 ve bu değer .01 düzeyinde anlamlıdır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı ise değişmemiştir.

EUÖ'nin ayırt edici ve homojen maddelerden oluşması için madde-test korelasyonları hesaplanmış ve yapılan analiz sonucu 15 maddeden 14'ü homojen ve ayırt edicilik özelliği taşıırken yalnızca 10. maddenin korelasyon katsayısı .09 olup anlamlı bulunmamıştır. Bu durumda Freeston ve Plechaty'nin önerileri dikkate alınmış ve 10. maddenin 0, 1, 2 biçiminde olan eski puanlaması 0, 0, 1 olarak değiştirilmiştir. 12. maddenin (anlaşmazlık: 0, dışarıda bir şeyler yapmak: 1, evde oturmak: 2) biçiminde olan puanlaması da (0, 1, 1) olarak değiştirilmiştir. Toplam puan 60'dan 58'e düşmüştür. Yeni puanlama ile madde-test korelasyonu tekrar hesaplanmış ve 10. ve 12. maddelerin korelasyon değerleri anlamlı bulunmuştur. Yeni puanlama ile uyumlu ve uyumsuz evli kişileri ayırt etmesini sağlayan puan değerinin 43.5 olduğu tespit edilmiştir.

EUÖ'nin geçerliğinin hesaplanması için ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğine ve yapı geçerliğine bakılmıştır. Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğinin saptanmasında Kişilerarası İlişkiler Ölçeği ile İlişkilerde Yükleme Ölçeği kullanılmıştır. EUÖ ile Kişilerarası İlişkiler Ölçeği'nin toplam puanları arasındaki korelasyon katsayısı .12 ($p < .05$); EUÖ ile İlişkilerde Yükleme Ölçeği toplam puanları arasındaki korelasyon katsayısı ise -.54'tür ve bu değer

.01 düzeyinde anlamlıdır. Freeston ve Plechaty'nin önerisi doğrultusunda, 10. ve 12. maddelerin puanlarının değiştirilmesi ile yapılan analiz sonuçlarına göre, ölçeğin ölçüt geçerlik değeri aynı kalmıştır. EUÖ'nin yapı geçerliğini belirlemek için veriler üzerinde ana bileşenler (principal components) yöntemi ve varimax dönüştürmesine göre maddeler düzeyinde faktör analizi yapılmış ve üç faktör bulunmuştur. İki faktöre indirilebileceği düşüncesiyle faktör analizi tekrarlanmış ve ölçek iki faktöre ayrılmıştır. Birinci faktör ilk 9 maddeden oluşmaktadır ve genel uyum, duygu, cinsellik, toplumsal kurallar gibi durumlardaki anlaşmayla ilgilidir. İkinci faktörde yer alan son 6 madde boş zaman etkinlikleri, çatışma çözme, güven gibi ilişki tarzı ile ilgili maddelerdir. Ölçeğin yapı geçerliği, 311 kişilik örneklem içinde yer alan birbirleriyle evli 92 çift üzerinde de test edilmiştir. Ana bileşenler yöntemi ve varimaks dönüştürmesi sonucu aynı faktör yapısı elde edilmiştir.

EUÖ'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması ayrı ayrı hem Hunt'ın puanlama sistemi hem de Freeston ve Plechaty 10. ve 12. maddelere önerdikleri yeni puanlamalara yer verilerek, Tutarel-Kışlak (1999) tarafından yapılmıştır. Tutarel-Kışlak (1999) tarafından puanlamanın ölçekteki 10. ve 12. maddelerine ait puanlamaların Freeston ve Plechaty'nin önerdiği şekilde yapılmasının daha uygun olacağını belirtildiğinden, bu araştırmada da bu puanlama uygun görülmüştür. Araştırmada kullanılan ölçeğin puanlama sistemi aşağıdaki şu şekildedir:

- 1. madde : 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6 puan
- 2 ile 9 arası maddeler : 5, 4, 3, 2, 1, 0 puan
- 10. madde : 0, 0, 1 puan
- 11. madde : 3, 2, 1, 0 puan
- 12. madde : anlaşmazlık: 0 puan
dışarıda bir şeyler yapmak: 1 puan
evde oturmak: 1 puan
- 13. madde : 0, 1, 2, 3, puan
- 14. madde : 2, 1, 0 puan
- 15. madde : 0, 1, 2, 2 puan

Görüldüğü üzere ölçekten alınabilecek en yüksek puan 58, en düşük puan ise 0'dır. Uyumlu ve uyumsuz evli kişilerin ayırt edilmesini sağlayan puan değeri ise 43.5'dir (Tutarel - Kışlak, 1999).

3.3.1.3. Dilmaç ve Arıcak Değerler Ölçeği

Araştırmada bireylerin değer tercihlerini belirlemek amacıyla Dilmaç ve Arıcak tarafından geliştirilen 'Dilmaç ve Arıcak Değerler Ölçeği' kullanılmıştır. Ölçekte 39 farklı

değer ifadesi bulunmaktadır. Ölçek likert tipi bir ölçektir. Katılımcılardan her maddedeki değeri hayatlarındaki anlam ve önemine göre değerlendirmeleri ve o değerın puanını, 0 ile 9 arasında bulunan puanlama cetvelinden duygu ve düşüncelerini en iyi ifade edecek şekilde seçerek işaretlemeleri istenmiştir. Puanın düşmesi ve sıfıra yaklaşması, o değerın kişinin yaşamında çok önemli bir yer tutmadığını düşündürürken; puanın yükselmesi ve dokuza yaklaşması, o değerın kişinin yaşamında çok önemli ve vazgeçilmez bir değer olduğunu düşündürmektedir.

Ölçekte 9 adet alt boyut bulunmaktadır. Bu alt boyutlar; toplumsal değerler (social values), kariyer değerleri (career values), entelektüel değerler (intellectual values), maneviyat (spiritual values), materyalistik değerler (materialistic values), insan onuru (honor of humanity), romantik değerler (romantic values), özgürlük (freedom) ve fütüvvet (Futuwwat/munificence-courage) olarak sıralanmaktadır. Toplumsal değerler alt boyutunu; yardımseverlik, tevazu (alçakgönüllülük), toplumsal huzur, nezaket, saygı, yaşam hakkı, sorumluluk, tutarlılık (davranışlarında), hoşgörü, öz disiplin maddeleri oluşturmaktadır. Kariyer değerleri alt boyutunu; kalite, kariyer, itibar/saygınlık, eğitim, dış disiplin maddeleri; entellektüel değerler alt boyutunu; beden sağlığı, akıl/ruh sağlığı, bilgi, çalışma, başarı, kişisel gelişim maddeleri; maneviyat alt boyutunu; ibadet, din/iman, inanç/ideoloji, iç huzuru maddeleri; materyalistik değerler alt boyutunu; para, mal/mülk, statü maddeleri; insan onuru alt boyutunu; namus, şeref/onur, adalet (hakkaniyet) maddeleri; romantik değerler alt boyutunu; aşk, eş/sevgili, haz/zevk maddeleri; özgürlük alt boyutunu; özgürlük/bağımsızlık, kültür, emek maddeleri ve son olarak fütüvvet alt boyutunu; cömertlik ve cesaret maddeleri oluşturmaktadır.

Ölçeğin puanlanmasında; her alt boyuttaki değere verilen puan toplanır ve her alt boyutun toplam puanı bulunur. Tüm ölçek için elde edilen toplam bir puan yoktur. Puanların yükselmesi o değerın öneminin kişi için yüksek olduğunu ifade eder (Dilmaç ve Arıcak, 2012).

Dilmaç ve Arıcak Değerler Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Dilmaç ve Arıcak tarafından gerçekleştirilmiştir. İlk önce tüm değer ifadeleri için temel bileşenler analizi bağlamında açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiş ve Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluğu değeri .926 ve Bartlett Sphericity Testi yaklaşık Ki-Kare değeri 14543.11 ($p < .001$) olarak bulunmuştur. Bileşen matrisi ve Varimax yöntemiyle gerçekleştirilen döndürme bileşen matrisi incelendiğinde tüm değerlerin toplam varyansın %65.37'sini açıklayan 13 faktör altında toplandıkları görülmüştür. Ortak varyansların "zaman" dışında (.431) tamamının .50'nin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca döndürülmüş bileşen matrisinde yer alan 14 değerın aynı anda birden fazla faktör altında .10'dan daha düşük bir farkla .32

ve üzeri yük değerine sahip olduğu ya da bir faktör altında tek başına kaldığı görülmüştür (Aile, Zaman ve Kişisel İç Bütünlük tek kalan değerlerdir). Bu yüzden bu 14 değer çıkartılarak aynı koşullar altında benzer nedenlerle açımlayıcı faktör analizi iki kez daha tekrarlanmış, üçüncü faktör analizinde beş değer ve dördüncü faktör analizinde iki değer daha çıkartılmıştır. Geriye kalan 39 değer sorunsuz bir şekilde toplam varyansın %64.74'ünü açıklayacak şekilde dokuz faktör altında toplandığı görülmüştür. Son faktör analizinde Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluğu değeri.910 ve Bartlett Sphericity Testi yaklaşık Ki-Kare değeri 9133.26 ($p < .001$) olarak bulunmuştur. Adalet/Hakkaniyet (.466) dışındaki tüm değerlerin ortak varyansı.50 ile.80 arasında değişmekte olup Varimax yöntemiyle döndürülmüş bileşen matrisi ve faktör yükleri aşağıda belirtilmiştir.

Birinci faktör "Toplumsal Değerler (Social Values)", ikinci faktör "Kariyer Değerleri (Career Values)", üçüncü faktör "Entellektüel Değerler (Intellectual Values)", dördüncü faktör "Maneviyat (Spritual Values)", beşinci faktör "Materyalistik Değerler (Materialistic Values)", altıncı faktör "İnsan Onuru (Honor of Humanity)", yedinci faktör "Romantik Değerler (Romantic Values), sekizinci faktör "Özgürlük (Freedom)" ve dokuzuncu değer de "Fütüvvet (Futuwwat/munificience-courage)" olarak adlandırılmıştır.

Sonraki aşamada AMOS 16 (Arbuckle, 2007) programı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu dokuz faktör, gizil değişkenler olarak; faktörler altında yer alan değerler ise gözlenen değişkenler olarak modele sokulmuş ve modelde tüm gizil değişkenlerin (faktörlerin) birbirleriyle olan kovaryansları da modele dahil edilmiştir. Modelin uygunluğu incelenirken, RMSEA (the Root Mean Square Error of Approximation), IFI (Incremental Fit Index), CFI (Comparative Fit Index) ve χ^2/sd değerleri kritik ölçüt olarak alınmıştır (Brown, 2006; Tabachnick ve Fidell, 2007; Weston ve Gore, 2006'dan aktaran Dilmaç ve Arıca, 2013). Maximum Likelihood yöntemi ile gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonucunda χ^2/sd 3.98, RMSEA değeri .070, CFI ve IFI değerleri ise .81 olarak bulunmuştur. Browne ve Cudeck (1993) modelin uygun olarak kabul edilebilmesi için RMSEA değerinin 0.08'den küçük olması gerektiğini; Hu ve Bentler (1999) ise IFI ve CFI değerlerinin 0.90 ve üzeri olması gerektiğini belirtmiştir. Meydan ve Şeşen (2011) ise χ^2/sd 'nin beşin altında olmasının modelin uygunluğu için kabul edilebilir bir değer olduğunu ifade etmişlerdir. Bu modelde IFI ve CFI değerleri zayıf uyuma işaret ederken, RMSEA değerinin ve özellikle de χ^2/sd 'nin modelin genel uyumuna işaret ettiği görülmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, faktörler altında yer alan tüm değerlerin .48 ile .85 ($p < .001$) arasında faktör yük değerlerine sahip oldukları görülmüştür.

Dilmaç ve Arıca Değerler Ölçeği'nin faktörler bazında Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları hesaplanmış ve analiz sonucunda "Toplumsal Değerler" için.90, "Kariyer Değerleri" için .80, "Entellektüel Değerler" için .78, "Maneviyat" için .81,

“Materyalistik Değerler” için .78, “İnsan Onuru” için .61, “Romantik Değerler” için .66, “Özgürlük” için .65 ve “Fütüvvet” için de .63 olarak hesaplanmıştır.

Dılmaç ve Arıcak Değerler Ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu yönündedir (Dılmaç ve Arıcak, 2012).

3.3.1.4. Öznel Mutluluk Ölçeği

Araştırmada bireylerin öznel mutluluk düzeylerini ölçmek amacıyla; Lyubomirsky ve Lepper (1999) tarafından geliştirilmiş olan “Öznel Mutluluk Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek kişilerin hissettiği genel öznel mutluluğu ölçmeyi amaçlayan 4 maddeden oluşmakta olup, 7'li likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçeğin amacı kişilerin hissettiği genel mutluluğu değerlendirmektir. Ölçekte yer alan iki madde de kişi, kendini; hissettiği mutlak mutluluk ve akranlarına göre kendi mutluluğu açısından değerlendirmektedir. Diğer iki maddede ise kısaca mutlu ve mutsuz bireylerin özellikleri tanımlanmakta ve katılımcılardan bu özelliklerin kendilerini ne kadar yansıttığını ifade etmeleri istenmektedir. Ölçekte bulunan 4. madde ters kodlandıktan sonra maddelerin puanları toplanarak toplam bir puan elde edilmektedir. Ölçekteki olası puanların ranji 4 ile 28 arasında değişmektedir. Yüksek puan hissedilen öznel mutluluğun yüksekliğini, düşük puan ise hissedilen öznel mutluluğun düşüklüğünü ifade etmektedir.

Öznel Mutluluk Ölçeği'nin kısa olmasına karşın ölçme açısından psikometrik kriterleri karşıladığını Lyubomirsky ve Lepper (1999) tarafından belirtilmektedir. Öznel Mutluluk Ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlik değerlendirmeleri Amerika ve Rusya'dan üniversite öğrencileri ve yetişkinlerin oluşturduğu toplam 2732 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Her bir örneklem için ayrı ayrı gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi sonuçları ölçeğin dört maddesinin de tek faktörde toplandığını göstermiştir. Cronbach alfa katsayısı ile hesaplanan iç tutarlık puanları farklı örneklem için .79 ile .94 arasında değişmiştir. Bu durum değerler ölçeğin farklı kültürlerde ve yaşlarda kullanımı açısından yüksek iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin mutlulukla ilişkili olabilecek benlik saygısı, iyimserlik, olumlu olumsuz duygu durumu, dışadönüklük gibi ölçeklerle korelasyonu bütün gruplar için .36 ile .60 arasında çıkmıştır. Ölçeğin var olan mutluluk ve iyi oluş ölçekleri ile ilişki katsayısı ise .52 ile .72 arasında değişmektedir.

Öznel Mutluluk Ölçeği'nin Uyarlaması ve Geçerlik - Güvenirlik Çalışması

Öznel Mutluluk Ölçeği'nin uyarlaması ve Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması Akın ve Saticı (2011) tarafından yapılmıştır. Yapı geçerliği için ölçeğin orijinal yapısının doğrulanması amacıyla DFA uygulanmış ve DFA'da elde edilen uyum indeksleri incelenmiştir. İnceleme sonucu Ki-kare değerinin ($\chi^2/df=0.71$, $p=0.49193$) anlamlı olduğu görülmüştür. Uyum indeksi değerleri ise RMSEA=.000, NFI=.99, CFI=1.00,

IFI=1.00, RFI=.98, GFI=1.00, AGFI=.99 ve SRMR=.015 olarak bulunmuştur. Bu uyum indeksi değerleri tek boyutlu öznel mutluluk modelinin iyi uyum verdiğini göstermektedir. Maddelerin faktör yükleri .34 ile .84 arasında sıralanmaktadır. Öznel Mutluluk Ölçeği'nin güvenilirlik analizlerinde iç tutarlılık Cronbach α güvenilirlik katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Ölçeğin madde-test korelasyonlarının ise .55 ile .76 arasında sıralandığı görülmüştür.

3.3.2. Veri Toplama Süreci

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları 2013 yılında Rize ili merkez ilçede yaşayan 452 evli bireye uygulanmıştır. Araştırmaya katılan bireylerden 189'u çoğunluğu öğretmen ve bir kısmı idareci olmak üzere eğitim alanında, 137'si çoğunluğu polis ve bir kısmı komiser, amir olmak üzere emniyet alanında ve 126'sı çoğunluğu hemşire ve doktor olmak üzere sağlık alanında çalışmaktadır. Veriler araştırmacının iş ve sosyal çevresinden faydalanılarak rastgele seçilen bireylerden toplanmıştır. Veri toplama süreci yaklaşık 4 ayda tamamlanmıştır. Araştırma kapsamında gizlilik ilkesine uyulmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin kendilerini rahat hissetmeleri için ad ve soy ad bilgisi alınmamıştır. Katılımcıların istekleri doğrultusunda gerekli açıklamalar yapılmıştır. Veri toplama aşamasından sonra veriler, uygun görülen istatistiksel işlemde geçirilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma için toplanan verilerin analizinde SPSS 15.0 (Statistical Package For Social Sciences) programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistik teknikleri ile değişkenlere ilişkin ortalama, standart sapma, frekans ve yüzdeler bulunmuştur. Bireylerin evlilik uyumlarının cinsiyete dayalı farklılıklarına ilişkin bulgular bağımsız t testi ile incelenmiştir. Bireylerin evlilik uyumlarının yaş, eğitim düzeyi, evlilik süresi, eş ile olan yaş farkı, evlilik biçimi ve çocuk sayısına dayalı farklılıklarına ilişkin bulgular, veriler parametrik testlerin uygulanmasına uygun olmadığı için nonparametrik testlerden biri olan Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir. Bireylerin evlilik uyumlarının mesleğe dayalı farklılıklarına ilişkin bulgular ise tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) ile incelenmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkenleri olan değer tercihlerinin alt boyutları ve öznel mutluluk ile bağımlı değişkeni olan evlilik uyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesinde ise Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı tekniğinden faydalanılmıştır. Bireylerin öznel mutlulukları, değer tercihleri, cinsiyet ve evlenme biçimlerinin evlilik uyumlarının yordayıcısı olup olmadığının incelenmesinde ise çoklu doğrusal regresyon analizinden faydalanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada ele alınan amaçlar doğrultusunda toplanan verilerin, istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Tanımlayıcı Bulgular

Tablo 1' de cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, meslek, evlilik süresi, eş ile olan yaş farkı, evlenme biçimi ve çocuk sayısına ilişkin frekans ve yüzde değerleri bulunmaktadır.

Tablo 1. Araştırmayla İlgili Tanımlayıcı Bulgular

Değişken	Frekans	%	
Cinsiyet	Kadın	228	50.5
	Erkek	224	49.5
	Toplam	452	100
Yaş	18-25	19	4.2
	26-35	280	62
	36-45	120	26.5
	46-55	28	6.2
	56-	5	1.1
	Toplam	452	100
Eğitim Düzeyi	İlkokul	-	0
	Ortaokul	1	0.2
	Lise	30	6.6
	Yüksekokul	85	18.8
	Üniversite	314	69.5
	Y.Lisans-Doktora	22	4.9
Toplam	452	100	
Meslek	Öğretmen ve idareci	189	41.8
	Emniyet çalışanı	137	30.3
	Sağlık Çalışanı	126	27.9
	Toplam	452	100
Evlilik Süresi	0-5	199	44
	6-15	180	39.8
	16-25	54	12
	26-35	19	4.2
	36 ve üzeri	-	0
	Toplam	452	100

Tablo 1'in devamı

Eş ile Olan Yaş Farkı	0-5	364	80.5
	6-10	83	18.4
	11-15	2	0.4
	15 ve üzeri	3	0.7
	Toplam	452	100
Evlenme Biçimi	Severek/Flört ederek	325	71.9
	Görücü usulü/istemeyerek	2	0.4
	Görücü usulü/isteyerek	125	27.7
	Toplam	452	100
Çocuk Sayısı	Yok	102	22.6
	1	162	35.8
	2	146	32.3
	3	34	7.5
	4	8	1.8
	5 ve üzeri	-	0
	Toplam	452	100

Araştırmaya katılan bireylerin 228'i (% 50.5) kadın, 224'ü (%49.5) erkek bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların 19'u (%4.2) 18-25 yaş, 280'i (%62) 26-35 yaş, 120'si (%26.5) 36-45 yaş, 28'i (%6.2) 46-55 yaş ve 5'i (%1.1) 56 ve üzeri yaş aralığında bulunmaktadır. Katılımcıların 1'i (% 0.2) ortaokul, 30'u (% 6.6) lise, 85'i (%18.8) yüksek okul, 314'ü (%69.5) üniversite ve 22'si (%4.9) yüksek lisans veya doktora düzeyinde eğitilmiştir. Araştırmada 3 farklı meslek grubundan katılımcı bulunmaktadır. Bunların 189'u (%41.8) eğitim alanında çalışan, 137'si (%30.3) emniyet alanında çalışan ve 126'sı (%27.9) sağlık çalışan katılımcılardır. Katılımcıların evlilik sürelerine bakıldığında 199'u (%44) 0-5 yıl aralığında, 180'i (%39.8) 6-15 yıl aralığında, 54'ü (%12) 16-25 yıl aralığında ve 19'u (%4.2) 26-35 yıl aralığında oldukları görülmektedir. Katılımcıların eşleri ile olan yaş farkına bakıldığında 364'ünde (%80.5) 0-5 yaş, 83'ünde (%18.4) 6-10 yaş, 2'sinde (%0.4) 11-15 yaş ve 3'ünde (%0.7) 15 ve üzeri yaş farkı olduğu görülmektedir. Katılımcıların 325'i (%71.9) severek/flört ederek, 2'si (0.4) görücü usulü/istemeyerek, 125'i (%27.7) ise görücü usulü/isteyerek evlenmişlerdir. Son olarak katılımcıların çocuk sayısına bakıldığında 102'sinin (22.6) çocuk sahibi olmadığı, 162'sinin (%35.8) 1 çocuk, 146'sinin(%32.3) 2 çocuk, 34'ünün (%7.5) 3 çocuk ve 8'inin (%1.8) 4 çocuk sahibi olduğu görülmektedir.

4.2. Evlilik Uyumunun Cinsiyete Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Bireylerin evlilik uyumlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla bağımsız *t* testi uygulanmıştır. Bağımsız *t* testi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Evlilik Uyumunun Cinsiyete Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Değişken	Cinsiyet	N	Ort.	Ss	<i>t</i>	P
Evlilik Uyumu	Kadın	228	42.86	8.53	-.58	.56
	Erkek	224	43.30	7.7		

Tablo 2’de görüldüğü üzere bireylerin cinsiyetlerine göre evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($t = -.58$, $p > 0.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında kadın bireyler ve erkek bireyler arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

4.3. Evlilik Uyumunun Yaşa Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Bireylerin evlilik uyumlarının yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla Kruskal Wallis H testi ile uygulanmıştır. Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Evlilik Uyumunun Yaşa Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

	Yaş	N	Sıra Ort.	Sd	X^2	P
Evlilik Uyumu	18-25	19	299,34	4	17.56	.002
	26-35	280	238.24			
	36-45	120	201.37			
	46-55	28	178.41			
	56 ve üzeri	5	164.80			

Tablo 3’de görüldüğü gibi, Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların evlilik uyumları yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($X^2 = 17.56$, $p < 0.05$). Sıra ortalamalarına göre yaş yükseldikçe evlilik uyum düzeyinin düştüğü görülmektedir. Kruskal Wallis H testinde ortaya çıkan anlamlılığın kaynağını belirlemek için ikili karşılaştırmalarda kullanılan Mann Whitney U testi uygulanmıştır. İkili karşılaştırmalara bakıldığında 18-25 yaş aralığındaki bireylerin evlilik uyumlarının 36-45 ($p < 0.05$), 46-55 ($p < 0.05$), 56 ve üzeri ($p < 0.05$) yaş aralığındaki bireylerin evlilik uyumlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. 26-35 yaş aralığındaki bireylerin evlilik uyumlarına bakıldığında da 36-45 ($p < 0.05$) ve 46-55 ($p < 0.05$) yaş aralığındaki bireylerin evlilik uyumlarından yüksek olduğu görülmektedir. Diğer yaş aralıklarına ilişkin ikili karşılaştırmalarda ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

4.4. Evlilik Uyumunun Eğitim Düzeyine Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Bireylerin evlilik uyumlarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla Kruskal Wallis H testi ile uygulanmış, sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Evlilik Uyumunun Eğitim Düzeyine Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

	Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	sd	X^2	P
Evlilik Uyumunu	Ortaokul	1	238.00	4	6.21	.18
	Lise	30	211.32			
	Yüksek Okul	85	198.74			
	Üniversite	314	236.27			
	Y.Lisans/Doktora	22	214.48			

Tablo 4'e bakıldığında bireylerin evlilik uyumlarının eğitim düzeyi açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($X^2= 6.21$, $p> 0.05$). Sıra ortalamalarına bakıldığında eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.5. Evlilik Uyumunun Mesleğe Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Bireylerin evlilik uyumlarının mesleklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 5'de yer almaktadır.

Tablo 5. Evlilik Uyumunun Mesleğe Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

	Meslek	N	Kaynak	Kareler Top.	Sd	Kareler Top.	F	P
Evlilik Uyumunu	Eğitim Çalışanı	189	Gruplar arası	50.08	2	25.045	.37	.68
	Emniyet Çalışanı	137	Grup içi	29752.71	449	66.264		
	Sağlık Çalışanı	126	Toplam	29802.80	451			

Tablo 5'e bakıldığında bireylerin evlilik uyumlarının meslek açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($F=.37$, $p> 0.05$).

4.6. Evlilik Uyumunun Evlilik Süresine Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Bireylerin evlilik uyumlarının evlilik sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla Kruskal Wallis H testi ile uygulanmıştır. Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Evlilik Uyumunun Evlilik Süresine Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

	Evlilik Süresi	N	Sıra Ort.	sd	X ²	P
Evlilik Uyumu	0-5	199	252.96	3	16.45	.00
	6-15	180	211.59			
	16-25	54	184.41			
	26-35	19	210.18			

Tablo 6’da görüldüğü gibi, Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların evlilik uyumları evlilik sürelerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($X^2= 16.45$, $p<0.05$). Sıra ortalamalarına bakıldığında 26-35 yıl aralığına kadar olan aralıklarda, evlilik süresi arttıkça evlilik uyum düzeyinin düştüğü; 26-35 yıl aralığındaki evliliklerde ise evlilik uyum düzeyinde tekrar bir artış olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis H testinde ortaya çıkan anlamlılığın kaynağını belirlemek için ikili karşılaştırmalarda kullanılan Mann Whitney U testi uygulanmıştır. İkili karşılaştırmalarına bakıldığında 0 ile 5 yıl arasında evli olan bireylerin evlilik uyumlarının 6-15 ($p<0.05$) ve 16-25 ($p<0.05$) yıl aralığında evli olan bireylerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Diğer evlilik süresi aralıklarına ilişkin ikili karşılaştırmalarda ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

4.7. Evlilik Uyumunun Eş İle Olan Yaş Farkına Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Bireylerin evlilik uyumlarının eşleri ile olan yaş farklarına göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla Kruskal Wallis H testi ile uygulanmıştır, sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Evlilik Uyumunun Eş İle Olan Yaş Farkına Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

	Eş İle Olan Yaş Farkı	N	Sıra Ort.	sd	X ²	P
Evlilik Uyumu	0-5	364	234.98	3	9.78	.02
	6-10	83	191.75			
	11-15	2	88.00			
	15 ve üzeri	3	251.50			

Tablo 7’de görüldüğü gibi, Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların evlilik uyumları evlilik sürelerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($X^2= 9.78$, $p<0.05$). Sıra ortalamalarına bakıldığında 15 ve üzeri yaş farkı dışında kalan yaş farklarında eşlerin yaşları arasındaki fark arttıkça evlilik uyum düzeyinin düştüğü; eşi ile arasında 15 ve üzeri yaş farkı olan bireylerde ise evlilik uyum düzeyinde tekrar bir artış olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis H testinde ortaya çıkan anlamlılığın kaynağını belirlemek için ikili

karşılaştırmalarda kullanılan Mann Whitney U testi uygulanmıştır. İkili karşılaştırmalarına bakıldığında; eşleri ile 0-5 yaş arasında yaş farkı olan bireylerin evlilik uyumlarının, eşleri ile arasında 6-10 yaş ($p<0.05$) olan bireylerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Diğer yaş farkı aralıklarına ilişkin ikili karşılaştırmalarda ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

4.8. Evlilik Uyumunun Evlenme Biçimine Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Bireylerin evlilik uyumlarının evlenme biçimlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla Kruskal Wallis H testi ile uygulanmıştır. Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. Evlilik Uyumunun Evlenme Biçimine Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

	Evlenme Biçimi	N	Sıra Ort.	sd	X^2	P
Evlilik Uyumu	Severek/Flört Ederek	325	235.75	2	5.88	.05
	Görücü Usulü/İstemeyerek	2	227.25			
	Görücü Usulü/ İsteyerek	125	202.43			

Tablo 8'de görüldüğü gibi, Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların evlilik uyumları evlilik biçimlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır ($X^2= 5.88$, $p<0.05$). Sıra ortalamalarına bakıldığında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

4.9. Evlilik Uyumunun Çocuk Sayısına Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Bireylerin evlilik uyumlarının çocuk sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla Kruskal Wallis H testi ile uygulanmıştır. Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Evlilik Uyumunun Çocuk Sayısına Dayalı Farklılıklarına İlişkin Bulgular

	Çocuk Sayısı	N	Sıra Ort.	sd	X^2	P
Evlilik Uyumu	Yok	102	270.07	4	17.54	.00
	1	162	223.83			
	2	146	205.57			
	3	34	193.66			
	4	8	246.63			

Tablo 9’da görüldüğü gibi, Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların evlilik uyumları çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($X^2= 17.54$, $p<0.05$). Sıra ortalamalarına bakıldığında sahip olan çocuk sayısı 4 olan bireylerin dışında kalan diğer bireylerde, çocuk sayısı arttıkça evlilik uyum düzeyinin düştüğü; 4 çocuğa sahip bireylerde ise evlilik uyum düzeyinde tekrar bir artış olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis H testinde ortaya çıkan anlamlılığın kaynağını belirlemek için ikili karşılaştırmalarda kullanılan Mann Whitney U testi uygulanmıştır. İkili karşılaştırmalarına bakıldığında çocuğu olmayan bireylerin evlilik uyumlarının, 1 çocuk ($p<0.05$), 2 çocuk ($p<0.05$) ve 3 çocuk ($p<0.05$) sahibi olan bireylerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Diğer çocuk sayılarına ilişkin ikili karşılaştırmalarda ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

4.10. Araştırmanın Değişkenlerine İlişkin Korelasyonel Bulgular

Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı tekniği uygulanmıştır. Korelasyon işleminin sonuçları Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10. Araştırmanın Değişkenlerine İlişkin Korelasyonel Bulgular

	EU	ÖM	Fü.	Öz.	RD	İO	MD	Ma.	ED	KD	TD
EU	1										
ÖM	.38**	1									
Fü.	.14**	.11*	1								
Öz.	.13**	.11*	.43**	1							
RD	.34**	.23**	.38**	.35**	1						
İO	.21**	.14**	.38**	.26**	.21**	1					
MD	.08	.05	.23**	.23**	.27**	.09*	1				
Ma.	.14**	.11*	.41**	.17**	.21**	.34**	.25**	1			
ED	.20**	.16**	.57**	.54**	.42**	.45**	.32**	.43**	1		
KD	.19**	.09*	.49**	.49**	.44**	.27**	.50**	.45**	.65**	1	
TD	.16**	.15**	.51**	.51**	.36**	.51**	.31**	.41**	.71**	.60**	1

EU: Evlilik Uyumu, ÖM: Öznel Mutluluk, Fü: Fütüvvet, Öz: Özgürlük, RD: Romantik Değerler, İO: İnsan Onuru, MD: Materyalistik Değerler, Ma: Maneviyat, ED: Entelektüel Değerler, KD: Kariyer Değerleri, TD: Toplumsal Değerler

Korelasyon işleminin sonuçlarının yer aldığı Tablo 10 incelendiğinde, araştırmanın bağımsız değişkenleri olan öznel mutluluk ve değer tercihleri ile bağımlı değişkeni olan evlilik uyumu arasında anlamlı ve olumlu yönde ilişkilerin olduğu görülmektedir. Yalnızca değer tercihlerinin alt boyutlarından biri olan materyalistik değerler ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmamıştır ($r=.08$, $p>.05$). Öznel mutluluk ve değer tercihleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkileri gösteren Pearson Momentler Çarpımı

korelasyon katsayıları ($r=.14$) ile ($r=.38$) arasında değişmektedir. Tüm ilişkiler ($p<0.01$) düzeyinde anlamlıdır.

4.11. Evlilik Uyumunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon

Evlilik uyumunun yordanmasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 11' de yer almaktadır.

Tablo 11. Evlilik Uyumunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon

Değişkenler	B	β	t	P	R	R ²	ΔR^2	F	P
Sabit	5.06		.86	.390	.48	.23	.21	11.27	.00
ÖM	.70	.30	7.07	.000					
Fü	-.18	-.05	-.91	.360					
Öz	-.02	-.00	-.12	.899					
RD	.52	.24	4.88	.000					
İO	.64	.14	2.75	.006					
MD	-.04	-.03	-.69	.490					
Ma	.04	.02	.54	.587					
ED	.01	.00	.08	.930					
KD	.14	.09	1.40	.160					
TD	-.09	-.07	-1.13	.256					
Cins.	.14	.00	.20	.840					
Ev.Biç.	-.43	-.02	-.55	.582					

ÖM: Öznel Mutluluk, Fü: Fütüvvet, Öz:Özgürlük, RD: Romantik Değerler, İO: İnsan Onuru, MD: Materyalistik Değerler, Ma:Maneviyat, ED: Entelektüel Değerler, KD: Kariyer Değerleri, TD: Toplumsal Değerler, Cins: Cinsiyet, Ev.Biç: Evlenme Biçimi

Evlilik uyumunun yordanmasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarının yer aldığı Tablo 11' de görüldüğü gibi regresyonda yer alan değişkenler evlilik uyumu toplam varyansının % 21'ini açıklamaktadır ($F=11.27$, $p<.05$). Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin evlilik uyumunun değerlendirilmesi üzerindeki görece önem sırası öznel mutluluk ($\beta=.30$), romantik değerler ($\beta=.24$), insan onuru ($\beta=.14$), kariyer değerleri ($\beta=.09$), maneviyat ($\beta=.02$), cinsiyet ($\beta=.009$), entelektüel değerler ($\beta=.006$), özgürlük ($\beta=-.007$), evlenme biçimi ($\beta=-.02$), materyalistik değerler ($\beta=-.03$), fütüvvet ($\beta=-.05$), toplumsal değerler ($\beta=-.07$)'dir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde; öznel mutluluk ($t=7.07$, $p<.05$), romantik değerler ($t=4.88$, $p<.05$) ve insan onurunun ($t=2.75$, $p<.05$) evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir yordayıcı oldukları görülmektedir.

Kariyer değerleri ($t=1.40$, $p>.05$), maneviyat ($t=.54$, $p>.05$), cinsiyet ($t=.20$, $p>.05$), entelektüel değerler($t=.08$, $p>.05$), özgürlük ($t=-.12$, $p>.05$), evlenme biçimi ($t=-.55$, $p>.05$), materyalistik değerler ($t=-.69$, $p>.05$), fütüvvet ($t=-.91$, $p>.05$), toplumsal değerler ($t=-1.13$, $p>.05$) değişkenleri ise evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın amaçları çerçevesinde elde edilen bulguların literatür ışığında tartışılarak yorumlanmasına yer verilmiştir.

5.1. Bazı Demografik Değişkenler Açısından Bireylerin Evlilik Uyumlarının Farklılaşp Farklılaşmadığının İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması

Evlilik uyumu ile bazı demografik değişkenlerin incelendiği bu çalışmada, bireylerin evlilik uyumları cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek ve evlilik biçimine göre anlamlı düzeyde farklılaşmazken; bireylerin evlilik uyumlarının yaş, evlilik süresi, eş ile olan yaş farkı ve çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki ilgili bulgularla karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır. Araştırma katılımcılarından 280 kişi (% 62) 26-35 yaş aralığında, 314 kişi (%69.5) üniversite mezunu, 199 kişi (%44) 0-5 yıl arası, 180 kişi ise (%39.8) 6-15 yıl arası evli olan bireylerdir. Yaş farklarına bakıldığında 364 kişinin 0-5 yaş (%80.5) aralığında olduğu, evlilik biçimine bakıldığında 325 kişinin (%71.9) severek/ flört ederek evlendiği, çocuk sayısına bakıldığında ise 162 kişinin (%35.8) 1 çocuk ve 146 kişinin (32.3) 2 çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Bu durumda bulguların yorumlanması aşamasında katılımcıların oluşturduğu çoğunluk grubun vurgulanması önemli görülmektedir.

5.1.1. Evlilik Uyumunun Cinsiyete Dayalı Farklılıkları

Bu çalışmada bireylerin evlilik uyumlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu sonucu destekleyen bulgular bulunmaktadır. Perrone, Webb ve Jackson (2007) araştırmalarında cinsiyet ile evlilik uyumu arasında bir ilişki bulamamışlardır. Benzer şekilde Kışlak ve Çabukça (2000), Hamamcı (2005), Güven (2005) yaptıkları çalışmalarda cinsiyete göre evlilik uyumunun farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Fışılıoğlu (1992) 'Lisans Üstü Öğrencilerinin Evlilik Uyumu' adlı çalışmada, Kalkan (2002) 'Evlilik İlişisini Geliştirme Programının, Evlilerin Evlilik Uyum Düzeyine Etkisi' adlı çalışmada ve Demiray (2006) 'Evlilikte Uyumun Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi' adlı çalışmada evlilik uyumunun cinsiyete göre farklılaşmadığı yönünde bulgular belirtmişlerdir. Ancak evlilik uyumunun cinsiyete göre farklılaştığını belirten çalışmalar da mevcuttur. Nunes (2008), Canel (2007) ve Hatipoğlu (1993) kadın ve erkeklerin evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya koyan araştırmacılarıdır. Çakır (2008), Şener ve Terzioğlu (2002) cinsiyete göre evlilik

uyumu açısından fark olduğunu ve erkeklerin kadınlardan daha yüksek düzeyde evlilik uyumuna sahip olduklarını bulmuştur. Benzer şekilde Acitelli ve Antonucci (1994)'nin bulguları erkeklerin kadınlara göre evliliklerinden daha fazla doyum sağladıkları yönündedir. Sternberg ve Hojjat (1997) ise kadınların erkeklere göre daha yüksek evlilik doyumu seviyelerine sahip olduklarını belirtmektedir.

Wilkie ve Ferree'e (1998), cinsiyet açısından evlilik uyumunu inceledikleri çalışmalarında kadın ve erkek arasında evlilik uyumu açısından farklılıkların olmadığı sonucuna ulaşmış; ev işleri, çocuk bakımı gibi cinsiyet rolleri ile ilgili görevlerin paylaşılmasının her iki cins açısından da evlilik uyumunu arttıran önemli bir unsur olduğunu belirtmişlerdir.

Literatür incelendiğinde, evlilik uyumunun cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin sonuçlar değişiklik göstermektedir; bu sebeple evlilik uyumunun cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair net bir sonuca varılamamaktadır. Bu durum yapılan araştırmaların katılımcı, bölge, kültür farklılıkları gibi özelliklerinden kaynaklanıyor olabilir. Bu araştırmada bulunan bulgunun olası sebepleri ise kadınların ve erkeklerin yapmış oldukları evliliklerde eşleri ile evliliği algılayış, evlilik beklentisi, kişilik özellikleri, çatışma ve problem çözme yöntemleri, sosyo- kültürel özellikler gibi konularda benzerliklere sahip olmaları olabilir. Aynı zamanda günümüz koşullarında kadınların ve erkeklerin ortak görev paylaşımında bulunmaları evliliği rahatlatan bir durumdur. Araştırma katılımcıları genellikle yüksek eğitim seviyesinde ve tamamı çalışan bireylerdir. Bu bilgiden yola çıkarak eşlerinin de çalışıyor olması, ev içi ve dışı faaliyetlerde ortak çalışma yürütmeleri ve görev paylaşımında bulunmaları muhtemeldir. Kadınlar ve erkekler arasında evlilik uyumunda anlamlı bir farklılık bulunmaması bu nedenlerden kaynaklanıyor olabilir.

5.1.2. Evlilik Uyumunun Yaşa Dayalı Farklılıkları

Bu araştırmada bireylerin evlilik uyumlarının yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular incelendiğinde yaş yükseldikçe evlilik uyum düzeyinin düştüğü görülmektedir. Literatürde evlilik uyumunu yaşa göre inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Erdoğan (2007) 'Evlilik Uyumunu İle Psikiyatrik Rahatsızlıklar, Bağlanma Stilleri Ve Mizaç Ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi' adlı çalışmada ve Abalı (2006) 'Boşanmak İçin Başvuran Kadınların Evlilikteki Cinsel Yaşamlarını Boşanma Nedeni Olarak Görme Durumu' adlı çalışmada yaş ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Benzer şekilde Jose ve Alfons (2007), Tutarel-Kışlak ve Çabukça (2002)'nin yaş ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir farklılık bulamadıkları görülmüştür. Çakır (2008) ise araştırmasında yaşa göre evlilik uyumu açısından fark olduğunu ve 26–34 yaş grubunun, 35–50 yaş grubundan daha yüksek

düzeyde evlilik uyumuna sahip olduğunu bulmuştur. Demiray (2006) yaptığı çalışmada 31-41'li yaşlarda 20'li yaş gruplarına göre evlilik uyumunda azalma olduğunu bulmuştur. Ancak Heaton ve Albrecht (1991)'e göre eşlerin yaşları ilerledikçe evliliklerine harcadıkları emek de artış göstermekte, bu nedenle de evlilik doyumları - uyumlarında ileriki yaşlarda artış görülmektedir. Yurtiçi ve yurtdışı çalışmalarda bu şekilde farklı sonuçlara ulaşılmasının toplumlararası kültürel farklılıklardan kaynaklandığı söylenebilir. Carstensen, Gottman ve Levenson (1995) ve Miller, Hemesath ve Nelson (1997) da yaşlı çiftlerin evliliklerinin daha genç çiftlere göre daha fazla istikrar, doyum ve samimiyet taşıırken; bu evliliklerde daha az çatışma yaşandığını belirtmişlerdir.

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar yaş ilerledikçe evlilik uyum düzeyinin azaldığı yönündedir. Yaş ilerledikçe aileye çocukların da katılması ile aile içerisinde alınan sorumluluğun artması ve katılımcı grup göz önüne alındığında tamaminin iş hayatında aktif rol almasının, yaş ilerledikçe fiziksel ve zihinsel yorgunluğu arttırması ve bu durumun evlilik uyumu üzerinde olumsuz etki yarattığı düşünülebilir. Çiftlerin evlilikleriyle ilgili plan ve hedeflerinin büyük çoğunluğunu evliliklerinin ilk yıllarında gerçekleştirmiş olmalarının yani bireylerin daha genç oldukları yıllarda duydukları heyecanın azalmış olmasının evlilik uyumunda azalmaya yol açması olası sebeplerden biri olarak görülebilir.

5.1.3. Evlilik Uyumunun Eğitim Düzeyine Dayalı Farklılıkları

Bu araştırmada bireylerin evlilik uyumlarının eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu sonucu destekleyen bulgular bulunmaktadır. Fidanoğlu (2006) evlilik uyumu, mizah tarzı ve kaygı düzeyi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında öğrenim durumunun uyum puanlarında bir değişiklik yaratmadığını tespit etmiştir. Erdoğan'ın (2007) 'Evlilik Uyumunu İle Psikiyatrik Rahatsızlıklar, Bağlanma Stilleri Ve Mizaç Ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi' adlı çalışması ve Tutarel -Kışlak ve Çabukça'nın (2002), empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisini inceledikleri çalışmaları da eğitim düzeyinin evlilik uyumunu etkilemediğini göstermiştir. Bu bulgular, araştırma sonucunu desteklemektedir.

Şener ve Terzioğlu (2002) ise öğrenim düzeyi ile evlilik uyumu arasında anlamlı ilişkiler elde eden araştırmacılarıdır. Sezer (2005) ve Gürsoy (2004) çalışmalarında evli kadınların eğitim düzeylerinin yüksek olmasının uyum düzeyini olumlu yönde arttırdığını bulmuşlardır. Çakır (2008) da eğitim düzeyine göre evlilik uyumu açısından fark olduğunu ve okuryazar olanların lise mezunlarına göre daha düşük düzeyde evlilik uyumuna sahip olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Dökmen ve Tokgöz (2002) ve Abalı (2006) araştırmalarında eğitim düzeyi yükseldikçe evlilik uyumu ve doyumunun artış gösterdiğini belirtmişlerdir.

Literatür incelendiğinde araştırmanın sonucuna destekleyen ve desteklemeyen çalışmalara ulaşıldığı görülmektedir. Bu sebeple evlilik uyumunun eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığına dair net bir sonuca varılamamaktadır. Bu durum yapılan araştırmaların katılımcı, bölge, kültür farklılıkları gibi özelliklerinden kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde 30 kişinin lise, 85 kişinin yüksek okul, 314 kişinin üniversite ve 22 kişinin yüksek lisans veya doktora düzeyinde eğitilmiş olduğu yani birbirine yakın eğitim seviyelerine sahip oldukları görülmektedir. 452 katılımcıdan 314 kişinin üniversite mezunu olması da bu sonucu etkileyen bir faktör olarak görülmektedir.

5.1.4. Evlilik Uyumunun Mesleğe Dayalı Farklılıkları

Bu araştırmada bireylerin evlilik uyumlarının mesleğe göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu sonucu destekleyen bulgular bulunmaktadır. Erdoğan'ın (2007) 'Evlilik Uyumu İle Psikiyatrik Rahatsızlıklar, Bağlanma Stilleri Ve Mizaç Ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi' adlı çalışması ve Tutarel -Kışlak ve Çabukça'nın (2002), empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisini inceledikleri çalışması da işin evlilik uyumunu etkilemediği sonucuna ulaşan araştırmacılarıdır. Çağ (2011) meslek değişkenine göre evli bireylerin algıladıkları eş destek düzeyleri ve evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Demiray (2006) da çalışma durumunun evlilik uyumu ile ilişkili olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Literatürde özellikle kadınların çalışma durumunun evlilik uyumu ile ilişkisini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Çilli ve arkadaşları (2004) yaptıkları çalışmada çalışan kadınların daha uyumlu evliliklere sahip olduklarını belirtmişlerdir. Sezer (2005) de yaptığı çalışmada 85 evli kadının uyum düzeylerini incelemiş ve evli kadınların herhangi bir işte çalışıyor olmalarının onların uyum düzeylerini olumlu yönde etkilediğini bulmuştur.

Araştırmada eğitim, emniyet ve sağlık çalışanı olmak üzere üç meslek grubundan katılımcılar bulunmaktadır. Bu üç meslek grubuna ait bireylerin evlilik uyumları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Literatürde öğretmenlerin ve idarecilerin evlilik uyumlarını inceleyen çalışmalar yer almaktadır. Akbaş (2008), öğretmenlerin kıdem yıllarına göre evlilik uyumlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını belirtmiştir. Yeşiltepe (2011) ise evli öğretmenlerin evlilik uyumlarının kıdem, evlilik biçimi, çocuk sayısı ve çocuk bakımlarına göre anlamlı farklılaştığını belirtmiştir.

Evlilik uyumunun mesleğe göre farklılaşmamasının sebepleri katılımcı grubun benzer gelir düzeyine, benzer yaşam biçimlerine, benzer sosyo – kültürel düzeye sahip olmaları görülebilir. Mesleği, gelir düzeyinin birinci etmeni olarak gördüğümüz varsayılırsa bu bağlamda araştırma sonucunu destekleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin Demiray (2006) gelir düzeyi ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır.

Aynı zamanda her üç meslek grubunun da (devlet çalışanı olması açısından) iş ve gelir bakımından güvenilir olma özelliği bulunmaktadır. Yine her üç meslek grubunda da benzer stres seviyeleri ve özellikle sağlık çalışanları ve emniyet çalışanları arasında çalışma saatleri benzerliği bulunduğu düşünülmektedir. Demircioğlu'na (2000) göre, eğitim düzeyi ve mesleki statünün yükselmesi ile sorunlar karşısında daha tutarlı olma ve çözüm aramaya yönelik eğilimlerin arttığı görülmektedir. Bu bağlamda statü açısından da benzerlik gösteren bu üç meslek grubu çalışanlarının sorunlar karşısında daha tutarlı olma ve çözüm aramaya yönelik eğilimler açısından da benzerlik gösterdiği düşünülebilir.

5.1.5. Evlilik Uyumunun Evlilik Süresine Dayalı Farklılıkları

Bu araştırmada bireylerin evlilik uyumlarının evlilik süresine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bulgulara göre 26-35 yıl aralığına kadar olan aralıklarda, evlilik süresi arttıkça evlilik uyum düzeyinin düştüğü; 26-35 yıl aralığındaki evliliklerde ise evlilik uyum düzeyinde tekrar bir artış olduğu görülmektedir. İkili karşılaştırmalara bakıldığında da; 0 ile 5 yıl arasında evli olan bireylerin evlilik uyumlarının 6-15 ($p<0.05$) ve 16-25 ($p<0.05$) yıl aralığında evli olan bireylerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Diğer evlilik süresi aralıklarına ilişkin ikili karşılaştırmalarda ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Bulgular incelendiğinde evlilik süresi arttıkça evlilik uyumunda düşüş görülmekte, yalnızca 26-35 yıl arasındaki evliliklerde evlilik uyum düzeyinde tekrar bir artış görülmektedir. Bunun sebebi olarak; evlilik yaşı çoğaldıkça aileye yeni üyelerin katılması ile aile içi ve ekonomik sorumlulukların artması, evliliğin ilk yıllarına göre evlilik heyecanının azalması, çiftlerin yıllar geçtikçe birbirlerini daha iyi tanımaları ve bu bağlamda da daha az heyecan duymaları görülebilir. 26- 35 yıl arasında tekrar evlilik uyumunda artış görülmesinin sebebi ise çocukların kendi hayatlarını kurarak var olan aileden ayrılmaları, ekonomi, arkadaş çevresi, yaşanan yer gibi kriterlerde sabitlik, çiftlerin yıllar içerisinde birbirlerini daha iyi tanımaları ve birbirlerine kişilik özelliklerini göz önünde bulundurarak yaklaşımları görülebilir.

Literatür incelendiğinde bu bulguyu destekleyen araştırmalar olduğu görülmektedir. Demiray'ın (2006) araştırmasında evliliğin onuncu ve on beşinci yılları arasındaki evlilik uyumundaki düşüşün daha sonra yükselişe geçtiği görülmektedir. Üncü (2007) çalışmasında, en yüksek evlilik doyumu ortalamasının '20 yıl ve üzerinde' evli olanlara ait olduğunu, bunu '2-7 yıl' evli olanların izlediğini, en düşük ortalamanın ise '8-13 yıl' evli olanlara ait olduğunu bulgulamıştır. Üncü; bu bulguyu, evlilik süresi arttıkça yaşanan sıkıntıların en aza indiği, eşlerin birbirini daha fazla tanıdığı, evliliğin daha fazla rayına oturduğu ve dolayısıyla doyumun arttığı şeklinde yorumlamıştır. Şener ve Terzioğlu (2002)

yaptıkları çalışmada '21 ve daha uzun süre' evli olan gruba kadar evlilik süresi arttıkça evlilik uyumunun azaldığı, '21 ve daha uzun süre' evli olanlarda ise tekrar arttığı sonucuna ulaşmışlardır

Yetişkin bir bireyin yaşamında 'boş yuva' (çocukların aileden ayrılışı) olarak adlandırılan aşama üzerinde yapılan araştırmada, 'boş yuva' aşamasının evlilik memnuniyeti üzerinde önemli etkisi olduğu bulunmuştur. Bu memnuniyetin sebebi son çocuğun da kendi hayatına adım atması ve kaçınılmaz ebeveynlik stresinin ortadan kalkmasının getirdiği rahatlaktır. 'Boş yuva' aşamasının, her iki eşin de evlilik memnuniyetini olumlu şekilde etkilediği kanıtlanmıştır (Billideau, 1997). Boş yuva aşamasını yaşayan çiftler genellikle boş yuva yaşantısının olumlu olduğunu belirtmektedirler (Onur, 2000). Yapılan çalışmalara göre orta yaş yıllarında evlilik doyumunda düşüş yaşanmakta; ancak daha ileri yaşlara adım atan çiftler için evlilik doyumuna gittikçe yükselmekte ve olumlu hale gelmektedir (Bremer, 1997). Fışiloğlu (1992) da, evlilik süresi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi çalışan Anderson, Russel ve Schumm (1983) ile Hicks ve Platt (1970) 'ın, evliliğin ilk yıllarında, özellikle çocuğun ailede olduğu dönemlerde eşlerin evlilik uyumunun düşük olduğunu, çocukların evden ayrılması ile uyumun yükseldiğini, sonrasında ise tekrar düştüğünü bulduklarını aktarmıştır. Tucker ve O'Grady (1991), çalışmalarında evlilik doyumuna ile cinsel çekiciliğin pozitif yönde ilişkili olduğunu ve evli bireylerin evlilik yılının artmasıyla doğru orantılı olarak eşlerin birbirlerini çekici algılama durumlarında bir azalmanın olduğunu ve evlilik doyumunun düştüğünü belirtmişlerdir. Algaç ve Çatay (2007) da evliliğin ilk yıllarında evlilik doyumunun çok yüksek olduğunu, yıllar ilerledikçe düşmeye başladığını, uzun süreli evliliklerde ise yeniden yükseldiğini belirtmiştir.

Literatürde bu bulguları desteklemeyen bulgulara da rastlanmaktadır. Erdoğan'ın (2007) 'Evlilik Uyumu İle Psikiyatrik Rahatsızlıklar, Bağlanma Stilleri Ve Mizaç Ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi' adlı çalışmasında, Tutarel -Kışlak ve Çabukça (2002), empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisini inceledikleri çalışmalarında evlilik süresinin evlilik uyumunu etkilemediği sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Fışiloğlu (1992), Jose ve Alfons (2007) da çalışmalarında evlilik uyumunun evlilik süresine göre anlamlı farklılaşmadığını belirtmişlerdir.

5.1.6. Evlilik Uyumunun Eş İle Olan Yaş Farkına Dayalı Farklılıkları

Bu araştırmada bireylerin evlilik uyumlarının eş ile olan yaş farkına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bulgulara göre, eşlerin yaşları arasındaki fark arttıkça evlilik uyum düzeyinin düştüğü; eşi ile arasında 15 ve üzeri yaş farkı olan bireylerde ise evlilik uyum düzeyinde tekrar bir artış olduğu görülmektedir. İkili

karşılaştırmalarına bakıldığında; eşleri ile 0-5 yaş arasında yaş farkı olan bireylerin evlilik uyumlarının, eşleri ile arasında 6-10 yaş ($p<0.05$) olan bireylerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Diğer yaş farkı aralıklarına ilişkin ikili karşılaştırmalarda ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Bulgular incelendiğinde eş ile olan yaş farkı arttıkça evlilik uyumunun azaldığı; ancak eşleri ile aralarında 15 yaş ve üzeri yaş farkı olan katılımcıların evlilik uyumlarında yükselme olduğu görülmektedir. Eşler arasındaki yaş farkı eşlerin değerleri, ilgileri, tutumları, alışkanlıkları, beklentileri, eğilimleri, zevkleri gibi konularda farklılıklar yaratarak, evlilik uyum düzeyini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Bilen, 1983). Ayrıca birbirine yakın yaşlarda olan bireylerin yetiştikleri dönemde eğitim, teknolojik gelişmeler, anne-baba tutumları, yaşam koşulları gibi benzerliklerin olması da olası bir durumdur. Yakın yaşlarda oldukları için aynı yıllarda çocukluk, gençlik yaşantıları bulunmaktadır. Bu durum evliliğe bakış açılarını, evlilikten beklentilerini ve evlilik yaşantılarını algılayışlarını benzer kılabılır. Bu bağlamda birbirine yakın yaşlarda olan çiftlerin, yaş farkı çok olan çiftlere göre daha uyumlu evlilikler yaşadıkları sonucuna varılabilir. Farklı yaşlarda bireylerin evlilikten farklı beklentileri olması ve bu yaş farkının yetişme, eğitim, teknoloji ve aynı zamanda ilgi, alışkanlık, değer, tutum, eğilim gibi konularda farklılıklar doğurması, evlilik uyumunu olumsuz yönde etkileyebilir. Eşleri ile arasında 15 yaş ve üzeri yaş farkı olan çiftlerin evlilik uyumlarındaki artışın sebebi ise fazla yaş farkının çiftlerin birbirleri ile olan ilişkilerine; yaş farkı daha az olan bireylere göre farklı bir boyut kazandırması olarak görülmektedir. Toplumumuzda yaşça büyük insanlara saygı duyuluyor olması bu farklılığı yaratıyor olabilir. Bu çiftlerin uzun evlilik sürelerine sahip olması da daha olası görülmektedir. Bu araştırma bulgularında da görüldüğü gibi çok uzun süreli evliliklerde evlilik uyumunda artış görülmektedir. Ayrıca toplumumuzdaki evliliklerde yaygın olarak erkeğin yaşı kadının yaşından büyüktür. Bu durumda 15 yaş ve üzeri yaş farkı olan çiftlerde; erkeklerin, eşlerinin kendilerinden daha genç olması evlilik uyumunu artıran bir etmen olabilir.

Literatüre bakıldığında farklı bulgulara rastlanmaktadır. Şener ve Terzioğlu (2002), eş ile olan yaş farkı arttıkça evlilik uyumunun azaldığını belirtmişlerdir. Tersine şekilde, Çağ (2011), eşler arasındaki yaş farkı değişkenine göre evli bireylerin algıladıkları eş destek düzeyleri ve evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmiştir.

5.1.7. Evlilik Uyumunun Evlenme Biçimine Dayalı Farklılıkları

Bu araştırmada bireylerin evlilik uyumlarının evlenme biçimine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada; severek/flört ederek, görücü usulü/istemeyerek ve görücü usulü/isteyerek seçenekleri kullanılmıştır. Severek/flört ederek evlenme, bireylerin kendi seçtiği kişiyle bir süre flört edip, isteyerek o kişiyle

evlenmesidir. Görücü usulü ise toplumumuzda yaygın olarak kabul gören bir evlenme biçimidir ve aile veya yakınların iki kişiyi birbirine uygun görerek evlendirme kararı alması yoluyla gerçekleşir. İki durum arasındaki farklılıklar, bu araştırma için evlilik uyumunda bir fark yaratmamıştır. Bu sonucu destekleyen bulgulara literatürde rastlanmaktadır. Demiray (2006), evlilik uyumunu bazı demografik değişkenlere göre incelediği araştırmasında, evlilik biçimine göre evlilik uyumunda anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Ödemiş (2008), tanışarak ve görücü usulü evlenmiş öğretmenlerin evlilik uyumlarının, evlilik biçimine göre farklılaşmadığını belirtmiştir. Aynı şekilde öğretmenler üzerinde yaptığı çalışmasında Akbaş (2008), flört-görücü usulü ve flört + görücü şeklinde evlenmiş bireylerin evlenme biçimlerine göre evlilik uyumları arasında anlamlı bir fark bulamamıştır.

Literatürde araştırma bulgularının tersi yönünde bulgular da mevcuttur. Açık (2008) evli ve ayrı olan iki grup ile yaptığı çalışmada, evli olan grupta anlaşarak evlenmenin daha fazla, ayrı olan grupta ise görücü usulü evlenmenin daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Cingisiz (2010), flört ederek evlenmiş bireylerin evlilik uyumlarının görücü usulüyle evlenmiş bireylerden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde Çimen (2007), de anlaşarak evlenen bireylerin evlilik uyumlarının, görücü usulü ile evlenen bireylerden anlamlı şekilde yüksek olduğunu belirlemiştir. Yeşiltepe'nin (2011), araştırmasında, aşk evliliği yapmış olan bireylerin evlilik uyum puanları, 'görücü usulü' ile ve 'anlaşarak' evlenen bireylerin evlilik uyum puanlarından yüksektir. Çelik (2006), de diğer şekillerde evlenen okul yöneticilerinin evlilik uyumlarının görücü usulüyle evlenen okul yöneticilerinin evlilik uyumlarından yüksek olduğu bulmuştur.

Görüldüğü gibi evlilik uyumunu ele alan literatürde evlilik biçimine dayalı farklılıklar bulunmadığı gibi, özellikle severek ya da anlaşarak evlenme lehine olan araştırmalar vardır. Günümüz koşullarındaki genel yargı; bireylerin, kendi seçtikleri ve ilgi duydukları kişilerle evlenmesinin daha uyumlu evlilikler doğuracağı yönündedir. Ancak bu araştırma görücü usulü ile evlenen bireyler ile severek evlenen bireylerin evlilik uyumlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermektedir. Bu bulgu, araştırmaya katılan bireylerin farklı evlilik biçimlerinde evlenmiş olsalar da, değer yargıları, ilgiler, bakış açıları, tutumlar, alışkanlıklar gibi konularda benzerlik gösterdiklerini ve görücü usulü evlenen bireylerin de eşleri ile aralarında sevgi bağı oluşturabildiklerini düşündürmektedir. Görücü usulü ile evlenen 127 katılımcıdan 125 kişinin "Kişisel Bilgi Formu"nda yer alan 'Görücü usulü/isteyerek' seçeneğini işaretlemiş olması da araştırmaya katılan bireylerin görücü usulü tanışıp aralarında sevgi ilişkisini kurduklarını düşündürmekte ve bu durumun evlilik uyumunun evlilik biçimine göre farklılaşmamasında etkili olabileceği düşünülmektedir. Evlilik biçimleri farklı olsa da, bireyin eşi ile doğru iletişim biçimi, sevgi, saygı ve fikir birliğini yakalamasının evlilik uyumunu da beraberinde getirdiği düşünülmektedir.

5.1.8. Evlilik Uyumunun Çocuk Sayısına Dayalı Farklılıkları

Bu araştırmada bireylerin evlilik uyumlarının çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Sahip olunan çocuk sayısı 4 olan bireylerin dışında kalan diğer bireylerde, çocuk sayısı arttıka evlilik uyum düzeyinin düştüğü; 4 çocuğa sahip bireylerde ise evlilik uyum düzeyinde tekrar bir artış olduğu görülmektedir. İgili karşılaştırmalara bakıldığında çocuğu olmayan bireylerin evlilik uyumlarının, 1 çocuk ($p<0.05$), 2 çocuk ($p<0.05$) ve 3 çocuk ($p<0.05$) sahibi olan bireylerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Diğer çocuk sayılarına ilişkin ikili karşılaştırmalarda ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Literatürde araştırma bulgusunu destekleyen araştırmalar bulunmaktadır. şener ve Terzioğlu (2002) çocuk sayısı arttıka evlilik uyumunun azaldığı bulgusuna ulaşan araştırmacılarıdır. Lang (1932), Burges ve Cotrell (1998), Sezer (2005), demiş (2008) ve Yeşiltepe (2011) ise çocuk sahibi olmayan bireylerin evlilik uyumunun çocuk sahibi olan bireylere göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bunun yanı sıra Feldman(1964), Luckey-Bain (1970) ve Glenn (1990) evlilik uyumunun belli yönlerinin çocuk yetiştirme yıllarında azaldığını belirtmişlerdir. Tersine şekilde evlilik uyumu ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirten araştırmalar da mevcuttur. Tutarel - Kışlak ve çabukça'nın (2002), empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisini inceledikleri çalışmalarında da evlilik uyumu çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Benzer şekilde Demiray (2006), Jose ve Alfons (2007), Hatipoğlu (1993), Gürsoy (2004), akır(2008) ve Akbaş (2008) evlilik uyumunun çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşan araştırmacılarıdır. Yine Erdoğan'ın (2007) 'Evlilik Uyumunu İle Psikiyatrik Rahatsızlıklar, Bağlanma Stilleri Ve Mizaç Ve Karakter zellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi' adlı alışması, , Fişiloğlu'nun (1992), 'Lisans st ğrencilerinin Evlilik Uyumunu' adlı çalışması evlilik uyumunun çocuk sayısına göre farklılaşmadığını belirten araştırmalarıdır.

ocuk sahibi olmanın evlilik uyumunu arttırdığını belirten araştırma bulgularına göre; çocuk, eşlerin birbirlerine duydukları sevgi ve şefkat sonucunda dünyaya gelmekte ve eşlerin evlilik ilişkilerini olumlu anlamda pekiştirerek evlilik uyumlarını arttırmaktadır. ocuk sahibi olmanın evlilik uyumunu olumsuz etkilediğini belirten araştırmalara göre ise çocuklar eşler için bir stres kaynağı olmakta ve eşler arasındaki yakınlışmaya engel olarak evlilik uyumunun azalmasına sebep olmaktadır (Belsky,1990). Özelikle sosyo ekonomik düzeyin yüksek olduğu ailelerde, kadınların ocuk sahibi olduklarında özgürlüklerinin kısıtlanması, sorumluluklarının artması gibi nedenlerle evlilik uyumlarının azaldığı belirtilmektedir (Jenkins, Rasbash ve O'Connor, 2003). ocuk sahibi olmak eşlerin özgürlüklerini kısıtlamakla birlikte, rol paylaşımı ve sorumluluk alma konularında

ailelerin yeni düzenlemeler yapmalarına neden olmakta ve bu yeni düzenleme evlilik uyumunu negatif yönde etkilemektedir (Twenge, Campel, ve Foster, 2003).

Brett ve Yogev (1985)'e göre, eşlerin çocuk bakımı ve çocukları ile ilgili sorumluluk dağılımının adil olmaması ve eşlerden sadece birinin çocukların bakımı ile ilgilenmesi evlilikten alınan doyum ve uyumu düşürmektedir. Eşler çocuk bakımında eşit sorumluluk alır ve birbirlerini eşit algıarlarsa evlilikten aldıkları doyum o kadar yüksek olmaktadır (Brett ve Yogev, 1985'den aktaran: Çelik, 2006). Belsky (1990), çocuğun evliliğin içinde bir problem olarak görülme sebebini eşlerin kendi ilişkilerinde var olan iletişim sorunları ile açıklamakta ve bu iletişim sorunlarının çocukla olan ilişkiye ve çocuğu yetiştirme biçimine yansıdığını vurgulamaktadır. Bu sebeple çocuğun evlilik doyumunu düşürücü bir unsur olarak görülmekten ziyade var olan sorunları ortaya çıkartan bir unsur olarak ifade edilmesinin daha doğru olacağını belirtmiştir.

Tüm bu bilgiler ışığında çocuk sahibi olmanın, sorumlulukları arttırması, eşlerin kendilerine ve birbirlerine ayırdıkları zamanı sınırlandırması, eşlerin çocuk bakımına yönelik eşit görev paylaşımında bulunmaması, ekonomik anlamda sınırlamaları getirmesi, çocuk olmadan önceki bağımsız karar verme yetkisinin daralması gibi sonuçlar doğurduğu düşünülmektedir. Bu sebeplerle çocuk sayısının artması evlilik uyumunda düşüşe yol açabilmektedir. 4 çocuk sahibi olan bireylerde evlilik uyumunda artış olması ise araştırma bulgularından olan 26-35 yıl arası evliliklerde evlilik uyumunda artış olması ile tutarlı bir sonuç olarak görülebilir. 4 çocuk sahibi olan bireylerin daha uzun yıllardır evli olma olasılığına bağlı olarak evlilik uyumlarının yüksek olduğu düşünülmektedir.

5.2. Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Bu araştırmanın sonucunda bireylerin evlilik uyumları ile değer tercihleri (materyalistik değerler alt boyutu dışındaki tüm alt boyutlarda - Fütüvvet, Özgürlük, Romantik Değerler, İnsan Onuru, Maneviyat, Entelektüel Değerler, Kariyer Değerleri, Toplumsal Değerler -) ve öznel mutlulukları arasında olumlu yönde ve anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Araştırma bulguları evlilik uyumu ile değer tercihleri arasında olumlu yönde ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Dilmaç ve Arıcak Değerler Ölçeği'nin alt boyutları olan fütüvvet, özgürlük, romantik değerler, insan onuru, maneviyat, entelektüel değerler, kariyer değerleri, toplumsal değerler ile evlilik uyumu arasında anlamlı ve olumlu yönde ilişkiler bulunmuştur. Yalnızca materyalistik değerler ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Değerler, insanların tutum ve davranışlarını etkilemekte, tutum ve davranışların belirlenmesi ve biçimlendirilmesinde önemli rol oynamaktadırlar (Dilmaç, 1999). Değerler ve inançlar, hayatın anlaşılıp yorumlanmasına

ve davranışların şekillenmesine rehberlik etmektedirler. Bireyler bu şekilde hayata ve olaylara karşı bir bakış açısı geliştirmektedirler (Akıncı, 2005). Bu durumda bireylerin evlilik hayatında da sahip oldukları değerlerin etkisi tartışılmaz bir gerçektir. Eşlerin ortak değer ve amaçlara sahip olmaları eşlerin evlilik uyumu açısından önemli görülmektedir (Şener ve Terzioğlu, 2002). Sabatelli (1988) uyumlu evliliği, eşler arasında olumlu iletişim kurulabilen, evliliğin özellikle önemli alanlarında çok sayıda anlaşmazlık yaşanmayan, anlaşmazlıkların her iki tarafı da memnun edecek şekilde çözümlenen evlilik olarak tanımlamaktadır. Evlilikte uyumun temeli bireylerin birbirine saygı ve sevgi duymaları, iletişim, problem çözme, çocuk bakımı, ailevi konular, değerler, kişilik gibi pek çok konuda birbirleri ile büyük oranda anlaşma sağlamalarıdır. Literatürde konu ile ilgili araştırmalara bakıldığında daha çok çiftlerin değer benzerlikleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin inceleme konusu olduğu görülmektedir. Acitelli, Kenny ve Weiner, (2001), Barton ve Cattell, (1972), Dryer ve Horowitz, (1997) gibi araştırmacıların, kişilik, değerler ve kişilerarası davranışlarda genel olarak benzerlik gösteren çiftlerin, aynı benzerliğe sahip olmayan çiftlere oranla kendilerini daha mutlu olarak değerlendirdiklerini saptamışlardır (Rauer ve Volling, 2005). Özen (2006) ise eşlerin değer uyumlarının ve eşlerin çatışma çözüm stillerinin, eşlerin evlilik uyumu üzerindeki yordayıcı etkisini araştırdığı çalışmada, 140 evli çiftten veri toplamıştır. Araştırma bulguları, eşlerin geleneksellik, hazcılık, uyarılım değer benzerlikleri ve eşlerin güç değer farklılıklarının, kadınların evlilik uyumunu olumlu bir şekilde yordadığını göstermiştir.

Bireylerin toplumsal değerleri ile evlilik uyumu arasında anlamlı ve olumlu bir ilişki bulunmuştur. Ölçekte, toplumsal değerler alt boyutunu; yardımseverlik, tevazu (alçakgönüllülük), toplumsal huzur, nezaket, saygı, yaşam hakkı, sorumluluk, tutarlılık (davranışlarında), hoşgörü, öz disiplin maddeleri oluşturmaktadır. Maddeler açısından baktığımızda toplumsal değerlerin evlilik uyumu ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin, maddelerde adı geçen değerlere önem veriyor olması, eşlerine ve evlilik kurumuna saygı duyduklarını, evlilik sorumluluğunu aldıklarını, eşleri ile daha sağlıklı ve uyumlu bir evlilik sürdürme çabasında olduklarını düşündürmektedir. Bird ve Melville (1994), evliliğin toplumsal kurum ve sistem sorumlulukları, görev, hak ve ayrıcalıkları olan bireysel ve toplumsal bir yapı olduğunu belirtmişlerdir. Bireylerin toplumsal huzura önem vermesi, toplumu oluşturan en küçük kurum olarak adlandırabileceğimiz aile kurumunun huzuruna da önem verdiklerini düşündürmektedir.

Bireylerin kariyer değerleri ile evlilik uyumu arasında da anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Ölçekte, kariyer değerleri alt boyutunu; kalite, kariyer, itibar/saygınlık, eğitim, dış disiplin maddeleri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin, maddelerde adı geçen değerlere önem veriyor olması, evliliklerinde de eğitim ve iş hayatında olduğu

gibi belli bir kalite ve mutluluk beklemediklerini düşündürmektedir. Bu açıdan bakıldığında evliliklerinde uyumlu olma çabasında oldukları düşünülebilir. Huggins (2002), sağlıklı evliliklerde çiftlerin birbirlerine inanmaları ve sevmelerinin yanında, birbirlerinin kişisel amaçlarını karşılıklı olarak desteklediklerini ve kadın veya erkeğin eşi tarafından kişisel amaçları ve başarıları konusunda destek gördüğünü hissettiğinde mutluluk duyduğunu belirtmektedir. Kariyer değerleri yüksek olan bireylerin eşleri için de aynı özeni gösterme eğiliminde olabilecekleri ve bu durumun evliliği olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Ölçeğin diğer bir alt boyutu olan entelektüel değerler ile evlilik uyumu arasında da anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Entelektüel değerler alt boyutunu; beden sağlığı, akıl/ruh sağlığı, bilgi, çalışma, başarı, kişisel gelişim maddeleri oluşturmaktadır. Bu değerlere önem veren bir bireyin evlilik hayatında da başarılı, sağlıklı bir evlilik sürdürme çabasında olabileceği, evlilikte mutluluğa önem vereceği düşünülmektedir. Uyumlu bir evlilik bu çabalardan olumlu etkilenir. Ayrıca bireylerin bu konularda eşlerine destek vermesinin evliliği olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Huggins'in (2002) de belirttiği gibi eşi tarafından kişisel amaçları ve başarıları konusunda destek gördüğünü hisseden bireyler mutluluk duymaktadırlar.

Evlilik uyumu ile maneviyat alt boyutu arasında anlamlı ve olumlu bir ilişki bulunmuştur. Ölçekte, maneviyat alt boyutunu; ibadet, din/iman, inanç/ideoloji, iç huzuru maddeleri oluşturmaktadır. Bu değerlere önem veren bireylerin evliliklerinde eşleri ile saygı ve sevgi içeren bir ilişki kurdukları, dini anlamda olumsuz olarak adlandırılacak ve aynı zamanda evlilik uyumunu etkileyebilecek olumsuz davranışlardan kaçınacakları düşünülmektedir. İç huzura önem veren bir bireyin evlilik hayatında huzuru arayacağı ve bu duruma uygun davranarak evlilik uyumuna ilişkin olumlu davranışlarda bulunacağı düşünülmektedir. Goleman (1998), bir bireyin kendine doğru gelen davranışı gerçekleştirme durumunda olumlu duygulanım yaşadığını ve o davranışı hayata geçirirken daha dikkatli davrandığını belirtmektedir. Bu açıdan ibadetleri yerine getirme ve inanç/ideolojilere uygun davranışlarda bulunma bireye olumlu duygular yaşatabilir ve bu duygular evlilik yaşantısına da olumlu etkilerde bulunabilir.

Evlilik uyumu ile anlamlı ve olumlu yönde ilişkili olan bir başka değer de insan onurudur. Ölçekte, insan onuru alt boyutunu; namus, şeref/onur, adalet (hakkaniyet) maddeleri oluşturmaktadır. Bireylerin bu değerlere önem vermesi insan onuru açısından olumsuz olarak algılanabilecek ve aynı zamanda evlilik uyumunu olumsuz etkileyebilecek davranışlardan kaçındıklarını düşündürmektedir. Bu durum hem evliliğe bakış açıları, hem de eşleri ile olan ilişkileri üzerinde etkili olabilir. Aynı zamanda Türk toplumu açısından özellikle namus ve şeref/onur maddeleri evlilik ve aile kavramları ile örtüşen kavramlardır.

Evlilik yaşantısında bu değerlerin zedelenmesine yol açabilecek yaşantıların gerçekleşmemesi durumunun, adalet bakımından ise aile ve evlilik sorumluluklarının adil paylaşımının evlilik uyumunu olumlu yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. Rokeach (1973), eşitlik, kendine saygı, güzel bir dünya gibi değerlerin amaç değerler arasında yer aldığını belirtmektedir. Amaç değerler bireyin değer sıralamasında üst sıralarda yer alan, yaşamı açısından büyük öneme sahip olan değerlerdir. Bu noktada insan onuru değerleri amaç değerler ile bağdaştırılabilir.

Evlilik uyumu ile romantik değerler arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Ölçekte, romantik değerler alt boyutunu; aşk, eş/sevgili, haz/zevk maddeleri oluşturmaktadır. Bu değerler ile evlilik uyumu arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunması, evlilik ilişkisinin bu duygular eşinde kurulduğunu ve bu durumun evliliği olumlu etkilediğini düşündürmektedir. Waite ve Gallagher'e (2000) göre evlilik, birbirine aşık olan iki bireyin duygularını içsel dünyalarından çıkarıp sosyal bir gerçeklik haline getirmek için kullandıkları yöntemdir. Özgüven (2000) de, evliliklerde eşler arasında aşk-sevgi ilişkisi bulunmasının evliliğin önemli derecede etkilediğini, evlilik uyumunda cinsel doyumun önemli olduğunu ve evliliğin temel işlevleri arasında; biyolojik bir gereksinim olarak "cinsel güdüyü doyurma" nın da bulunduğunu belirtmektedir. Evliliğin tüm boyutlarında (kişisel, sosyal, cinsel..) eşlerin haz almaları ve birbirlerini mutlu etmelerinin evlilik uyumunu olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir.

Evlilik uyumu ile anlamlı ve olumlu yönde ilişkisi bulunan diğer bir alt boyut özgürlüktür. Ölçekte, özgürlük alt boyutunu; özgürlük/bağımsızlık, kültür, emek maddeleri oluşturmaktadır. Bireylerin bu değerlere önem veriyor olması kendi özgürlükleri kadar eşlerinin de özgürlüklerine saygı duyduklarını, eşlerini anlama çabasında olduklarını ve evlilikleri için emek harcadıklarını düşündürmektedir. Bireylerin bu davranışları göstermesi evlilik uyumunu olumlu yönde etkileyebilecek bir durumdur. Eşini olduğu gibi kabul eden ve geleneksel rollere göre algılamayan çiftlerin evlilik uyumu daha yüksektir; çünkü eşin kendine özgü gelenekleriyle kabul edilmesi ile eşe, kendine yönelik kontrolcü ve bağımlı davranışların olmadığı aksine eşitlikçi bir yaklaşımın var olduğu hissettirilmektedir (Gökmen, 2001). Bu şekilde değerlendirildiğinde özgürlük değerine önem veren bireylerin evlilik uyumlarını olumlu yönde etkileyecek davranışlarda bulunabilecekleri düşünülmektedir.

Evlilik uyumu ile fütüvvet alt boyutu arasında da olumlu ve anlamlı yönde bir ilişki bulunmuştur. Ölçekte, fütüvvet alt boyutunu; cömertlik ve cesaret maddeleri oluşturmaktadır. Bu değerlere önem veren bireylerin ekonomik anlamda kısıtlamalardan kaçındıkları aynı zamanda eşlerini de ekonomik anlamda kısıtlamadıkları düşünülmektedir. Ayrıca her iki değer de uygulamaları açısından diğer insanlar tarafından

olumlu algılanabilecek değerlerdir ve bu olumlu algılanma eşleri, evlilik yaşantısını ve beraberinde evlilik uyumunu olumlu etkileyebilir. Rokeach'a göre cesaret araç değerler arasında yer almaktadır. Araç değerler asıl değerlere ulaşmaya olanak sağlayan, bireyin mutluluğu açısından araç konumunda olan değerlerdir (Rokeach, 1973).

Evlilik uyumu ile arasında anlamlı bir ilişki bulunamayan tek alt boyut materyalistik değerlerdir. Ölçekte, materyalistik değerler alt boyutunu; para, mal/mülk, statü maddeleri oluşturmaktadır. Bir bireyin bu değerlere önem veriyor olması, daha bireysel düşündüğünü, ekonomik çıkarlarını ya da statüsünü ön planda tuttuğunu düşündürmektedir. Aynı zamanda bu bireyler manevi değerleri arka planda tutma özelliği gösterebilirler. Bu özellikler evlilik uyumunda olumsuz etki yaratabilir.

Bireylerin sahip oldukları değerler hayatlarının her yönünü etkiler. Değerler bireylere bir bakış açısı, belli davranış, tutum, alışkanlık ve inançları kazandırır. Değerler bir bireyin tüm yaşamını biçimlendiren önemli öğelerden biridir. Bu durumda değerlerin bireyin evlilik yaşantısı ve evlilik uyumu üzerinde da etkili olacağı düşünülmektedir. Araştırmada kullanılan ölçekte yer alan değerlere baktığımızda her birinin doğrudan ya da dolaylı olarak evlilik yaşantısında bir yere sahip olduğunu görürüz. Araştırmada materyalistik değerler dışında kalan alt boyutlarda evlilik uyumu ile değer tercihleri arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutları olan fütüvvet, özgürlük, romantik değerler, insan onuru, maneviyat, entelektüel değerler, kariyer değerleri, toplumsal değerler alt boyutları aynı zamanda evliliği ve evlilik uyumunu etkileyen boyutlardır. Bireylerin bu değerlere önem veriyor olması bireysel ve toplumsal anlamda olumlu davranışlar, tutumlar ve alışkanlıklar sergilediklerini, olumlu bakış açıları geliştirdiklerini düşündürmektedir. Bu durum bireylerin evliliklerine de olumlu yansımakta ve evlilik uyumunu sağlayan temel koşullar kendiliğinden oluşmaktadır.

Aynı zamanda araştırma bulguları bireylerin kendileri ile benzer değerlere sahip eşler seçtiklerini düşündürmektedir. Erkek ve kadınların kendilerine pek çok açıdan benzeyen eşlerle evlenmeye meyilli olduğu yönünde bulgular bulunmaktadır (Feingod, 1992). Araştırmaya katılan bireylerin de kendilerine toplumsal, kişisel, sosyal, ekonomik anlamda ve alışkanlık, tutum, davranış, ilgi gibi konularda benzerlikler gösteren bireylerle evlenmeleri olası bir durumdur. İnam (1997), değerlerin en önemli özelliklerinden birisinin her şey gibi değişir olmaları olduğunu; ancak salt biçimleriyle değişmediklerini; felsefi açıdan bakıldığında değerlerin değişiminin, reel bir varlık olan insan ile ilişkileri bakımından olduğunu belirtmektedir. Lau (1988) ise değerlerin değişiminin bireylerin kişilik yapılarında önemli değişikliklere yol açtığını ve değerlerin bireysel açıdan benlik kavramının özünü oluşturarak eylem ve düşüncüyü etkilediğini belirtmektedir. Spanier (1976) evlilikte uyumu, eşlerin belirli bir süre içinde birbirlerine uygun olarak değişmesi ve

eşlerin günlük yaşantıya ve değişen koşullara uyum sağlaması şeklinde tanımlamaktadır. Bu açıdan bakarsak evli bireylerin zaman içerisinde birbirlerinin kişilikleri, yaşam tarzları, bakış açıları, alışkanlıkları, ilgileri, tutumları ve doğal olarak da değer tercihleri açısından birbirleri ile benzerlik göstermeye başladıklarını belirtmek mümkündür. Araştırmada her ne kadar bireylerin kendi değer tercihleri ile eşlerinin değer tercihleri arasındaki benzerlikler ölçülmemiş olsa da; evlilik uyumunun en önemli sağlayıcısı olan eşler arasındaki yukarıda sözü edilen konularda benzerliklerin olmasının araştırma bulgularında etkili olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple de değer tercihleri ile evlilik uyumu arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki bulunduğu düşünülmektedir.

Araştırmada evlilik uyumu ile ilişkisi ve evlilik uyumu üzerinde yordayıcı etkisi araştırılan bir diğer değişken ise öznel mutluluktur. Öznel mutluluk ile evlilik uyumu arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Evlilik uyumu; evlilik doyumu ve evlilik mutluluğu kavramlarını da içeren genel bir kavramdır (Kalkan, 2002). Öznel algılamalar, bireyin yaşam kalitesinde önemli rol alan psikolojik kavramlardır. Mutluluk algısı, beklentileri gerçekleştirme algısı, umut algısı bu öznel algılamalar arasında yer almaktadır. Bireysel yaşam için önemli olan mutluluk algısı, bazı kişisel yaşantılarda hissedilen yaşam doyumu düzeyi, algılanan olumlu duygulanım durumu ve olumlu duygulanım durumunun sıklığı olarak tanımlanmaktadır (Abdel-Khalek, 2006; Cheng ve Furnham, 2004). Kimi bireyler küçük şeylerde bile mutlu olabilirken; kimi bireyler çok fazla güzel şeye rağmen mutlu olamamaktadır (Lyubomirsky ve Lepper, 1999). Lyubomirsky ve Lepper'e (1999) göre öznel mutluluk, bireylerin mutlu ya da mutsuz olmasının öznel olarak değerlendirilmesidir. Öznel mutluluk bireylerin olayları olumlu algılamaları ve değerlendirmeleri ile ortaya çıkan mutluluk hali olarak değerlendirilebilir. Bireylerin evlilik uyumları ile öznel mutlulukları arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki bulunması evliliğin yetişkin bireylerin hayatında aldığı rol açısından önemli görülmektedir. Evlilik yetişkin bir bireyin özel hayatının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır ve evlilik uyumunun evlilikte mutluluğu da beraberinde getirdiği görüşünden yola çıkarsak, mutlu bir evlilik bir bireyin öznel mutluluğunu da olumlu yönde etkilemektedir. Bu durumda araştırmaya katılan bireylerin evliliklerini uyumlu, doyum aldıkları, mutlu oldukları, başarılı evlilikler olarak algıladıkları da düşünülmektedir. Bireylerin evlilik yaşantısında fazla sayıda ve sıkça olumlu duygulanım yaşamalarının öznel mutluluklarını arttıracığı ve olumlu duygulanım yaşanan olayların sayı ve sıklığının fazla olmasının evlilik uyumunu olumlu yönde etkileyen davranış ve durumlarla örtüştüğü düşünülmektedir.

Literatürde yer alan çalışmalarda; mutluluk ve evlilik ilişkisini ele alan bir çalışma bulunmuştur. Washington eyaletinde 24 bin bireyle yapılan çalışmada (Lucas, 2003), evlilikle birlikte yaşam doyumunun arttığı; fakat kısa bir süre sonra bireylerin evlenmeden

önceki mutluluk düzeylerine geri döndükleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları insanların evlendikten sonra bir süre normalden daha mutlu olduklarını; bir süre sonra normal, evlilikten önceki mutluluk hallerine döndüklerini göstermektedir (Gülaçtı, 2009).

5.3. Evlilik Uyumunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyonun Yorumlanması

Evlilik uyumunun yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonucunda, standardize edilmiş regresyon katsayısına göre, yordayıcı değişkenlerin evlilik uyumunun değerlendirilmesi üzerindeki önem sırası öznel mutluluk, romantik değerler, insan onuru, kariyer değerleri, maneviyat, cinsiyet, entelektüel değerler, özgürlük, evlenme biçimi, materyalistik değerler, fütüvvet, toplumsal değerler olarak bulunmuştur. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin sonuçlar incelendiğinde; öznel mutluluk, romantik değerler ve insan onurunun evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir yordayıcı oldukları görülmektedir. Kariyer değerleri, maneviyat, entelektüel değerler, özgürlük, materyalistik değerler, fütüvvet, toplumsal değerler ile cinsiyet ve evlenme biçimi değişkenleri ise anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Elde edilen bulgular değer tercihleri açısından incelendiğinde; yordayıcı değişkenlerin evlilik uyumunun değerlendirilmesi üzerindeki görece önem sırası öznel mutluluk, romantik değerler, insan onuru, kariyer değerleri, maneviyat, entelektüel değerler, özgürlük, materyalistik değerler, fütüvvet ve toplumsal değerler olduğu görülmektedir. Romantik değerler ve insan onurunun evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir yordayıcı oldukları; ancak kariyer değerleri, maneviyat, entelektüel değerler, özgürlük, materyalistik değerler, fütüvvet, toplumsal değerlerin anlamlı bir etkiye sahip olmadıkları görülmektedir. Değer tercihleri açısından özellikle romantik değerler (ölçekte aşk, eş/sevgili, haz/zevk maddelerinden oluşmaktadır) evlilik ile doğrudan ilişkili görülmektedir. Bireyin evlendiği kişi ile aşk ilişkisi kurması bir anlamda eşe bağlılığı ve tutkuyu da beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda evlilik ile birlikte eşler birbirlerini sahiplenici bir duygu durumu yaşamaktadırlar ve bu durum genellikle her bir eşe güven veren, önemsendiğini hissettiren, mutluluk verici bir durumdur. Özgüven'e (2000) göre; evliliğin gereği ve nedenleri incelendiğinde, evlilik yaşamının, iki kişinin biyolojik, sosyal, psikolojik, cinsel gereksinim ve güdülerini doyumayı amaçladığı gözlenmektedir. Kadın ve erkek beraberliğinin temelinde bu gereksinimlerin karşılanması ve doyurulması yatmaktadır. Bu görüşün de destekleyeceği şekilde, eşlerin birbirlerini duygusal, cinsel, toplumsal gibi yaşam alanlarında tatmin etmeleri ve doyuma ulaştırmalarının evlilik uyumunu olumlu etkileyeceği yönünde yorum yapılabilir. Bu duygu ve düşünce durumlarının, romantik değerler alt boyutuna ait değerlerin evlilik uyumunun önemli yordayıcılarından biri

olmasının sebepleri olduğu düşünülmektedir. İnsan onuru (ölçekte namus, şeref/onur, adalet (hakkaniyet) maddeleri oluşturmaktadır) değerleri ise özellikle Türk toplumunda evlilik ve aile kavramları ile örtüşen değerlerdir. Bireylerin evlilik yaşantılarında özellikle bu değerleri zedeleyici davranışlarda bulunmamaları, eşe bu değerleri yansıtan tutum ve davranışlarda bulunmaları, evlilik ve aile sorumluluklarında eşit yani adaletli bir paylaşımda bulunmaları, eşlerin aile dışındaki insanlar içinde bu değerler doğrultusunda tutum ve davranışlarda bulunmalarının; insan onuru alt boyutuna ait değerlerin evlilik uyumunun önemli yordayıcılarından biri olmasına sebep olduğu düşünülmektedir.

Araştırma bulgularına göre, romantik değerler ve insan onuru değerleri dışında kalan değerler evlilik yaşantısı ile bağlantılı olmalarına rağmen evlilik uyumunun anlamlı yordayıcıları değildir. Yaşam koşulları ele alındığında evlilik hayatı ve evlilik uyumu konusunda bireylerin birbirlerine kişilik, inanç, değerler, sosyo-ekonomik düzey gibi alanlarda yakın olmaları, yaşamın gerçeklerinden olan ekonomik konularda sıkıntı yaşamamaları, eşlerin aileleri arasında anlaşma olması, arkadaş ilişkilerinde uyumu yakalamaları gibi çeşitlendirilebilecek olan ve diğer değerlere hitap eden konular da evlilik uyumunun gereklerindedir. Bu bulgu araştırma katılımcılarının ölçme araçlarını daha çok evlilik yaşantısına yönelik beklentiler doğrultusunda cevaplandıkları şeklinde yorumlanabilir. Diğer yandan korelasyonel bulgular incelendiğinde yalnızca materyalistik değerler alt boyutu ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmektedir. Bu bulgu ile romantik değerler ve insan onuru değerlerinin evlilik uyumunun anlamlı yordayıcısı olması yönündeki bulgunun örtüştüğü düşünülmektedir.

Elde edilen bulgular öznel mutluluk açısından incelendiğinde; öznel mutluluğun evlilik uyumunun anlamlı ve en önemli yordayıcısı olduğu görülmektedir. Yetişkin bireyin hayatındaki rolü açısından evlilik uyumunun bireyin öznel mutluluğu üzerindeki etkisi beklenildiği gibi yüksek bulunmuştur. Evli bireylerin saygı ve sevgi paylaşımlarının olması, aile içi olumlu ilişkilerde bulunmaları, aile içi görevlerde ortak sorumluluk almaları, var olan çatışma ve problemleri uzlaşmacı bir tavırla çözmeleri, birbirlerini duygusal, toplumsal, cinsel yönlerden tatmin etmeleri gibi çoğaltılabilecek evlilik yaşantılarının evlilikte uyumu ve getirdiği olumlu duygulanım ile öznel mutluluğu sağladığı düşünülmektedir. Evli bir bireyin yaşamında en çok iletişimde bulunduğu insanlar genellikle eşi ve çocuklarıdır. Bu sebeple aile içi olumlu duygulanım yaşatan olayların fazla olmasının bireyin öznel mutluluğunu olumlu etkilediği gibi evlilik uyumunu da olumlu etkilediği düşünülmektedir.

Son olarak sosyo – demografik değişkenlerden olan cinsiyet ve evlenme biçiminin de evlilik uyumunun anlamlı yordayıcıları olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu bireylerin evlilik uyumlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ve bireylerin evlilik uyumlarının evlenme biçimlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı yönündeki

bulgular ile örtüşmektedir. Buna göre bu araştırma için cinsiyetin evlilik uyumunu belirleyici bir değişken olmadığı düşünülmektedir. Evlenme biçimine yönelik sonuçların ise 452 katılımcıdan 325 kişinin severek, 125 kişinin ise görücü usulü ile olsa da severek evliliklerini gerçekleştirmiş olmaları ile ilgili olduğu; bu sebeple evlenme biçiminin evlilik uyumunu belirleyici bir değişken olmadığı düşünülmektedir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmada bireylerin evlilik uyumları ile öznel mutlulukları ve değer tercihleri arasındaki ilişkiler incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şu şekilde özetlenebilir:

Evlilik uyumunun cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek ve evlenme biçimine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin yaşları ele alındığında ise yaş arttıkça evlilik uyumunun düştüğü görülmüştür. Bireylerin evlilik uyumunun evlilik süresine dayalı farklılıkları incelendiğinde ise 26-35 yıl aralığına kadar olan aralıklarda, evlilik süresi arttıkça evlilik uyum düzeyinin düştüğü; 26-35 yıl aralığındaki evliliklerde evlilik uyum düzeyinde tekrar bir artış olduğu görülmektedir. Bireylerin evlilik uyumlarının eşleri ile olan yaş farkına dayalı farklılıkları incelendiğinde 15 ve üzeri yaş farkına kadar olan yaş farklarında eşlerin yaşları arasındaki fark arttıkça evlilik uyum düzeyinin düştüğü; eşi ile arasında 15 ve üzeri yaş farkı olan bireylerde ise evlilik uyum düzeyinde tekrar bir artış olduğu görülmektedir. Son olarak sahip olunan çocuk sayısı 4'ten az olan ya da hiç çocuğu olmayan bireylerde, çocuk sayısı arttıkça evlilik uyum düzeyinin düştüğü; 4 çocuğa sahip bireylerde ise evlilik uyum düzeyinde tekrar bir artış olduğu görülmektedir.

Evlilik uyumu ile değer tercihleri arasındaki ilişki incelendiğinde; fütüvvet, özgürlük, romantik değerler, insan onuru, maneviyat, entelektüel değerler, kariyer değerleri ve toplumsal değerler ile evlilik uyumu arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki saptanmıştır. Materyalistik değerler ile evlilik uyumu arasında ise anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Evlilik uyumu ile öznel mutluluk arasındaki ilişki incelendiğinde de bu iki değişken arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki saptanmıştır.

Son olarak evlilik uyumunun yordanmasına ilişkin çoklu regresyon sonucunda, standardize edilmiş regresyon katsayısına göre, yordayıcı değişkenlerin evlilik uyumunun değerlendirilmesi üzerindeki görece önem sırası öznel mutluluk, romantik değerler, insan onuru, kariyer değerleri, maneviyat, cinsiyet, entelektüel değerler, özgürlük, evlenme biçimi, materyalistik değerler, fütüvvet, toplumsal değerler olarak bulunmuştur. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde; öznel mutluluk, romantik değerler ve insan onurunun evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir yordayıcı oldukları görülmektedir. Kariyer değerleri, maneviyat, entelektüel değerler, özgürlük, evlenme biçimi, materyalistik değerler, fütüvvet, toplumsal değerler ile cinsiyet ve evlenme biçimi değişkenleri ise anlamlı bir etkiye sahip değildir.

6.2. Öneriler

6.2.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

1. Evlilik uyumunun; evlilik ilişkisine, boşanma oranlarına, çocukların psikolojik gelişimlerine etkisi düşünüldüğünde toplumun ve evli bireylerin bilinçlenmesi adına uzmanlar tarafından evlilik uyumu üzerine eğitimler, seminerler ve programlar hazırlanabilir.
2. Evlilik ve aile danışmanlığında, bireylerin sahip oldukları değerler dikkate alınarak, bu değerlerin evliliğe bakış açlarına ve evlilik uyumlarına olan etkisi üzerinde durulabilir.
3. Evlilik ve aile danışmanlığında, bireylerin farkındalık sağlaması açısından evlilik uyumu ile öznel mutluluk arasındaki ilişkiye dikkat çekilebilir.
4. Bireylerin yaşları ilerledikçe ve evlilik süresi arttıkça evlilik uyumunda görülen düşüşü önlemek adına evli olarak geçirilen belli sürelerden sonra uygulanacak ve evlilik uyumuna olumlu katkılar sağlayacak etkinliklerin yer aldığı eğitim ya da seminerler uzmanlar tarafından hazırlanabilir.

6.2.2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Bireylerin evlilik uyumları, araştırmada ele alınan sosyo-demografik değişkenlerden farklı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenebilir. Örneğin çocukların yaşı, yaşanılan bölge, farklı meslek grupları gibi değişkenler ele alınabilir.
2. Benzer sosyo-ekonomik düzeydeki bireyler yerine farklı sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerin evlilik uyumları arasındaki farklılıklar incelenebilir.
3. Eşleri ile farklı kültürlerde yetişen bireylerin değer tercihleri ve evlilik uyumları arasındaki ilişki incelenebilir.
4. Aynı değişkenler, evli çiftlerden oluşan bir katılımcı grubuyla araştırılabilir.
5. Araştırmanın sonuçlarının genellenebilirliği açısından bu çalışma daha geniş örneklem grupları ile çalışılabilir ve farklı illerde benzer örneklerle araştırmalar yapılarak karşılaştırmalı çalışmalar organize edilebilir.

7. KAYNAKLAR

- Abalı, S. (2006). Boşanmak için başvuran kadınların evlilikteki cinsel yaşamlarını boşanma nedeni olarak görme durumu. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Abdel-Khalek, A. M. (2006). Measuring happiness with a single-item scale. *Social Behavior and Personality*, 34(2), 139-150.
- Acitelli, L.K. and Antonucci, T.C. (1994). Gender differences in the link between marital support and satisfaction in older couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 688-698.
- Açık, Ö. (2008). Evlilik uyumu ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki. Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik (uygulamalı) Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Adasal, R. (1963). *Cinsiyet, aşk, evlilik*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Ajzen, I. and Fisbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Akar, H. (2005). Psikiyatrik yardım talebi olanlar ile yardım talebi olmayan ve boşanma aşamasında olan çiftlerde; çift uyumu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılması. Yayımlanmamış uzmanlık tezi, Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.
- Akbaş, M. (2008). Endüstri meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin evlilik uyumları ile öğretmenlik tutumları arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akın, A. ve Satıcı, S. A. (2011). Öznel mutluluk ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21,65-77.
- Akıncı, A. (2005). Hayata anlam vermede dini değerlerin ve din öğretiminin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(9), 7-24.
- Algaç, G. ve Çatay, Z. (Mart, 2007). Evlilik süresinin ilişki yürütme tutumlarına ve evlilik memnuniyetine etkisi, IV. Ulusal Aile ve Evlilik Terapileri Kongresi, Sözel Bildiri, İstanbul.
- Allport, F. H. (1928). Social psychology and human values. *International Journal of Ethics*, 38, 369- 388.
- Arı, R. (2005). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Argyle, M., Martin, M. ve Crossland J. (1989). Happiness as a function of personality and social encounters. Forgas JP, Innes JM. (Ed.). *Recent advances in social psychology: an international perspective*. North-Holland: Elsevier, 189-203.

- Aydın, M. (2003). Gençliği değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121–144.
- Babaoğlu, H. (2008). Mutsuz mutluluk çabası, Vatan Gazetesi, <http://psikoloji-psikiyatri.com/mutluluk.html>, 15 Mayıs 2013 tarihinde alınmıştır.
- Bacanlı, H. (Ekim 1999). Üniversite öğrencilerinin değer tercihleri, V. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Ankara.
- Bağlı, M. ve Sever, A. (2005). Tabulaştırılan/tabulaşan kurumun (ailenin) kurbanlıklar edinme pratiği. *Aile ve Toplum Dergisi*, 7 (2), 8, 9-22.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. New Jersey: Prentice-Hall
- Barkers, P. (1998). *Basic family therapy*. New York: Oxford University Press.
- Bartelds, B. F. and Debats, D. L. (1995). The structure of human values: A principal components analysis of the rokeach value survey. *British Journal of Social Psychology*, 41, 77-86.
- Bartle, S. ve Sabatelli, R. (1995). Survey approaches to the assessment of family functioning: Conceptual, operational and analytical issues. *Journal of Marriage and Family*, 57.
- Başaran, F. (Eylül, 1995). Üniversite eğitimi süresi içinde öğrencilerin değer tercih sıralamasında değişme, VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Beech, P.R. ve Schoppe, A. (1974). Development of value systems in adolescents. *Developmental Psychology*, 40, 644-656.
- Belsky, J. (1990). *The effects of children on marriage, the psychology contributions*. Fincham, D. F., Bradbury, T.M. (Ed.) New York: Guilford Press.
- Biel, A. (2002). Values as determinants of environmental behaviour. Life cycle approaches to sustainable consumption workshop proceedings interim report, International Institute for Applied Systems Analysis, Laxenburg.
- Bilen, M. (1983). *Ailede, kurumlarda ve toplumda sağlıklı insan ilişkileri, (Geliştirilmiş 3. Baskı)*. Ankara: Teknik Basım Sanayi Matbaası, Ankara.
- Bilgin, N. (1995). *Kolektif Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Billideau, M. (1997). Marital satisfaction: Recent research. Web: <http://www.hope.edu/academic/psychology/335/webrep/> 16.03.2013 tarihinde alınmıştır.
- Binici, S. A. (2000). Psikolojik yardım için başvuruda bulunan ve bulunmayan evli çiftlerin evlilik ilişkilerini değerlendirilmelerinin karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bird, G., Melville, K. (1994). *Families and intimate relationships*. London: McGraw-Hill, Inc.

- Bloom, B.L., Asher, S. ve White, S.W. (1978). Marital disruption as a stressor. A review and analysis. *Psychology Bulletin*, 85, 867-894.
- Blum, J.S. ve Mehrabian, A. (1999). Personality and temperament correlates of marital satisfaction. *Journal of Personality*, 67, 93-125.
- Bolay, S.H. (Kasım 2004). Aşkın değerler buhranı, Uluslararası Değerler ve Eğitimi Sempozyumu, İstanbul.
- Bradbury, T.N. ve Fincham, F.D. (1990). Attributions in marriage: Review and critique. *Psychological Bulletin*, 107, 3-33.
- Bradbury, T.N. ve Karney, BR. (2004). Understanding and altering the longitudinal course of marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66 , 862-879.
- Bremer, S. (1997). Marital satisfaction and aging: Research findings. Web: <http://www.hope.edu/academic/psychology/335/webrep/> 02.05.2013 tarihinde alınmıştır.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Dev Psychol*, 28, 759-75.
- Brief, A. P., Butcher, A. H., George, J. M. ve Link, K. E. (1993). Integrating bottom-up and top-down theories of subjective well-being: The case of health. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(4), 646-653.
- Broucke, S.V., Vandereycken, W. ve Vertommen, H. (1995). Marital intimacy: Conceptualization and assessment. *Clinical Review*, 15 (3), 217-233.
- Bulut, I. (1990). *Aile değerlendirme ölçeği el kitabı*. Ankara: Özgüneliş Matbaa.
- Burger, M.F. (2006). *Kişilik*, (İ. Sarıoğlu, Çev.) (2. baskı). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Burgess, E.W. ve Cottrell, L.S. (1998). Predicting success or failure in marriage. Newyork: Thommas Press.
- Buss, D. M., Abbott, M., Angleitner, A., Biaggio, A., Blanco-Villasenor, A., Bruchon ve Schweitzer, M. (1990). International preferences in selecting mates: A study of 37 cultures. *Journal of Cross- Cultural Psychology*, 21, 5-47.
- Buunk B. and Bosman J. (1985). Attitude similarity and attraction in marital relationships. *The Journal of Social Psychology*, 126(1), 133-134.
- Canel. A. N. (2007). Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Cantor, N. (1990). From taught to behavior: Having and doing in the study of personality and cognition. *American Psychologist*, 45, 735-750.
- Carstensen, L.L., Gottman, J.M. ve Levenson, R. W. (1995). Emotional behavior in long term marriage. *Psychology and Aging*, 10, 140-149.

- Carter, E.A. ve Mc Goldrick, M. (1982). *The family life cycle and family therapy: An overview*. In E.A. Carter and Mc Goldrick (Eds.). *The family life cycle*. New York: Gardner Pres.
- Cha, K-H. (2003). Subjective well-being among college students. *Social Indicators Research*, 62, 1, 455.
- Chandler, C. ve Fittro, J. (2002). Family and consumer sciences agent. Ohio State University. Web: <http://www.hec.ohio-state.edu/famlife>. 18.02.2013 tarihinde alınmıştır.
- Cheng, H. ve Furnham, A. (2004). Perceived parental rearing style, self-esteem and self-criticism as predictors of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 5, 1-21.
- Cingisiz, N. (2010). Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin duygusal zekaları ile evlilik doyumları arasındaki ilişki. Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Cohen, L., Manion, L. and Morrison, K. (2000). *Research methods in education, (5th ed)*. New York: Routledge Falmer.
- Collins, N.L., ve Read, S.J. (1994). Cognitive representations of attachment: The structure and function of working models. K. Bartholomew and D. Perlman (Ed.), *Attachment processes in adulthood: Advances in personal relationships*, London: Kingsley.
- Csikszentmihalyi, M. (1990). *The psychology of optimal experience*. New York: Harper and Row.
- Cutler H.A. ve Radford A. (1999). Adult children of alcoholics: Adjustment to a college environment. *The Family Journal Counseling and Therapy For Couples and Families*, 7, 148-153.
- Çağ, P. (2011). Evli bireylerde eş desteği ve evlilik doyumu. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Çağlar, A. (2005). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar 2*. M, Sevinç (Ed.). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Çakır, S. (2008). Evli bireylerin evlilik uyumlarının ana-babalarına bağlanma düzeyleri ve demografik değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, C.K. (2006). Eğitim yöneticilerinin mesleki tükenmişlikleri ile evlilik doyumu arasındaki ilişki. Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Çelik, M. (2006). Evlilik doyum ölçeği geliştirme çalışması. Yayımlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çilli, S.A., Kaya, N., Bodur, S., Özkan, İ. ve Kucur, R. (2004). Ev kadınlarında ve çalışan evli kadınlarda psikolojik belirtilerin karşılaştırılması. *Genel Tıp Dergisi*, 14 (1), 1-5.

- Çimen, Ş. E. (2007). Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin çeşitli sosyal, psikolojik faktörler yönünden karşılaştırılması. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dattilio, F.M. ve Bevilacqua, L.J. (2000). Comperative treatments for realtionship dysfunction. *Springer Series on Comperative Treatments for Psychological Disorders*, 1-10.
- Deci, E.L. ve Ryan, R.M. (2000). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52, 141-166.
- Demir, İ. (2009). Evlilik ilişkilerine farklı bir yaklaşım: Bağlanma kuramı. H. Yavuzer, E.(Ed.), *Evlilik okulu*, (3. baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Demiray, Ö. (2006). Evlilikte uyumun demografik özelliklere göre incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Demircioğlu, N.S. (2000). Boşanmanın, çalışan kadının statüsü ve cinsiyet rolü üzerine etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychol Bull*, 95, 542-75.
- Diener, E. ve Diener, M. (1995). Cross cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 653–663.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R.E. ve Smith, H.L. (1999). Subjective well- being three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125, 2, 276– 302.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being. *American Psychologist*, 55, 1, 34–39.
- Diener E. (2001).Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *Am Psychol*, 55, 34-43.
- Diener, E., Oishi, S. ve Lucas, R.E. (2003). Personality, culture, and subjective wellbeing: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*, 54, 403–425.
- Diener, E. ve Seligman, M. (2004). Beyond money: Toward an economy of well-being. *Psychological Science in the Public Interest*, 5, 1-31.
- Diener-Biswas R., Diener, E. ve Tamir, M. (2004). The psychology of subjective wellbeing. *Daedalus*, 133(2), 18-25.
- Dılmaç, B. (1999). İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitiminin verilmesi ve eğitimin ahlaki olgunluk ölçeği ile sınanması. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Dilmaç, B. ve Ekşi, H. (2007). Değerler eğitimi: Temel tartışmalar ve yaklaşımlar. *İlköğretmen Dergisi*, 14, 21–29.
- Dilmaç, B. ve Arıca, O.T. (16-18 Kasım 2012). Değerler ölçeği geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. 2. Uluslararası Değerler Eğitimi Sempozyumu, İstanbul.
- Doğanay, A. (2006). *Değerler eğitimi: Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırıcı bir yaklaşım*. Ankara: Pegem-A yayıncılık.
- Dökmen, Z.Y. ve Tokgöz, Ö. (Eylül, 2002). Cinsiyet, eğitim, cinsiyet rolü ile evlilik doyumu, eşle algılanan benzerlik arasındaki ilişkiler. XII. Ulusal Psikoloji Kongresi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Duvall, E.M. (1977). *Marriage and family development, (5 th ed.)*. Philadelphia: Lippincott.
- Ekşi, A. (1986). *Üniversiteli gençler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Emmons, R. A. (1986). Personal strivings: An approach to personality and subjective well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1058-1068.
- England, G.W. ve Koike, R. (1970). Personal value systems of Japanese managers. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 1(1), 21-40.
- Eraslanlı, K. ve Kalkan, M. (2008). *Evlilik ilişkilerini geliştirme kuram ve uygulama*, (1.baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Erdoğan, S. (2007). Evlilik uyumu ile psikiyatrik rahatsızlıklar, bağlanma stilleri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Uzmanlık tezi, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
- Eryılmaz A. (2011). Investigating adolescents' subjective well-being with respect to using subjective well-being increasing strategies and determining life goals. *Düşünen Adam: The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 24, 44-51.
- Fava, G. A. and Ruini, C. (2003). Development and characteristics of a well-being enhancing psychotherapeutic strategy: Well-being therapy. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 34, 45-63.
- Feeney, J. (1995). Adult attachment and emotional control. *Personal Relationships*, 2, 143–159.
- Feldman, H. (1964). *Development of the husband-wife relationship. A research report*, Cornell University, Ithaca.
- Fenell, D. ve Weinhold, B. (1989). *Counseling families*. Colorado: Love.
- Fışiloğlu, H. (1992). Lisansüstü öğrencilerinin evlilik uyumu. *Psikoloji Dergisi*, 7(28), 16-24.

- Fichter, J. (1990). *Sosyoloji nedir?* (Çev., N. Çelebi). Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları
- Fidanoğlu, O. (2006). Evlilik uyumu, mizah tarzı ve kaygı düzeyi arasındaki ilişki. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Fidanoğlu, O. (2007). Evlilik uyumu ile eşlerin somatizasyon düzeyleri arasındaki ilişki ve diğer sosyodemografik değişkenler açısından karşılaştırılması. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara üniverstesii, Sağlık bilimleri enstitüsü, İstanbul.
- Fowers, B.J. (1993), Psychology as public philosophy: An illustration of the moraldimension of psychology with marital research. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, 13, 124-136.
- Geçtan, E. (1984). *Çağdaş yaşam ve normal dışı davranışlar*, (3. Baskı). Ankara: Maya Yayıncılık.
- Gladding, S.T. (2002). *Family therapy. history, theory and practice*, (2. Baskı). Merrill Prentice Hall: New Jersey.
- Glenn, N. (1990). Quantitative research on marital quality in the 1980's: A critical view. *Journal of Marriage and the Family*, 60, 569-576.
- Glenn, N. D. (1991). The recent trend in marital success in the United States. *Journal of Marriage and The Family*, 53, 261-270.
- Goleman, D. (1998). *İş başında duygusal zeka*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Goldenberg, I. ve Goldenberg, H. (1996). Family therapy, (4. Baskı). <http://brooks/colepub.com>. 22.04.2013 tarihinde alınmıştır.
- Gottman, J. M. (1994). *What Predict Divorce?: The relationship between marital process and marital outcomes*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Published.
- Gökmen, A. (2001). Evli eşlerin birbirine yönelik kontrolçülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyumu üzerindeki etkisi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gudmunstoddir, S. (1991). Values in pedogogical content knowledge. *Journal of Teacher Education*, 41 (3), 42-52.
- Gülaçtı, F. (2009). Sosyal beceri eğitime yönelik programın üniversite öğrencilerinin, sosyal beceri, öznel ve psikolojik iyi olma düzeylerine etkisi. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Gülerce, A. (1990). Aile terapisinin psikolojiye getirdiği epistemolojik yenilik. *Psikoloji Dergisi*, 7, 25.
- Gülerce, A. (1996). *Türkiye'de ailelerin psikolojik örüntüleri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar: Ahlak psikolojisi, ahlaki değerler ve ahlaki gelişme*, (2. Baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Gürsoy, Ç. (2004). Kaygı ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Güven, N. (2005). İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumu ile ilişkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güvenç, B. (1984). *İnsan ve kültür*, (Geliştirilmiş 4. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Haley, J. (1988). *İletişim, psikolojik sorunlar ve psikoterapi*, (Çev. A. Uzunöz). Ankara: Çark Kitabevi Yayınları.
- Hamamcı, Z. (2005). Dysfunctional relationship beliefs in marital satisfaction and adjustment. *Social Behavior and Personality*, 33(4), 313-328.
- Hatipoğlu, Z. (1993). The role of certain demographic variables and marital conflict in marital satisfaction of husbands and wives. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Hayward, M. ve Zhang, Z. (2006). Gender, the marital life course, and cardiovascular disease in late midlife. *Journal of Marriage and Family*, 68(3), 639-657.
- Hawkins, D.N. (2005). Unhappily ever after: Effects of long term, low quality marriages on well-being. *Social Forces*, 84(1), 445- 465.
- Hazan, C. ve Shaver, P.R. (2000). Psikolojinin alt alanları bağlanma: Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve. (Çev., A. Dönmez). *Türk Psikoloji Bülteni*, 6 (16-17), 29-50.
- Headey, B. ve Wearing, A.(1989). Personality, life events and subjective well-being: Toward a dynamic equilibrium model. *Journal of Personality and Social Psychology*,57(4), 731-739.
- Headey, B. (1993). An economic model of subjective well-being: Integrating economic and psychological theories. *Social Indicators Research*, 28(97), 97-116.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work related values*. Beverly Hills: Sage.
- Hogg, M.A. ve Vaughan, G.M. (1998). *Social psychology*. New Jersey: Prentice Hall Europe.
- Hortaçsu, N. (1991). Evlilik ve boşanma nedenlerine verilen önemi etkileyen faktörler olarak değerlendirme yaklaşımı, cinsiyet ve medeni durum. *Aile ve Toplum Dergisi*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 1(1), 1-35.

- Hovardalıođlu, S. (1996). Evlilik için karřılařtırma dűzeyi ۆlçeđi (EKDÖ) geçerlik ve gűvenirlik alıřması. *Tűrk Psikoloji Dergisi*, 11, 38, 66-77.
- Huggins, C.E. (2002). Support of mate's goals a key to happy marriage. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 21, 157-164.
- Humphreys, T. (2003). *Aile: Terk etmemiz gereken sevgili*, (3.baskı). (ev., T. Anapa). İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Hybron, D. (2000). Two philosophical problems in the study of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 1, 207-225.
- Jacobson, N.S. ve Gurman, A.S. (1995). *Clinical handbook of couple theory*. New York: The Guilford Press.
- Jekins, J.M., Rasbash, J. ve O'Connor, T.G. (2003). The role of the shared family context in differential parenting [Elektronik Version]. *Developmental Psychology*, 39(1), 99 - 113.
- Johnson, D.R., White, L.K., Edwards, J.N. ve Booth, A. (1986). Dimensions of marital quality: Towards methodological and conceptual refinement. *Journal of Family Issues*, 7, 31-49.
- Jose, O. ve Alfons, V. (2007). Do demographics affect marital satisfaction? *Journal of Sex and Marital Therapy*, 33, 73-85.
- Juster, F.T. ve Stafford, F. P. (eds.) (1985). *Time, goods, and well-being*. Ann Arbor: Institute for Social Research.
- Kafka, G.J. ve Kozma, A. (2001). The construct validity of Ryff's Scales of Psychological Well-Being (SPWG) and their relationship to measures of subjective well-being. *Social Indicators Research*, 57, 171-190.
- Kađıtıbařı, . (1981). *ocuđun deđerleri: Tűrkiye'de deđerler ve dođurganlık*. İstanbul: Bogaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Fakűltesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, . (1988). *İnsan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kađıtçıbařı, . ve Kuřdil, M.E. (2000). Tűrk ۆđretmenlerinin deđer tercih yۆnelimleri ve Schwartz deđer kuramı. *Tűrk Psikoloji Dergisi*, 15 (45), 59-76.
- Kalkan, M. (2002). Evlilik iliřkisini geliřtirme programının, evlilerin evlilik uyum dűzeyine etkisi. Doktora Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitűsű, Samsun.
- Karakitapođlu, Z. (1996). Contemporary value orientations of adults and university students. Yűksek lisans tezi. Orta Dogu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitűsű, Ankara.

- Karalar, R. ve Kiracı, H. (2010). Bireysel değerlerin sürdürülebilir tüketim davranışı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik öğretmenler üzerinde bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2, 2, 79-106.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel yayın Dağıtım.
- Kastro, R.M. (1998). Evlilik içi uyum ve depresyon: Evlilik ilişkisinin niteliği ve eşlerde semptom oluşumu hakkında bir çalışma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, İ. (2003). Evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolü. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıçarslan, A. (2001). Aile fonksiyonlarının ve algılanan farklılaşmış anne-baba yaklaşımının kardeş ilişkileri üzerindeki etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıoğlu, İ. (1988). *Ahlak-hukuk ilişkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İFAV Yayınları.
- Kitamura, T., Aoki, M., Fujino, M., Ura, C., Watanabe, M., Watanabe, K. and Fujihara, S. (1998). Sex differences in marital and social adjustment. *The Journal of Social Psychology*, 138(1), 26-32.
- Kluckhohn, F.R. ve Strodtbeck, F. L. (1973). *Variations in value orientations*. New York: Greenwood Press.
- Kobak, R.R. ve Hazan, C. (1991). Attachment in marriage: Effects of security and accuracy of working models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 861–869.
- Kocadere, M. (1995). İyi ve kötü evliliklerin özelliklerini belirlemeye yönelik betimsel bir çalışma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Koydemir, S., Selşik, Z.E. ve Tezer, E. (2005). Evlilik uyumu ve mükemmeliyetçilik boyutları arasındaki ilişkiler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, III (23), 65-74.
- Kozma, A. ve Stones, M.J. (1980). Measurement of happiness: Development of the memorial university of newfoundland scale of happiness. *Journal of Gerontology*, 35, 906-912.
- Köktaş, M.E. (Aralık 1998). Toplumsal ve siyasal hayatımızda ihmal edilen bir değer: Ahlak, Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu, Sakarya Üniversitesi, Adapazarı.
- Kroger, J. (2000). *Identity development*. London: Sage Publications.
- Kropp, F., Lavack, M.A. ve Silvera, D. H. (2005). Values and collective self-esteem as predictors of consumer susceptibility to interpersonal influence among university students. *International Marketing Review*, 22, 1, 7-33.

- Kuçuradi, İ. (Kasım 1995). Felsefi açıdan eğitim ve Türkiye’de eğitim, Türkiye Felsefe Kurumu, Felsefi açıdan eğitim ve Türkiye’de eğitim Semineri, İstanbul.
- Lama, D. (2000). *Mutluluk sanatı*, (Çev. Güneş Tokcan). Klan Yayınları, İstanbul.
- Lang, R.O. (1932). The study of ratings of marital adjustment. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Chicago Üniversitesi, Chicago.
- Lee, D. (1959). *Culture and experience of value*. A. Maslow (Ed.). New knowledge in human values. New York: Harper- Row Publishers.
- Locke, E.A. (1968). Toward a theory of task performance and incentives. *Organizational Behavior and Human Performance*, 3, 157-189.
- Luckey, E.B. ve Bain, J. K. (1970). Children: A factor in marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 32, 43-44.
- Lyubomirsky, S. ve Tucker, K. L. (1998). Implications of individual differences subjective happiness for perceiving, interpreting and thinking about life events. *Motivation and Emotion*, 22(2),155-186.
- Lyubomirsky, S. ve Lepper, H. S. (1999). A measure of subjective happiness: Preliminary reliability and construct validation. *Social Indicators Reserach*, 46, 37-155.
- Lyubomirsky, S. (2001). Why are some people happier than others? The role of cognitive and motivational processes in well-being. *American Psychologist*, 56, 239–249.
- Lyubomirsky, S., Sheldon, K.M. ve Schkade, D. (2005). Pursuing happiness: The architecture of sustainable change. *Review of General Psychology*, 9, 111-131.
- Lyubomirsky, S. (2007). *The how of happiness: A scientific approach to getting the life you want*. New York: The Penguin Press.
- Malkoç, B. (2001). The relationship between communication patterns and marital adjustment. *Yüksek Lisans Tezi*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Martin, W.M. (1995). *Everyday Morality: An introduction to applied ethics*. California: Wadsworth Pub.
- McWhirter, H., McWhirter, J. J., McWhirter, B. T., and McWhirter, A. M. (1993). Family counseling interventions: Understanding family systems and the referral process. *Intervention In School And Clinic*, 28,4.
- Meezon, W. ve Rauch, J. (2005). Gay marriage, same-sex parenting, and America's children. *Future of Children*, 15(2), 97-115.
- Medling, J.M. ve McCarrey, M. (1981). Marital adjustment over segments of the family life cycle. *Journal of Marriage and Family*, 43(1), 195-203.

- Mehmedoğlu, U. (2006). *Gençlik, değerler ve din: Küreselleşme, ahlak ve değerler*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Micholas, A.C. (1985). Multiple discrepancy theory (MDT). *Social Indicators Research*, 16, 347-413.
- Miller, R. B., Hemesath, K. ve Nelson, B. (1997). *Marriage in mid and later life*. T. D. Hargrave ve S. M. Hanna (Ed.), *The aging family: New visions in theory, Practice and Reality*, New York: Brunner/Mazel.
- Morris, C.W. (1956). *Varieties of human value*. Chigago: University of Chigago Press.
- Mpofu, E. (1999). Modernity and subjective well-being in Zimbabwean collage students. *South African Journal of Psycholog*, 29(4), 191-201.
- Myers, D. ve Diener, E. (1995). Who is happy. *American Psychological Society*. 6, 1,1-19.
- Nazlı, S. (2001). *Aile danışmanlığı*, (2. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Nebenhau, S., Shani, A. ve Ziv, A. (1975). Adolescents educated in Israel and in the Soviet Union. Differences in moral judgment. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 6 (1), 109- 116.
- Nunes, N.A. (2008). Marital problems and marital satisfaction: An examination of brazilian sample. Yüksek lisans tezi, Brigham Young University, Utah.
- Nystul, M.S. (1999). *Introduction to counseling: An art and science perspective*. Boston: Allyn and Bacon.
- Onur, B. (2000). *Gelişim psikolojisi*, (5. Basım). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Ödemiş, H. (2008). İlköğretim öğretmenlerinin iş tatminleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özbay, Y. (2004). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi: Kuram-araştırma-uygulama*. Ankara: Öğreti Yayınevi.
- Özdemir, Y. ve Koruklu, N. (2011). Üniversite öğrencilerinde değerler ve mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *YYÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 1, 190-210.
- Özen A. (2006). Value similarities of wives and husbands and conflict resolution styles of spouses as predictors of marital adjustment. Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Özgüven, İ.E. (2000). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özgüven İ.E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.

- Özmete, E. (2004). Ailelerin öznel refah (subjective well-being) düzeylerine ilişkin bir değerlendirme. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2(7), 23-32.
- Pehlivan, İ. (2001). *Yönetmel mesleki ve örgütsel etik*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Perrone, K.M., Webb, L.K. ve Jackson, Z.V. (2007). Relationships between parental attachment, work and family roles and life satisfaction. *The Career Development Quarterly*, 55, 237-248.
- Polat D. (2006). Evli bireylerin evlilik uyumları, aldatma eğilimleri ve çatışma eğilimleri arasındaki ilişkilerin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı, Ankara.
- Rask K., Astedt-Kurki P. ve Laippala P. (2002). Adolescent subjective well-being and realized values. *J Adv Nurs*, 38, 254-263.
- Rauer, A.J. and Volling, B.L. (2005). The role of husbands' and wives' emotional expressivity in the marital relationship sex roles: *A journal of research*. http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m2294/is_9-10_52/ai_n14938948 14.04.2013 tarihinde alınmıştır.
- Renner, W. (2002). Human values: A lexical perspective. *Personality and Individual Differences*, 34, 127-141.
- Robbins, A. (1993). *Sınırsız güç*, (Çev. M. Değirmenci). İstanbul: İnkılâp Kitapevi Yayını.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.
- Rokeach, M. (1980). *Some unresolved issues in theories of belief, attitudes and values*. H. E. Howe (Ed.). Nebraska Symposium on Motivation. Lincoln: Nebraska Press.
- Rollins, B.C. ve Cannon, K.L. (1974). Marital stisfaction over the family life: A revaluation. *Journal Of Marriage And The Family*, 21,20-28.
- Ryan, R.M. ve Deci, E.L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52, 141-166.
- Sabatelli, R.M. (1988). Measurement issues in marital research: A review and critique of contemporary survey instruments. *Journal of Marriage and the Family*, 50, 891-915.
- Sardoğan M.E. ve Karahan F.T. (2005). Evli bireylere yönelik bir insan ilişkileri beceri eğitimi programının evli bireylerin evlilik uyum düzeylerine etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 89-102.
- Satir, V. (2001). *İnsan yaratmak*, (1. baskı). (Çev., S. Yeniçeri). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Saxton. L. (1982). *Marriage. The nature of marriage, the individual, marriage, and the family*, (5.Baskı). California: Wadsworth Inc.

- Schiffrin, H.H. ve Nelson, S.K. (2010). Stressed and happy? Investigating the relationship between happiness and perceived stress. *Journal of Happiness Studies*, 11, 33-39.
- Schultz, D.P. ve Schultz, S. E. (2001). *Psikoloji tarihi*, (Çev: Yasemin Aslay). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Schwartz, S.H. ve Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 550-562.
- Schwartz, S. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In *Advances in experimental social psychology* (M.P. Zanna, Ed.), San Diego: Academic Press.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values?. *Journal of Social Issues*, 4, 19-45.
- Sevim, S.A. (1992). Evlilik çatışmasında bilişsel öğeler. *Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24 (1), 251- 258.
- Sevim, S.A. (1999). Evlilik ilişkisini geliştirme programları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, II (11), 19-25.
- Sezer, Ö. (2005). Kadınların uyum düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (23), 87-98.
- Shadish, W. R., Ragsdale, K., Glaser, R. R. and Montgomery, L. M. (1995). The efficacy and effectiveness of marital and family therapy: A perspective from meta analysis. *Journal of Marital and Family Therapy*. 21, 4, 345-360.
- Sharma, J. and Sidhu, R. (2009). Differential stress and subjective well-being as determinants of quality of life among aged. *Indian Journal of Gerontology*, 23, 2, 183-192.
- Siffert, A. ve Schwartz, B. (2011). Spouses' demand and withdrawal during marital conflict in relation to their subjective well-being. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28, 2, 262-277.
- Sinha, S.P. (1989). Marital adjustment and personal space orientation. *The Journal of Social Psychology*, 130(5), 633-639.
- Spanier, G.B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15-28.
- Spanier, G.B. (1979). The measurement of marital quality. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 5, 3.
- Spanier, G.B. ve Lewis, R. A. (1980). Marital quality: A review of the seventies. *Journal of Marriage and the Family*, 42(4), 825-839.
- Sperry, L. ve Carlson, J. (1991). *Marital Therapy: Inter-Grating Theory And Tecnique*. Denver, CO: Love.

- Stack, S. ve Eshleman, J.R. (1998). Marital status and happiness: A 17-nation study. *Journal of Marriage and Family*, 60(2), 527-536.
- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93, 119- 135.
- Sternberg, R.J. ve Hojjat, M. (1997). *Satisfaction in close relationships*. New York: Guilford Press.
- Sullivan, B.F. ve Scwebel, A.I. (1995). Relationship beliefs and expectations of satisfaction in marital relationship: Implications for familypractitioners. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 3, 298- 305.
- Şen, B. (2009). Evlenmek üzere başvuruda bulunan bir grup nişanlı çiftin evlilik ve "evlilik öncesi çift eğitimi"ne ilişkin bilgi, görüş ve değerlendirmeleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şenel, H., G. (2009). Eş seçim kararı. H. Yavuzer (Ed.). *Evlilik Okulu*, (3. baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Şener, A. ve Terzioğlu, R. S. (2002). Ailede eşler arasında uyuma etki eden faktörlerin araştırılması. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Şener, A. ve Terzioğlu, G. (2008). Bazı sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 13(1), 2, 7-20.
- Şendil, G. ve Kızıldağ, Ö. (2005). *Evlilik çatışması ve çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2005). *Aile Rehberi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Tolon, B. (1975). *Toplumbilimlerine giriş*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Türk Medeni Kanunu (2001). Kanun Numarası:4721, Kabul Tarihi:22.11.2001. Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 08.12.2001. Sayı:24607. Yayımlandığı Düstur: Tertip:5, Cilt:41.
- Tuncay, E. (2006). Predictive role of perfectionism on marital adjustment. Yüksek lisans tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Tucker, M.W. ve O' Grady, K.E. (1991). Effects of physical attractiveness, intelligence, age at marriage and cohabitation on the perception of marital satisfaction, *Journal of Social Psychology*, 131, 2, 253-270.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1995). Cinsiyet, evlilik uyumu, depresyon ile nedensel ve sorumluluk yüklemeleri arası ilişkiler üzerine bir araştırma. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilik uyum ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *3P (Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji) Dergisi*, 7(1), 50-57.
- Tutarel-Kışlak, Ş. ve Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2, 40-46.
- Tutarel-Kışlak, Ş. ve Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemelere ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3 (9), 61-68.
- Türkdoğan, T. (2010). Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2011). 2010 Yaşam memnuniyeti araştırması haber bülteni, Ankara: TÜİK.
- Twenge, M.J., Campbell, K.W. and Foster, A.C. (2003). Parenthood and marital satisfaction: A meta analytic review. *Journal Of Marriage And Family*, 65 (3), 574–583.
- Uncu, Ü. (2008). Öğretmen ve eğitim yöneticilerinin değer yönelimlerinin çok boyutlu olarak incelenmesi (İstanbul ili örneği). Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- URL-1, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsandarama=kelimeandguid=TDK.GT.S.51acf9fac14454.52059746 adresinden 26.01.2013 tarihinde elde edilmiştir.
- Uysal, E. (2003). Değerler üzerine bazı düşünceler ve bir erdem tasnifi denemesi: İnsanî erdemler- islamî erdemler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12, 1, 51-59.
- Ünal, C. (1981). Genel tutumların veya değerlerin psikolojisi üzerine bir araştırma. Ankara: AÜDTCF Yayınları.
- Üncü. S. (2007). Duygusal zeka ve evlilik doyumu ilişkisi. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Veenhoven, R. (2000). Freedom and happiness: A comparative study in forty four nations in the early 1990s". E.Diener and E.M. Suh (Ed.). 'Culture and subjective wellbeing'. Cambridge: MIT Press.
- Waite, L.J. ve Gallagher, M. (2000). *The case for marriage. why married people are happier, healthier, and better off financially*. Portland: Broadway Books.
- Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review*, 92 (4), 548-573.
- Wilkie, J.R. ve Ferree, M.M. (1998). Gender and forress: Marital satisfaction in two earner couples. *Journal of Marriage and Family*, 60(3), 577-595.

- Windmiller, M. (1995). *Ahlak gelişimi ve gençlik çağı*, (Çev: Demet Öngen). Ergenliği anlamak, Bekir Onur (Ed.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Winter, P. A., Newton, R. M. ve Kirkpatrick, R. L. (1998). The influence of work values on teacher selection decisions: The effects of principal values, teacher values, and principal- teacher value interactions. *Teaching and Teacher Education*, 14, 385–400.
- Yapıcı, A. ve Kayıklık, H. (2005). Ruh sağlığı bakımından öz saygı kaygı ile ilişkisi: Çukurova Üniversitesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(9), 177-206.
- Yazar, T. (26-28 Ekim 2011). Öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşleri, Değerler Eğitimi Sempozyumu, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Yeşiltepe, S.S. (2011). Öğretmenlerin evlilik uyumlarının psikolojik iyi oluş ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Çukurova üniversitesi, Sosyal bilimler enstitüsü, Adana.
- Yetim, Ü. (2001). *Toplumdan bireye mutluluk resimleri*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Yıldırım, İ. (1993). Evli bireylerin uyum düzeni. *3P Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji Dergisi*, 1, (3), 249-257.
- Yılmaz, A. (2000). Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne- baba tutumu ile çocukların, ergenlerin ve gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, E. (2002). Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir biriminde, toplam kalite yönetiminin özünü oluşturan etik değerlerin algılanmasına yönelik bir durum çalışması. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmazçoban, A.M. (2010). Evlilikte çiftleri etikleyen unsurlar ve arkadaşlık ilkeleri. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 178-195.

8. EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1.Cinsiyetiniz :		Kadın ()		Erkek ()		
2. Yaşınız :	18–25 ()	26–35 ()	36–45 ()	46–55 ()	56 ve üzeri ()	
3.Eğitim Düzeyiniz:	İlkokul ()		Ortaokul ()		Lise ()	
Yüksek Okul ()			Üniversite ()		Y. Lisans/Doktora ()	
4. Mesleğiniz:	Çalışmıyor ()		Çalışıyor ()		Mesleğinizi yazınız:	
5. Kaç yıldır evlisiniz:	0–5 ()	6–15 ()	16–25 ()	26–35 ()	36 ve üzeri ()	
6.Eşiniz ile Aranızdaki Yaş Farkı :	0–5 ()	6–10 ()		11–15 ()		15 ve üzeri ()
7. Eşiniz ile Evlenme Biçimi:			Severek/Flört Ederek ()			
Görücü Usulü/İstemeyerek ()			Görücü Usulü/İsteyerek ()			
8. Çocuk Sayısı :	Yok ()	1 ()	2 ()	3 ()	4 ()	5 ve üzeri ()

Ek 2. Öznel Mutluluk Ölçeği

ÖMÖ

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz.							
1. Genellikle	1	2	3	4	5	6	7
	Hiç mutlu değilim					Çok mutluyum	
2. Çoğu arkadaşşıma göre	1	2	3	4	5	6	7
	Hiç mutlu değilim					Çok mutluyum	
3. Bazı insanlar genellikle çok mutludur. Ne olup bittiğiyle ilgilenmeksizin yaşamdan zevk alırlar. Bu durum sizin için ne kadar geçerlidir?	1	2	3	4	5	6	7
	Hiç uygun değil					Tamamen uygun	
4. Bazı insanlar genellikle çok mutlu değildir. Depresif olmamalarına rağmen asla gerçekte oldukları kadar mutlu görünmezler. Bu durum sizin için ne kadar geçerlidir?	1	2	3	4	5	6	7
	Hiç uygun değil					Tamamen uygun	

Ek 3. Dilmaç ve Arıcak Değerler Ölçeği

D. & A. D. Ö.

Sayın Katılımcı,

Aşağıda 39 farklı değer ifadesi bulunmaktadır. Lütfen bu değerleri tek tek okuyup sizin yaşamınızdaki anlam ve önemine göre karşısındaki puanlama cetvelinden duygu ve düşüncenizi en iyi yansıttığını düşündüğünüz puanı daire içine alarak işaretleyiniz. Puanın düşmesi ve sıfıra yaklaşması, o değer sizin yaşamınızda çok önemli yer tutmadığını; puanın yükselmesi ve dokuzla yaklaşması, o değer sizin hayatınızda çok önemli ve vazgeçilmez olduğunu düşündürmektedir. Lütfen hiç bir değer ifadesini cevapsız bırakmayın. Çalışmaya sağladığınız katkı için teşekkür ederim.

Sıra	Değer	Hiç Önemli Değil									Çok Önemli
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	
1	Adalet (Hakkaniyet)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	Akıl/Ruh Sağlığı	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3	Aşk	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4	Başarı	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5	Beden Sağlığı	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6	Bilgi	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7	Cesaret	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8	Cömertlik	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9	Çalışma	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
10	Dış Disiplin	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
11	Din/İman	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
12	Eğitim	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
13	Emek	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
14	Eş/Sevgili	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
15	Haz/Zevk	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
16	Hoşgörü	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
17	İbadet	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Ek 3'ün devamı

Hiç Önemli
Değil

Çok
Önemli

Sıra	Değer	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
18	İç Huzuru	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
19	İnanç/İdeoloji	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
20	İtibar/Saygınlık	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
21	Kalite	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
22	Kariyer	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
23	Kişisel Gelişim	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
24	Kültür	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
25	Mal/Mülk	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
26	Namus	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
27	Nezaket	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
28	Öz Disiplin	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
29	Özgürlük/Bağımsızlık	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
30	Para	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
31	Saygı	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
32	Sorumluluk	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
33	Statü	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
34	Şeref/Onur	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
35	Tevazu (Alçakgönüllülük)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
36	Toplumsal Huzur	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
37	Tutarlılık (Davranışlarında)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
38	Yardımsızlık	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
39	Yaşam Hakkı	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Ek 4. Evlilikte Uyum Ölçeği

EUÖ

1. Bu maddede yer alan ölçeği kullanarak, bütün yönleri ile evliliğinizdeki mutluluk düzeyini en iyi temsil ettiğine inandığınız noktayı daire içine alınız. Ortadaki 'mutlu' sözcüğü üzerindeki nokta, çoğu kişinin evlilikten duyduğu mutluluk derecesini temsil eder ve ölçek kademeli olarak sol ucunda evliliği çok mutsuz olan küçük bir azınlığı, sağ ucunda ise evliliği çok mutlu küçük bir azınlığı temsil etmektedir.

0	1	2	3	4	5	6
Çok mutsuz			Mutlu			Çok mutlu

Aşağıdaki maddelerde verilen konulara ilişkin, siz ve eşiniz arasındaki anlaşma ya da anlaşmazlık derecesini ölçekteki sayılardan birini seçerek ifadenin yanındaki boşluğa yazınız. Lütfen her maddeyi dikkate alınız

5	4	3	2	1	0
Her zaman anlaşırız	Hemen her zaman anlaşırız	Ara sıra anlaşamadığımız olur	Sıklıkla anlaşamayız	Hemen her zaman	Her zaman anlaşamayız

2) Aile bütçesini idare etme	5	4	3	2	1	0
3) Boş zaman etkinlikleri	5	4	3	2	1	0
4) Duyguların ifadesi	5	4	3	2	1	0
5) Arkadaşlar	5	4	3	2	1	0
6) Cinsel ilişkiler	5	4	3	2	1	0
7) Toplumsal kurallara uyma (doğru, iyi veya yerinde davranış)	5	4	3	2	1	0
8) Yaşam felsefesi	5	4	3	2	1	0
9) Eşin akrabalarıyla ilişki biçimi	5	4	3	2	1	0

Lütfen evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığınız bir cevabı seçiniz ve cevabın başındaki parantezin içine x işareti koyunuz.

10. Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle:

- () erkeğin susması ile
- () kadının susması ile
- () karşılıklı anlaşmaya varılarak sonuçlanır

11. Ev dışı etkinliklerinizin ne kadarını eşinizle birlikte yaparsınız?

- () Hepsini
- () Bazılarını
- () Çok azını
- () Hiçbirini

Ek 4'ün devamı

12. Boş zamanlarınızda genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

- Dışarıda bir şeyler yapmayı
- Evde oturmayı

Eşiniz genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih eder?

- Dışarıda bir şeyler yapmayı
- Evde oturmayı

13. Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?

- Sık sık
- Arada sırada
- Çok seyrek
- Hiçbir zaman

14. Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz,

- Aynı kişiyle evlenirdiniz
- Farklı bir kişiyle evlenirdiniz
- Hiç evlenmezsiniz

15. Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?

- Hemen hemen hiçbir zaman
- Nadiren
- Çoğu konularda
- Her konuda

9. ÖZ GEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

1986 yılında Aydın'ın Nazilli ilçesinde doğdu. İlköğretimini Nazilli Fatih İlköğretim Okulu ve Yavuz Selim İlköğretim Okulu'nda, ortaöğretimini Nazilli Anadolu Öğretmen Lisesi'nde tamamladı. Lisans eğitimine 2004 yılında Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünü kazanarak başladı. 2008 yılında mezun olduktan sonra sırası ile Balıkesir, Kütahya ve Rize'de Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan kurumlarda psikolojik danışman olarak görev yaptı. Şu anda da görevine, Rize'de Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir ortaöğretim kurumunda devam etmektedir. 2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Yabancı dili İngilizcedir.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Adres : Deniz KUBLAY, Rize Sosyal Bilimler Lisesi Pazarköy/Rize

E-Posta : deniz.akcayy@hotmail.com

Tel : 05067738479